

Virpi Hurula

SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEVÄ YLI HYVÄ JUTTU -TOIMINTAMALLI
Palokuntanuorisotyötä kehittämässä

Kuntoutuksen koulutusohjelma

Ylempi AMK

2014

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

SYRJÄYTYMISTÄ EHKÄISEVÄ YLI HYVÄ JUTTU - TOIMINTAMALLI - Palokuntanuorisotyötä kehittämässä

Hurula Virpi

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Kuntoutuksen koulutusohjelma

Maaliskuu 2014

Ohjaaja: Mäkilä Päivi

Sivumäärä: 67

Liitteitä: 12

Asiasanat: syrjäytyminen, osallisuus, sosiaalinen kuntoutus, palokuntanuorisotyö

Tämän kehittämistehtävän tarkoituksena on levittää Yli Hyvä Juttu -toimintamalli Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton palokuntiin. Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta Yli Hyvä Juttu -toimintamalli luo mahdollisuuden vapaaehtoiselle palokunta-toiminnalle olla mukana lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Maassamme tarvitaan sektorirajoja ylittävää yhteistyötä turvataksemme yksilöiden mahdollisimman yhdenvertaiset osallistumisen edellytykset yhteiskuntamme toimintaan. Toimintatutkimuksen avulla selvitettiin millaista tukea palokuntanuorten kouluttajat kaipasivat toimintansa tueksi.

Toimintatutkimus tutkimusmenetelmänä mahdollisti kouluttajilta vaadittavan osaamisen tarpeiden kartoittamisen yhteistyössä mukana olleiden kouluttajien kanssa. Kehittämistehtävän aikana järjestettiin kuusi palokuntanuorten kouluttajille suunnattua tiedotus- ja koulutustilaisuutta, joihin osallistui 135 kouluttajaa. Tilaisuuksista yksi oli valtakunnallinen, kolme tilaisuuksista järjestettiin Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueella sekä yksi Hämeen Pelastusliiton ja yksi Pohjanmaan Pelastusalan Liiton kouluttajille. Tilaisuuksista kerättiin tietoa ryhmähaastatteluin, havainnoin sekä kirjallisilla palautteilla.

Vastaajista (n=74) 86 % piti järjestettyjä koulutuksia melko tärkeinä, tärkeänä tai erittäin tärkeinä. Tulevaisuuden koulutustarpeina kouluttajat toivoivat uusia koulutusideoita, tietoa ohjaamisesta, oppimisesta ja erityislapsista. Lisäksi kouluttajat toivoivat muiden kouluttajien tapaamista ja säännöllistä jatkokoulutusta nykyistä useammin. Yli Hyvä Juttu -toimintamalliin suhtautuminen oli pääosin myönteistä ja vastaajat pitivät toimintatapaa tärkeänä. Useat kouluttajat halusivat toimintamallista lisätietoa. Lähes puolet vastaajista 41 % oli valmiita ottamaan toimintamallin omaan palokuntaansa. Toimintamallin käyttöönottoa hidastaviksi tekijöiksi mainittiin resurssipula ja tällä hetkellä toiminnassa mukana olevien nuorten suuri määrä. Kehittämistehtävässä saadut tulokset luovutetaan Suomen Pelastusalan Keskusjärjestölle kouluttajakoulutusuudistuksen kehittämistä varten.

"OUT OF SIGHT" APPROACH TO THE PREVENTION OF SOCIAL
EXCLUSION - Fire Brigades in the Development of Outreach Youth Work

Hurula, Virpi

Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme: Rehabilitation Counselling and Planning

March 2014

Supervisor: Mäkilä, Päivi

Number of pages: 67

Appendices: 12

Keywords: exclusion, inclusion, social rehabilitation, fire brigade outreach youth work

---

The purpose of this thesis was to promote the adoption of the Yli Hyvä Juttu ["Out of Sight"] Approach in the fire brigades of the Rescue Association of Western Finland. Viewed from the perspective of social rehabilitation this "Out of Sight" Approach creates an opportunity for the volunteer fire brigades to become involved in the prevention of social exclusion among children and young people. In Finland, cross-border cooperation between sectors is needed in order to secure maximally equal conditions for individuals to join in the society. Initially, an activity study was carried out to determine what kind of support the instructors of fire brigade youth were looking for to support their operation.

As a research method, this activity study enabled identification of skills required from the instructors in collaboration with the instructors involved. During this development project, six information and training sessions aimed at instructors of fire brigade young people were set up involving 135 instructors. One of the organized events was national, three events took place in the Western Finnish Rescue Association District and one for each was set up for the instructors in the Häme Rescue Association and the Ostrobothnia Rescue Association. In these events information was gathered by group interviews, observation and written feedback.

Of respondents (n=74), 86% considered the organized training sessions fairly important, important or very important. For future training needs the instructors hoped for new training ideas, information on guidance, learning and children with special needs. Moreover, the instructors wished for meetings with other instructors and regular refresher courses more often than today. The attitude adopted to the "Out of Sight" Approach was largely positive, and was considered by respondents as an important initiative. Many of the instructors wanted more information about the approach. Almost half of the respondents, 41%, were willing to apply the approach to their own fire brigade. Factors specified to slow down the adoption of this approach included lack of resources and the too large a number of young people currently involved in the programme. Results obtained from this development project will be presented to the Finnish National Rescue Association for the development of the instructor training reform.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	NUORTEN VAPAA-AIKA	7
2.1	Ryhmän merkitys osana lasten ja nuorten vapaa-aikaa.....	9
2.2	Vapaaehtoistyö.....	10
3	SYRJÄYTYMINEN ON YHTEISÖJEN ULKOPUOLELLE JÄÄMISTÄ.....	12
3.1	Lasten ja nuorten syrjäytyminen	14
3.2	Yhteiskunnan rooli syrjäytymisen ehkäisemisessä.....	15
4	YHTEISÖLLISYYDEN JA OSALLISUUDEN MAHDOLLISUUDET SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ	17
5	OIKEA-AIKAINEN SOSIAALINEN KUNTOUTUS SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMISESSÄ.....	20
6	VAPAAEHTOINEN PALOKUNTATOIMINTA.....	24
6.1	Palokuntanuorisotyö.....	25
6.2	Palokuntanuorisotyön kouluttajakoulutus	28
6.3	Yli Hyvä Juttu -toimintamalli	29
7	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	32
8	KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS	33
8.1	Kehittämistehtävän tarkoitus ja menetelmälliset lähtökohdat	35
8.2	Kehittämistehtävän aineiston hankinta ja analysointi.....	36
8.3	Kehittämistehtävän eettisyys ja luotettavuus.....	40
9	TUTKIMUSTULOKSET	42
9.1	Toimintatutkimuksen I -vaihe kouluttajien kokemat haasteet ja koulutukselliset tarpeet jatkossa	43
9.2	Reflektointi, koulutuskokeilujen palautteet ja jatkokoulutustarpeet.....	45
9.3	Toimintatutkimuksen II -vaiheen tulokset.....	45
9.4	Yli Hyvä Juttu -toimintamallin sopivuus omaan palokuntaan	52
9.5	Länsi- Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajakoulutuksen jatko-osan palautteet	54
10	TULOSTEN TARKASTELUA.....	55
11	POHDINTA.....	59
	LÄHTEET.....	62
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi kansainvälisestikin vertailtuna hyvin ja suoriutuu opinnoistaan loistavasti. Osalla lapsista ja nuorista on puolestaan vaikeuksia suoriutua peruskoulusta ja sen jälkeen jatko-opinnoista ja työelämästä. Syrjäytymisessä on näkyvissä myös syrjäytymisen periytyminen sukupolvelta toiselle (Keskinen & Nyholm 2012, 16; Määttä & Tolonen 2011, 131). Syrjäytymisestä aiheutuneen inhimillisen pahoinvoinnin lisäksi kyseessä on merkittävä kansantaloudellinen tappio. Nuorten syrjäytymisen kustannukset maksavat vuositasolla 300 miljoonaa euroa ja yhden syrjäytyneen ihmisen elinkaari maksaa noin 1,5 miljoonaa euroa. Tähän ei ole laskettu hoitokustannuksia, tukia eikä saamatta jäänyttä työn tulosta. (Hämäläinen 2013, 16.)

Vapaa-aikaa on aikaisempaa runsaammin. Muodostuuko sen käyttämisestä paineita? Voivatko yksilöt tasavertaisesti valita vapaa-ajan harrastuksiaan?

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) ja Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK) ovat pilotoineet vuosina 2007 – 2008 Yli Hyvä Juttu -toimintamallia Oulun ja Pohjanmaan alueilla. Hankkeen ydinajatuksena on, että nuoriso- ja sosiaalitoimen työntekijät tarjoavat aktiivisesti sopimuspalokuntatoimintaa nuorille, joilta puuttuu mielekästä tekemistä. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014). Nyt THL on levittämässä toimintamallia valtakunnalliseksi.

Sosiaalista kuntoutusta määriteltäessä puhutaan syrjäytyneiden henkilöiden tukemisesta yhteiskunnalliseen osallisuuteen, tyydyttävään elämänlaatuun sekä sosiaaliseen toimintakykyyn ja vuorovaikutukseen. Sosiaalihuoltolain uudistusta pohdittaessa sosiaalinen kuntoutus ollaan määrittelemässä ensimmäistä kertaa myös lakitekstiin. (Kuntoutusportti www-sivut 2013.) Lapsiin ja nuoriin suuntautuvalla sosiaalisella kuntoutuksella voidaan vaikuttaa heidän tulevaisuuteensa merkittävästi. Osallistamalla lapset ja nuoret esimerkiksi erilaisten harrastusten avulla heille voidaan tarjota uusia mahdollisuuksia rakentaa omaa tulevaisuuttaan.

Palokuntanuorisotyö on osa vapaaehtoisten palokuntien toimintaa ympäri Suomea. Harrastuksella on hyvin pitkät perinteet. Aikaisemmin toiminnan tavoitteena on ollut huolehtia siitä, että VPK:ssa riittää jäseniä hälytysosastoihin. Edelleenkin tämä on yksi keskeinen tavoite-

te, mutta sen lisäksi palokuntatoiminta on yksi monipuolinen harrastus muiden harrastusten joukossa. Erityisesti pienten paikkakuntien palokunnat ovat hyvinkin yhteisöllisiä toimijoita.

Tämän kehittämistyön tarkoituksena on tarkastella ja kehittää Yli Hyvä Juttu -toimintamallia ehkäisevän sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Toimintamallin pilottivaihe on päättynyt. Nyt mallia levitetään Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueelle. Tavoitteena on löytää keinoja, joilla voidaan tukea palokuntanuorisotyön kouluttajia tekemään osallistavaa ja monipuolista nuorisotyötä erilaisten lasten ja nuorten ja heidän perheiden kanssa. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää millaista tukea ja koulutusta he jatkossa toivoisivat saavansa selvitäkseen kouluttajan haastavasta ja vastuullisesta tehtävästä.

Kehittämistehtävän aihe on hyvin ajankohtainen. Kansallisessa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa sisäasiainministeri Päivi Räsänen painottaa viranomaisten ja järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä sekä kansalaisten osallistumista. Sisäinen turvallisuus koostuu jäsenten jokapäiväisestä toiminnasta. Sisäisen turvallisuuden tekijöiksi hän mainitsee mm. peruspalvelut, syrjäytymisen ja köyhyyden ehkäisyn, hyvinvointia tukevan opetustoimen, nuorista huolehtimisen sekä asuinalueen viihtyisyyden. (Sisäasiainministeriö 2012, 5.) Palokuntanuorisotyön Yli Hyvä Juttu -toimintamallilla voidaan edistää kansalaisten sisäistä turvallisuutta syrjäytymistä ehkäisemällä, turvallisuusasioita opettamalla ja olemalla mukana oman asuinalueen turvallisuuden edistämisessä.

2 NUORTEN VAPAA-AIKA

Vapaa-ajan määrittelyminen on haasteellista. Velvollisuuksien hoitamisen ja harrastuksen välinen raja on häilyvä, sillä velvollisuuksien hoitaminen ja harrastuksen välinen raja on häilyvä. Harrastukset saattavat olla työläisiä eikä kotona oleminenkaan ei ole aina pelkkää lepoa. Vapaa-aika näyttyy pakollisen toiminnan vastapainona, sekä kaikkien ihmisten oikeutena. Näin sanotaan YK:n ihmisoikeuksien julistuksen 24 artiklassa (Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus, 1948). Tarkasteltaessa nuorten vapaa-ajan viettoa mukaan tulevat kulttuuriset ja sosiaalisen kontrollin, sekä julkisen säätelyn näkökulmat. Nuorten nähdään olevan siirtymävaiheessa matkalla aikuisuuteen. Heidät nähdään kasvatuksen ja kansallisen hyvinvoinnin sosiaalisena investointia, joiden tilasta on pidettävä huolta. (Keskinen & Nyholm 2013, 3–22; Määttä & Tolonen 2011, 6.)

Vapaa-aikaa voidaan pitää arvona, oikeutena, velvollisuutena, arjen toimintana, osallisuutena, vaikuttamisen paikkana ja hallinnon kohteena tai kuluttamisen kenttänä, eräänlaisena markkinailmiönä. Nuorten vapaa-aika terminä antaa signaalin vapaasta olemisesta, autonomisesta oleilusta ilman aikuisjohdettua ohjausta. Vapaa-aika koetaan usein suorittamiseksi, jossa oleskelulle jää vähän tilaa ja arvoa. Tavoitteista vapaata aikaa on vaikea kääntää arvokkaaksi. Tästä kertoo ”hengailun” käsitteen negatiivinen kaiku. Vapaa-aikaan yhdistetään usein nuorten omaehtoinen ja onnellinen oleminen. Nuorisotutkimuksissa nousee kuitenkin esiin arjen painostavuus, yksinäisyys, jonka nuoret saattavat kokea juuri erityisen raskaasti vapaa-ajallaan. (Keskinen & Nyholm 2012, 150–151.) Monissa maissa elämisen mahdollisuudet ovat kohentuneet viime vuosikymmenten aikana. Tutkimukset ovat kuitenkin osoittaneet, että Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa nuorten psykososiaaliset ongelmat kuten rikkollisuus, huumeet ja masentuneisuus ovat lisääntyneet viimeisten 50 vuoden aikana. (Ogden 2002, 100.)

Tutkimus tuo esiin nuoret aktiivisina toimijoina ja toisaalta nostaa esiin sen, että vanhempien sosiaalisella taustalla on ratkaiseva merkitys nuorten harrastuksiin, elämäntapoihin ja tulevaisuuden näkyymiin. Nuorten tekemät valinnat harrastuksista, kesälomien viettämisestä, koulutusvalinnoista ja niiden realistisuus sekä tulevaisuuden pelot ja toiveet kytkeytyvät kiinteästi vanhempien tulo- ja koulutustasoon. Lisääntynyt nuorten aikuisten periytyvä sosiaalinen syrjäytyminen on yhteydessä alueelliseen eriytymiseen. On myös havaittu, että toimeentulo-

tukiasiakkuus ja työttömyys voivat periytyä vanhemmilta heidän jälkeläisilleen. Puhutaan huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta. Tutkimustulosten vertaaminen aikaisempien vuosikymmenten vastaaviin tutkimuksiin antaa kuvan siitä, että nuorten mahdollisuudet itsenäiseen omaan toimijuuteen ja elämänsuunnitteluun ovat parantuneet. Näitä mahdollisuuksia rajaavat kuitenkin yhä useammin perheen köyhyys, muut perheen ongelmat, alueelliset segregaatit eli erillään pitäminen, koulutusmahdollisuuksien puute ja työttömyys. (Keskinen, & Nyholm 2012, 16; Määttä & Tolonen 2011, 131.)

Nuorten tyytyväisyys vapaa-aikaan, taloudelliseen tilanteeseen, ihmissuhteisiin, terveyden tilaan korreloivat positiivisesti ja tilastollisesti merkittävästi tyytyväisyyttä elämään kokonaisuudessaan. Korkea tyytyväisyys millä tahansa elämän alueella on yhteydessä myös kaikkiin muihin elämän alueisiin. Terveystilalla ja ihmissuhteilla näyttää olevan kaikkein voimakkain yhteys elämään tyytyväisyyden kanssa. (Myllyniemi 2009, 134.)

Vapaa-ajan merkityksen lisääntymisen ohella nuorten vapaa-ajan viettomahdollisuudet ovat moninaistuneet. Nuorisotutkimukset osoittavat aktiivisuuden kasaantuneen. Järjestetyssä vapaa-ajan toiminnassa mukana olevat nuoret rakentavat aktiivisesti myös omaehtoisempaa vapaa-aikaansa. Vapaa-ajan toimintakenttien saavuttaminen ei kuitenkaan aukea kaikille yhdenvertaisina. Tähän vaikuttavat mm. maantieteelliset tekijät, harrastusten kalliit hinnat ja monikulttuurisuus. Monikulttuuristen nuorten osallistumista näyttää rajoittavan vapaa-ajan tarjonnasta vastaavien aikuisten asenteet enemmän kuin omien vanhempien epäluulot suomalaista nuorisotoimintaa kohtaan. Tutkimuksen mukaan monikulttuurisista taustoista tulevat nuoret näyttävät olevan yhtä kiinnostuneita erilaisesta kansalaistoiminnasta kuin kanta-väestön nuoret. Kyse on laajemminkin siitä miten vapaa-ajan toimintaa onnistutaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia tarpeita kuunnellen erilaisten nuorten kanssa yhteistyössä. (Keskinen & Nyholm 2012, 152–153.)

Järjestötoiminta on yhteisöllistä olemista, vaikuttamista ja aktiivista kansalaisuutta mahdollistava toimintatapa. Nuorten järjestökiinnostus on laskussa. Nuoret, jotka ovat järjestötoiminnan ohella mukana myös muussa vapaa-ajan toiminnassa, ovat muita tyytyväisempiä vapaa-aikaansa. Järjestötoiminnalta odotetaan yhä enemmän tilaa sekä yksilöllisten toiveiden ja löyhän kiinnittymisen mahdollisuuksiin, sekä mielekkäiden yhteisöllisten siteiden luomiseen. Viime aikoina tutkijat ovat ilmaisseet huolensa siitä, että nuoret eivät enää pidä järjestötoimintaa yhtä merkittävänä vapaa-ajanviettopanana kuin ennen ja toteavatkin, että

Suomalainen järjestö- ja instituuttivetoisten kansalaistoimintojen ohelle tarvitaan eetosta, jossa toiminta ja sen sisällöt kulkeva rakenteiden ja eri sektorirajojen ylitse. Vapaa-aika on vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan ydinaluetta. Vapaaehtoistoimintaa on totuttu Suomessa kuvaamaan yhteisöllisyyden, itsenäisen toteuttamisen, henkilökohtaisen tai sosiaalisen hyvinvoinnin, auttamisen ja vertaistuen, sekä oppimisen ja työkokemuksen käsittein. (Keskinen & Nyholm 2012, 153–154.) Kansainvälisissä tutkimuksissa ei ole saatu riittävästi tietoa siitä, millaista vapaa-ajan toiminnan pitäisi olla. Toiminnan hyödyllisyyttä voi olla vaikea osoittaa tieteellisesti. On voitu kuitenkin osoittaa, että vapaa-ajantoiminnasta saadulla sosiaalisella pääomalla on nuorille hyötyä. (Ungdomsstyrelsens skrifter 2007, 13.)

Palokuntanuorisotoiminnalla on merkittävä rooli suomalaisessa nuorisotoiminnassa. Valta-kunnallisesti palokuntatoiminnassa on mukana yli kymmenen tuhatta nuorta. Palokuntanuorisotyön luonne on omiaan tukemaan lasten ja nuorten kasvua kohti aktiivista kansalaisuutta, inhimillisyyttä ja yhteisöllisyyttä. (Honkala 2008, 14.)

2.1 Ryhmän merkitys osana lasten ja nuorten vapaa-aikaa

Harry Stack Sullivan (1953) interpersonallisuus-teoria korotti vertaissuhteiden merkitystä lapsen ja nuoren hyvinvoinnille. Kouluikäisille lapsille vertaisryhmään kuuluminen ja oma asema tässä ryhmässä ovat tärkeitä asioita. Kognitiivisen kehityksen alueella Lev Vygotski (1978) painotti yhteistyötä vertaisten kanssa, kun toinen lapsi on askeleen edellä tietyissä taidoissa, hän voi helpottaa toisen oppimista. Tästä syystä oppiminen on tehokkainta yhteistyössä vertaisten kanssa. Nykytutkijat ovat suurimaksi osaksi sitä mieltä, että esimerkiksi lapsen persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavat sekä vanhemmat, että vertaiset yhdessä. Lapsen sosiaalisen sopeutumisen indikaattoreina voidaan pitää hänen asemaansa ryhmässä ja toisaalta sitä, onko lapsella ystäviä. Vertaisryhmässä lapsi tai nuori saa tyydytystä monille välittömille sosiaalisille ja emotionaalisille tarpeilleen. Hänelle tulee tunne kuulumisesta johonkin, hän saa läheisyyttä ja kumppanuutta. Yksilö saa palautetta itsestään, jonka avulla rakentaa ja tarkentaa omaa minäkuvaansa. (Salmivalli 2005, 17, 23, 34.)

Ryhmäkoko vaikuttaa ryhmädynamiikkaan. Pienryhmässä yksilöt pääsevät helpommin esiin ja ryhmä voi päästä yhdenmukaiseen ja yhteistyökykyiseen toimintaan. Ryhmän koon kasvaessa, suhteellisesti harvemmat jäsenet osallistuvat aktiivisesti ryhmän toimintaan. Pien-

ryhmän etuja ovat aktiivisuus, osallistumisen tasaisuus, persoonallisuus, samanhenkisyys, paine yhdenmukaisuuteen ja kehitysmahdollisuuksien itsenäisyys. Suuryhmän piirteinä ovat passiivisuus, osallistumisen epätasaisuus, anonyymisyys, jossa yksilön tarpeet hukkuvat, ristiriitojen lisääntyminen ja kilpailu. Mitä suurempi ryhmä on kyseessä, sitä merkittävämmäksi nousee johtajan rooli. (Niemistö 2007, 58–59.)

Ryhmään kuulumiseen liittyvät hyväksyntä tai toisaalta pelko syrjään jäämisestä. Ryhmään kuulumisen liitetään huomatuksi tuleminen ja yksilön arvostus ryhmässä. Ryhmä päättää sisäisesti omista hyväksymiskriteereistä ja ryhmässä vallitsevat sisäiset arvot sitovat ja suojaavat jäseniään ryhmässä. Ryhmään kuulumattomana yksilö on tarkoitukseton, näkymätön, sosiaalisesti uhattu, hänellä ei ole arvoa tai hän on väärinymmärretty. (Søndergaard 2012, 360.)

Ohjaaja johtaa ryhmän toimintaa ja auttaa ryhmää työskentelemään. Aina ohjaajalta ei edellytetä erityisiä ohjaustaitoja. Ryhmämuotoinen kouluttaminen tähtää tavallisesti tietojen ja taitojen siirtämiseen tai kehittämiseen. Kouluttajalta odotetaan kouluttamistaitoja, ei niinkään ryhmädynamiikan hallintaa. (Niemistö 2007, 67.)

Palokuntanuorisotoiminnassa ryhmät jakautuvat usein kouluttajaresurssien mukaisesti. Mahdollisuuksien mukaan ryhmät pyritään jakamaan niin, että voidaan huomioida nuoren ikä ja taidot. Varhaisnuoret (7-9-vuotiaat) harjoittelevat yleensä omassa ryhmässään. Harrastuksessa pidempään mukana olleita nuoria käytetään ryhmässä apukouluttajina aikuisen kouluttajan rinnalla. Näin heille voidaan tarjota kouluttajakokemusta. Palokuntanuorisotyössä pyritään pois ohjaajakeskeisyydestä ja mahdollistetaan nuorten itse tekeminen. Ryhmien koot vaihtelevat suuresti. Mikäli ryhmässä on yli 10 nuorta, ryhmä kannattaisi jakaa pienryhmiin toiminnan ajaksi. (Hassila 2002, 166, 201).

2.2 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyössä painottuu omat ratkaisut, jotka liittyvät laajemmin organisoituun toimintaan. Sosiaalinen vapaaehtoistyö voi kohdentua laajemmalle kuin perinteinen sosiaalityö, esimerkiksi vapaa-aikaan, koulutukseen, asumiseen, ympäristöön ja työelämään. Vapaaehtoistyö-käsite ymmärretään yksilöiden tai ryhmien konkreettiseksi toiminnaksi ja vapaaeh-

toistoiminta tätä organisoivien järjestöjen toiminnaksi. Vapaaehtoistyötä pidetään sosiaalisyhteiskunnallisena toimintana ja sen vastakohtana on valtion ja muiden julkisten viranomaisten toiminta. Vapaaehtoistyö on läheisessä suhteessa käsitteeseen kolmas sektori, jota käytetään kuvaamaan yhdistysten ja järjestöjen toimintaa. Näihin toimintoihin sisältyy vapaaehtoistoimintaa ja -työtä. Auttaminen ja vapaaehtoistyö kytkeytyvät ihmisten arvomaailmaan, siihen mihin hän uskoo ja mitä hän pitää oikeana. Vapaaehtoistyö perustuu yleensä siihen, että toisen ihmisen auttaminen on sekä etuoikeus, että velvollisuus. Lukuisissa tutkimuksissa on noussut esiin, että ihmiset kykenevät ratkomaan ongelmia ja maallikkojen kyky auttaa toisiaan erilaisissa ongelmissa on odotettu parempaa. Vapaaehtoinen auttaminen on ihmiselle luontaista toimintaa ja se näyttää edistävän yksilön hyvinvointia. (Eskola & Kurki 2001, 16–17, 105.)

Vapaaehtoistyön yleisin motivaatiotekijä on halu auttaa. Toisena tekijänä on halu käyttää vapaa-aika johonkin hyödylliseen. Naisten vapaaehtoistoiminnassa korostuvat lisäksi into oppia uutta ja toive tutustua uusiin ihmisiin. Miehet puolestaan korostavat ystävien vaikutusta, sekä velvollisuudentuntoa. Maaseudulla vapaaehtoistyön lähtökohtana näkyy kansalaisvelvollisuuden tunne. Kaupungeissa korostuu puolestaan yleinen auttamisen halu ja halu harrastaa jotakin. Ihmisten vapaaehtoistoiminnassa jatkamisen taustalla olevia syitä ovat toiminnan mielekkyys, sosiaaliset sidokset ja myönteinen palaute. Ihmisten identiteettityyppi saattaa myös vaikuttaa hänen osallistumiseensa vapaaehtoistyöhön. Näitä tyypejä ovat mm. vaikuttajatyypin, auttajatyypin, halu työskennellä yhteisön hyväksi -tyypin sekä menestyjätyypin. (Mankkinen 2013, 22–23.)

Vapaaehtoistyötä tehdään maksutta ja omasta tahdosta. Tehdystä työstä hyöttyy perheen- ja ystäväpiirin ulkopuoliset tahot ja toiminta on jonkin tahon organisoimaa. Suomalaiset ovat perinteisesti aktiivisia toimijoita vapaaehtoistyössä. Kolmannes väestöstämme osallistuu vapaaehtoistoimintaa jollakin tasolla. Lasten- ja nuorten osallistuminen vapaaehtoistyöhön on vähentynyt. Eniten vapaaehtoistyötä tehdään urheiluseuroissa ja erilaisissa liikuntakerhoissa. (Mankkinen 2013, 12.)

Palokuntalaisuutta selvittäneessä tutkimuksessa (n=1094), halu oppia lisää palo- ja pelastusalaista, yhteisöltään ja harjoitella yleishyödyllisiä asioita nousi suurimmaksi syyksi vapaaehtoiseen palokuntatoimintaan liittymiseen. Toiseksi yleisin motivaatiotekijä oli sukulaisten

vaikutus, jotka olivat jo mukana toiminnassa. Kolmanneksi sijoittuivat sosiaaliset syyt, mahdollisuus vahvistaa sosiaalisia suhteita. (Mankkinen 2013, 55–62.)

3 SYRJÄYTYMINEN ON YHTEISÖJEN ULKOPUOLELLE JÄÄMISTÄ

Arvioitaessa väestön hyvinvointia ajatellaan, että kaikilla tulisi olla samanlaiset mahdollisuudet osallistua yhteiskuntamme toimintaan. Seuraavassa käsittelem muutamia seikkoja, jotka aiheuttavat häiriötekijöitä yksilön tasavertaisessa osallistumisessa yhteiskunnan toimintaan.

90-luvulla syrjäytymisestä käytettiin käsitteitä köyhyys, alkoholismi sekä kodittomuus, nykyisin puhutaan sosiaalisesta ulkopuolelle jäämisestä. Syrjäytyneet lapset ja nuoret voivat tulla hyvin erilaisista sosiaalisista ryhmistä. (Ogden 2002, 11.) Syrjäytyminen voidaan määrittellä kasautuneeksi huono-osaisuudeksi, jossa yhdistyvät pitkäaikainen tai usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämänhallintaan liittyvät ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymiseen voi liittyä sairautta tai vammaisuutta, poikkeavaa käyttäytymistä, rikollisuutta ja päihteiden käyttöä. Mikään yksittäinen ongelma ei sinänsä aiheuta syrjäytymistä, vaan kysymys on kasaantuvista ongelmista ja eräänlaisen huono-osaisuuden kehän muodostumisesta. Syrjäytymisessä on siten kyse moniulotteisesta ja pitkäaikaisesta ongelmasta. Näiden syiden vuoksi riittävän aikaiset sosiaalisen kuntoutuksen interventiot ovat perusteltuja. (Sosiaali- ja terveysministeriö www-sivut 2014; Järvikoski & Härkäpää 2011, 148–149; Laine, Hyväri & Vuokila - Oikkonen 2010, 301.)

Syrjäytyminen ulottuu useille elämänalueille. Työmarkkinoilta syrjäytymistä seuraa herkästi sosiaalista syrjäytymistä ja yksinäisyyttä. Tämä puolestaan johtaa usein perhesiteiden ja muun lähiympäristön murenemiseen. Kun henkilön sosiaalinen tuki heikkenee, herkästi oman elämän hallinnassa alkaa olla ongelmia ja näin syrjäytymiskierre syvenee. Jo varsin varhaisessa syrjäytymisprosessin vaiheessa yksilön itsearvostuksen tunne heikkenee, vaikka hän olisi opillisesti ja sosiaalisesti yhtä toimintakykyinen kuin ikätoverinsa. (Lehtonen 2008, 14.)

Dorte Søndergaard käyttää tutkimuksessaan sosiaalisen syrjäytymisen pelon käsitettä (social exclusion anxiety), jota ei pidä sekoittaa sosiaaliseen pelkoon (fobia), jolla viitataan psyykkisperäiseen pelkotilaan. Sosiaalisen syrjäytymisen käsite viittaa yksilön tunnustamiseen yhteisössään ja tämän vaarantumiseen yksinäisyyden ja poissulkemisen kautta. Søndergaard puhuu syrjäytymisestä sosiaalisen kuoleman käsitteellä. Sosiaalisen syrjäytymisen pelko liittyy osallisuuteen, yhteisöön kuulumiseen. Sosiaalisen syrjäytymisen pelko voi ilmetä aina, kun yksilö on osa ryhmää. Tutkimuksessaan Søndergaard korostaa sosiaalisia ryhmän ajattelumalleja sekä prosesseja lapsilla, koska mallit mahdollistavat uudenlaisia keinoja interventioidille. (Søndergaard 2012, 360.)

Liittäminen on tärkeä syrjäytymisen vastakäsite. Syrjäytynyt henkilö vähentää yhteisöllisiä siteitään yhteiskuntaan, kun liittävät prosessit puolestaan pyrkivät vahvistamaan sosiaalisia suhteita ja yhteisöihin kiinnittymistä. Syrjäytymisen vastaisessa työssä ovat erilaiset toimenpiteet, ajattelutavat ja politiikka ovat keskeisessä asemassa, jotta voidaan saada sivuun joutuneita ihmisiä takaisin yhteisöjen piiriin. Syrjäytymistä voidaan lähestyä ehkäisyä korostaen. Ehkäisyn avulla pyritään tunnistamaan syrjäytymisestä aiheuttavia riskejä ja etsitään toimintatapoja, joilla puututaan niiden ihmisryhmien elämään, joiden nähdään olevan helposti haavoittuvassa asemassa yhteiskunnassa. (Laine, Hyväri & Vuokila - Oikkonen, 2010, 16–17.) Sosiaalisella osallisuudella eli inklusiolla tarkoitetaan sellaisia olosuhteita, joissa ihmisen syrjäytymisen riskit ovat vähäiset ja mahdollisuudet osallistua hyvät. Tämä merkitsee ihmisen pääsyä erilaisiin suhteisiin, organisaatioihin tai rakenteisiin, jotka muodostavat arkipäiväisen elämisen perustan. Tärkeää on myös osallistumismahdollisuuksien yhdenvertaisuus ja tasa-arvoinen kohtelu. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147.)

Yhteisöön kuuluminen on yhteiskunnassa elämisen perusasioita. Yhteisö muodostuu ihmisistä, joilla on jotakin yhteistä; perhe, suku, yhteinen kiinnostuksen kohde tai harrastus. Yhteisöllisen työmenetelmän olennaisin ydin on osallisuus, vaikuttaminen, sekä valtaistuminen yhteisössä tai yhteisön kautta. Osallistaminen ja valtaistaminen korostuvat viranomaisjohtoisessa toiminnassa. Osallisuus ja valtaistuminen puolestaan kehittyvät yksilöstä itsestään. (Laine, Hyväri & Vuokila - Oikkonen 2010, 32–33.)

Yhteiskunnan ulkopuolelle jääminen tuntuu tapahtuvan hiljalleen yksilön sitä välttämättä huomaamatta. Tutkijat pystyvät kuvaamaan syrjäytymisen etenemistä hyvin samansuuntaisesti. Lähdekirjallisuudesta löytyy kuitenkin huomattavasti vähemmän ratkaisuja yksilön

uudelleen osallistamisesta yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi. Viranomaistahojen resurssit eivät näytä tähän kuitenkaan riittävän, joten lisäksi tarvitaan yhteisöllisyyttä ja lähimmäisistä välittämistä.

3.1 Lasten ja nuorten syrjäytyminen

Lasten ja nuorten syrjäytymisen vastainen työ on merkittävää, niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta. Laskelmien mukaan nuorten ajautuminen sosiaalisesti huono-osaiselle elämänuralle ja syrjäytyminen työmarkkinoilta aiheuttaa yhteiskunnalle noin miljoonan euron laskun ennen kuin kyseinen ihminen täyttää 60 vuotta. Nykyinen lainsäädäntö ei tue parhaalla mahdollisella tavalla hallintoalojen välistä yhteistyötä syrjäytymisen ehkäisemisessä. Tarve olisi moniammatillisten yhteistyömuotojen kehittämiseksi, mikä edellyttää eri hallintotalojen toimintaperiaatteiden tuntemusta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 150.)

Syrjäytymiseen liittyy usein myös häiriöitä koulunkäynnissä. Koulupudokkuus kehittyy pitkän ajan kuluessa. Monilla lapsilla on vaikeuksia jo peruskoulun alaluokilla. Aluksi syynä saattavat olla puutteelliset oppimisvalmiudet, joiden seurauksena vaikeudet kasaantuvat, jos tukitoimia ei aloiteta nopeasti. Negatiiviseen kierteeseen kuuluu oppimisvaikeuksien lisäksi sosio-emotionaaliset ongelmat, kuten heikko itsearvostus ja koulumotivaatio, koulupelko, psykosomaattiset oireet, koulupinnaus ja koulun käynnin keskeyttäminen. Liian usein lapsen mahdollisuudet riittävän hyvään koulu-uraan vähenevät ja jopa sulkeutuvat kuntoutumattomien oppimisvaikeuksien, sosiaalisten tai tunne-elämän ongelmien vuoksi. Kodin merkitys lasten ja nuorten sosiaalisen ja koulutuksellisen syrjäytymisen riskitekijänä on yleisesti korostunut. Puhutaan huono-osaisuuden ylisukupolvisesta prosessista, jossa lapsi jää vähitellen sosiaalisten instituutioiden ulkopuolelle ja osattomuus ja osallistumattomuus jatkuvat koulun ja työelämään ja edelleen omaan vanhemmuuteen, ellei ketjua katkaista. Koululla tulisi olla valmiuksia havaita varhaiset syrjäytymisen merkit ja tukea niitä oppilaita kokonaisvaltaisesti, silloin kun heihin ja heidän ympäristöönsä nähdään kasautuneen syrjäytymisen uhat. Syrjäytymisessä on elämänhallinnan lisäksi kyse yksilön ja yhteisön välisten siteiden heikkoudesta, joka tarkoittaa sitä, että syrjäytymisen tarkastelu vaatii myös yhteisön kriittistä tarkastelua. (Lehtonen 2008, 14–16.)

Syrjäytymistä on selvitetty erilaisten vaihemallien avulla. Koulu-aika voi olla syrjäytymisprosessin kannalta ydinvaihetta. Peruskoulun jälkeisessä elämässä asiat, joita koulussa kutsuttiin oppimisvaikeuksiksi, ilmenevät laaja-alaisina osaamisen ja elämänhallinnan vaikeuksina. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 149; Närhi, Seppälä & Kuikka 2010, 21.) Yleinen epävarmuus näkyy lasten vanhemmissa. Aikuisen tarve, heikentynyt vanhemmuus, uusperheiden sekavuus, työn puute ja työnarkomania ovat kaikki nykyisen elämänmenon piirteitä, jotka tuottavat lapsille ja nuorille turvattomuuden tunteen. Samanaikaiset kuntatalouden säästöt ovat rapauttaneet perhepalvelut. Voidaan puhua kasvatuskriisistä, jossa korostuu rakenteellinen välinpitämättömyys lasten kasvuedellytyksistä. (Lintukangas & Suikkanen 2004, 27.)

Tutkijat ovat melko yksimielisiä siitä, että syrjäytymiseen liittyvä huono-osaisuuden kasaantuminen ja puutteet monilla eri hyvinvoinnin alueilla eivät näytä tapahtuvan hetkessä, vaan ne etenevät hiljalleen, jättäen yksilö lopulta lähes kokonaan yhteiskunnan ulkopuolelle. Syrjäytymisen merkkien mahdollisimman aikainen tunnistaminen ja niihin puuttuminen antavat kuitenkin hyvät mahdollisuudet tukea yksilöä pääsemään pois syrjäytymisen kierteestä. Valtiovallan yhtenä kärkihankkeena oleva nuorisotakuu (Eduskunnan kirjaston www-sivut 2014) on konkreettinen toimintamalli syrjäytymiskiirteen katkaisemisen mahdollisuudesta.

3.2 Yhteiskunnan rooli syrjäytymisen ehkäisemisessä

Yhteiskunnan rooli syrjäytymisen vastaisessa työssä määritellään sosiaali- ja terveystieteiden tavoitteissa (2006) seuraavasti: pitkäaikaistyöttömyyden aleneminen, pitkäaikaisen toimeentulotuen väheneminen, lapsiperheiden köyhyiden aleneminen, lasten ja nuorten ennaltaehkäisevien terveyspalvelujen lisääminen, päihdehuollon, mielenterveyden ja lastensuojelupalvelujen lisääminen, huumehoitopalvelujen saatavuuden paraneminen, hallinnonalojen yhteistyön syrjäytymisen torjunnassa tiivistäminen sekä asunnottomien määrän väheneminen. Poliittisen päätöksenteon näkökulmasta syrjäytymistä torjutaan ensisijaisesti eri toimijoiden palveluilla. Vanhasen II hallitus (2007 - 2010) nimesi aikanaan kolme erilaista poliittista ohjelmaa, joista kaksi liittyi kiinteästi syrjäytymisen ennaltaehkäisyyn ja hoitoon. (Laine, Hyvärinen & Vuokila – Oikkonen 2010, 288, 289, 292–293.)

Nykyisellä Kataisen hallituskaudella hallitusohjelman (22.6.2011) ensimmäisenä kohtana mainitaan köyhyiden, eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisy. Hallitusohjelman mukaan

syrjäytymisen ehkäiseminen merkitsee toimia, joilla puututaan työttömyyteen ja köyhyyteen sekä ihmisten näköalattomuuteen ja osattomuuteen. Hallitus on myöntänyt lisäresursseja poikkihallinnollisen syrjäytymisen, köyhyden ja terveysongelmien vastaiseen toimenpideohjelmaan, joka sisältää ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttumisen. Samoin resursseja on luvattu nuorten yhteiskuntatakuun toteuttamiseen sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja palvelujen parantamiseen. Hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämisen ja sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisemisen ja tätä tukevien elämäntapojen vahvistamisen hallitus on ohjeistanut tekemään nykyisiä resursseja uudelleen kohdentamalla. Vastaava tilanne on kansalaisjärjestöjen toimintaedellytysten, vapaaehtois- ja vertaistuen, auttamistyön ja erityispalvelujen tuottajien vahvistamisessa sekä resursoinnin parantamisessa. (Valtioneuvosto www-sivut 2011.)

Syrjäytymisen vastaisessa työssä valtion roolina on lähinnä ohjeistaa yhteiskuntaa ja mahdollisesti tarjota projektikohtaisia kehittämisrahoja työtapojen uudistamista varten. Poliitikojen työ on yleensä ohjeistavaa ja vain hyvin vähän lähelle konkreettista työtä pääsevää. Poliittiset ohjelmat jäävät herkästi sanojen tasolle, joka näkyy ristiriidassa hallitusohjelmien ja valtion budjetissa syrjäytymisen ehkäisyyn varatuissa määrärahoissa. Suurimman ja raskaimman vastuun syrjäytymisen vastaisesta työstä kantavat syrjäytyneiden läheiset. Syrjäytymisen vastaista työtä tehdään projektiluonteisesti Raha-automaatti-yhdistyksen tai muiden vastaavien rahoittajien tuella. Työmenetelmien pitkäjänteinen kehittäminen kärsii ja jää usein kokeiluasteelle. Tällainen työskentely ajaa syrjäytymisen vastaisen työn marginaaliin. Valtakunnassamme näyttää edelleen puuttuvan ajattelutapa siitä, kuinka julkinen hallinto voisi tehdä arvokasta yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Osittain nykyinen rahoitusjärjestelmä asettaa nämä tahot usein toistensa kilpailijoiksi, ei saman joukkueen pelaajiksi. Mikäli jatkossa halutaan monitoimijuutta, rahoitusjärjestelmät tulisi kiireesti muuttaa politiikkaohjelmien tavoitteiden mukaiseksi. (Laine, Hyvärinen & Vuokila – Oikkonen 2010, 299–300.)

Iivari on tutkinut arviointitutkimuksella sosiaalista luototusta. Luototuksen tavoitteena oli yksilötasolla syrjäytymisen ehkäisy, sosiaalisen ja terveydellisen kuntoutumisen edistäminen, kansalaisten omatoimisuuden lisääminen sekä työllistymisen tukeminen ja velkakierteen katkaisu. Yhteenvetona oli, että sosiaalinen luototus näytti olevan varsin edullinen tapa ehkäistä sosiaalisia ongelmia. Tutkimuksen perusteella säädettiin laki sosiaalisesta luototuksesta (113/2002). (Iivari, Piirainen & Siltaniemi 2002.)

Syrjäytymisen ehkäisemisen vaikuttavuutta tarkasteltaessa voidaan tarkastella myös henkilön hyvinvointivajetta. Arviointitutkimuksella tarkastellessa asiakkaiden hyvinvointiin on saatu ainakin osittain aikaan positiivisia muutoksia, kuten työllistyminen tai päihteiden käytön vähentyminen. Monet muutokset ovat vaatimattomia tai perimmäiset tavoitteet voivat jäädä saavuttamatta. Voidaan kuitenkin todeta, että mitä vaikeammasta elämäntilanteesta on kysymys, sitä enemmän myönteisten muutosten aikaansaaminen vaatii. (Laine, Hyvärinen & Vuokila – Oikkonen 2010, 319.)

4 YHTEISÖLLISYYDEN JA OSALLISUUDEN MAHDOLLISUUDET SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYSSÄ

Yhteisöllisyyden käsitteeseen liitetään positiivisia odotuksia, kuten harmonia, yhteistyö, yhteisyyden tunne ja toisista välittäminen. Tarkkaa määritelmää yhteisöllisyydelle on kuitenkin vaikea löytää. Määritelmän tekee vaikeaksi yhteisöllisyyden tilannesitoutuneisuus. Yhteisöt ovat tiettyyn kontekstiin juurtuneita ja usein vaikeasti havaittavia. Yhteisöllisyyden perusluonne kytkeytyy yhteisöllisyyden fenomenologiseen kokemukseen ja ihmisen omaksumiin arvoihin. Tähän vaikuttavat myös maantieteelliset ja kulttuurilliset tekijät. Yhteisöllisyydellä voidaan tarkoittaa ihmisen kokemukseen perustuvaa tunnetta yhteisöön kuulumisesta, jäsenyyttä, sekä yhteisön merkitystä yksilölle ja hänen tarpeidensa toteutumiselle. Yhteisöllisyyden tunne on ryhmän jäsenten keskinäinen tunne yhteenkuulumisesta ja merkityksestä toisilleen. Lisäksi yhteisöllisyyteen kuuluu ajatus siitä, että ryhmän jäsenten tarpeet täyttyvät, kun he sitoutuvat yhdessä olemiseen. Yhteisöllisyyteen voidaan ajatella kuuluvan neljä peruselementtiä: jäsenyys, vaikuttaminen, integraatio ja jaettu emotionaalinen yhteys. Yhteisön jäsenyyttä voidaan kuvata kolmella tapaa: annettuna, osallistuvana ja koettuna. Annettu yhteisön jäsenyys on muodollinen. Se määritellään yksilön ulkopuolelta muodollisin kriteerein, esimerkiksi koululuokka. Osallistuva yhteisön jäsenyys on sitoutunutta toimintaan, jossa jäsenyys näyttäytyy yhteisön toimintaan osallistumisena. Koettu jäsenyys puolestaan näyttäytyy yksilön kokemuksena yhteisöön kuulumisesta. Yhteisössä yksilö yhdistää oman identiteettinsä yhteisön identiteettiin, jolloin ”minästä” tulee ”me”. Yhteisön erottaa muista ryhmistä jäsenten välinen yhteisestä toiminnasta muodostuva tunneside. Yhteisö rakentuu

yksilöiden tarpeiden, sosiaalisten suhteiden, tunteiden, erilaisten psykologisten tekijöiden ja sosiaalisten tekijöiden varaan. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 20–21.)

Koivula on väitöskirjassaan tutkinut päivähoitossa olevien lasten yhteisöllisyyden kehittymistä. Hän on tutkinut yhden toimintavuoden aikana lapsiryhmän kehittymistä yhteisölliseksi. Tutkimuksessa on erotettu kolme eri vaihetta. Yhteisöllisyyden etsimisen vaiheessa toiminta on aikuisjohtoista, lapsen oma reviiri on suuri, leikit ovat rinnakkaisleikkejä, väärinymmärrykset tavallisia, ja ryhmässä esiintyy kavereiden etsimistä. Yhteisöllisyyden ilmenemisvaiheessa, noin 3- 4kk kuluttua ryhmän aloittamisesta: ryhmässä on jo yhteistä historiaa, vuorovaikutus ja läheisyys lisääntyvät, yhteiset säännöt vahvistuvat ja esiintyy me-puhetta. Aidon yhteisöllisyyden vaiheen merkit näkyvät, kun ryhmä on toiminut yli puoli vuotta: yhteiset rutiinit leikeissä ja toiminnoissa, pienryhmien omat toimintakulttuurit, auttamisen lisääntyminen ja ristiriitatilanteiden väheneminen. Yhteisöllisyys näkyy lasten välisissä ystävyysuhteissa, positiivisessa suhtautumisessa, onnistuneessa yhteisessä toiminnassa, yhteenkuuluvaisuuden tunteessa sekä palkitsevassa vuorovaikutuksessa. Oleellista on se, että yhteisöllisyys tuottaa lapselle tunteen johonkin merkitykselliseen kuulumisesta ja antaa heille kokemuksen ryhmän jäsenyydestä. Huomattavaa on myös yhteisöllinen oppiminen. Yhdessä toimiessaan lapset oppivat toisiltaan monenlaisia asioita ja kehittyvät sosiaalisissa ja vuorovaikutustaidoissaan. (Koivula 2010 11, 105–110.)

Osallisuus voidaan määritellä todelliseksi vastuun kantamiseksi ja saamiseksi omasta, toisten ja koko yhteisön toimintakyvystä. Se on sitoutumista yhteisten asioiden parantamiseen. Osallisena oleminen tarkoittaa muutakin kuin mukana olemista. Mahdollisuutta muuttaa yhteisöä, johon kuuluu. Osallisuuteen liittyy myös oikeus omaan identiteettiin ja arvokkuuteen yksilön ollessa osana perhettä, ryhmää, yhteisöä ja yhteiskuntaa. Osallisuuden käsitteelle ei löydy selkeää vastinetta englannin kielestä. *Participation* kääntyy sekä osallistumiseksi että osallisuudeksi, jotka suomenkielessä mielellään erotetaan toisistaan. Tästä syystä osallisuuden teoreettinen haltuunottoa ei voida tehdä lukemalla pelkästään vieraskielistä kirjallisuutta. Osallisuuden määrittelyssä on Suomessa jotakin hyvin kotoperäistä ja suomeen kytkeytyvää. (Gretschel & Kiilakoski 2012, 15–16.)

Lapsella on mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi erityisesti perheessään ja lähiyhteisöisään, kuten päivähoitossa, koulussa ja vapaa-ajantoiminnoissa, sekä myös laajemmissa yhteyksissä, kuten kunnan, valtion ja EU-tasolla. Lapsille tulisi turvata uusia osallistumisen

tapoja kaikilla yhteiskuntatasoilla. Yhteiskunnallisesti on parasta, että lapset pääsevät mukaan yhteisöihin. Näin voidaan turvata heille oppimisprosessit, jotka mahdollistavat sen käsittämisen, keitä me olemme, mihin me kuulumme ja kuinka me elämme. (Helne, Hänninen, & Karjalainen 2004, 128, 143.)

Osallisuus on yhteisöllisyyden pohja. Se voidaan määritellä lasten ja kasvattajien sekä myös yhteisön vuorovaikutuksen ja verkostoitumisen kautta. Lapselle ja nuorelle osallisuus ja yhteenkuuluvuudesta merkitsee, että hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi jokapäiväisissä asioissaan. Oleellista on, että lapsi tai nuori kokee olevansa hyväksytty, arvostettu ja tärkeä jäsen omassa yhteisössään. Osallisuus liittyy yhdessä elämiseen, jonka perustana on se, että lapsi ja nuori tulee kohdatuksi ja hän kokee olevansa turvassa ja hänen tarpeensa tyydytetään. Osallisuus kasvuyhteisössä on enemmän kuin mahdollisuus osallistumiseen. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 78.) Tutkijoiden mukaan nyky-yhteiskunnassa on tyypillistä, että perhelapsuuden sijaan on saatu niin kutsuttu verkostolapsuus. Tämä tarkoittaa sitä, että useiden lasten päivä kuluu perheen ohella päivähoitossa, koulussa, kaveripiirissä, tv:n ja sähköisen median yleisönä, järjestöjen harrastuksissa sekä monenlaisissa kuluttamisen markkinoilla. Samanaikaisesti vanhempien ja opettajien rinnalle on noussut monia merkittäviä aikuisia. Viikoittain lapset elävät ja toimivat lukuisissa rooleissa ja suhteissa eli elävät lapsuuttaan jälkiteollisen lapsuuden verkostoissa. Tämä kokonaisuus on hyvä ymmärtää tarkasteltaessa tämän päivän lapsuutta ja lapsen roolia yhteiskunnassa. (Helne, Hänninen & Karjalainen 2004, 127–128.)

Yhteiskunnassamme osallisuutta on kytketty syrjäytymisen ehkäisyyn ja siihen, että puutoimisvaarassa olevien lasten ja nuorten olisi mahdollista päästä takaisin normiyhteiskuntaan. Tällöin on kyseessä osallisuuden edellytyksenä olevien sosiaalisten suhteiden vahvistaminen. Sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi voidaan eritellä kohdennettuja toimia, jotka kohdistuvat juuri erityistarpeissa oleviin lapsiin ja nuoriin. On kuitenkin yhtä tärkeää korostaa, että osallisuuden sosiaaliset puolet koskevat kaikkia lapsia ja nuoria. (Gretschel & Kii-lakoski 2012, 16–17.)

Palokuntanuorisotoiminnalla on merkittävä sosiaalistava vaikutus. Ryhmässä nuori kasvaa ja kehittyy yhteiskunnan jäseneksi. Palokuntanuorisotoiminnalla on selkeästi myös erityisnuorisotyön piirteitä. Harrastuksen edullisuus mahdollistaa lähes kaikkien osallistumisen toimintaan. Toiminnan järjestelmällisyys, kurinalaisuus ja toiminnallisuus ovat omiaan tuke-

maan jokaista, mutta erityisesti syrjäytymisvaarassa olevan nuoren kasvua. Englannissa palokuntanuorisotyö on nähty erityisesti sosiaalista tukea tarvitsevien nuorten auttamiseksi. Palokuntatoiminnan tarkoituksena ei ole pelkästään osallistuminen, vaan se mahdollistaa yksilölle erilaisten haasteiden ja tavoitteiden saavuttaminen sekä itsensä kehittämisen. (Honkala 2008, 10.)

5 OIKEA-AIKAINEN SOSIAALINEN KUNTOUTUS SYRJÄYTYMISEN EHKÄISEMISESSÄ

Kuntoutuslonteossa todetaan, että vakava syrjäytymisen uhka katsotaan yhdeksi kuntoutuksen perusteeksi. Kuntoutuksen yhtenä tavoitteena on siten estää sosiaalista syrjäytymistä eli vahvistaa yksilön sosiaalista osallisuutta. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147; Kuntoutuslonteko 2002, 15.) Putoamisvaarassa olevien henkilöitä ei ole helppo tunnistaa neuvonnan, ohjauksen ja palvelujen arjessa. Ongelmin päällekkäisyys on yleistä ja tästä syystä tunnistamiseen vaaditaan, moniammatillista osaamista. (Hämäläinen 2013, 28).

Kuntoutus kokonaisuudessaan voidaan jakaa neljään osa-alueeseen, jotka ovat kasvatuksellinen, lääkinnällinen, ammatillinen ja sosiaalinen kuntoutus. Sosiaalinen kuntoutus on kuntoutuksen osa-alueista vaikeammin rajattavissa. Sillä voidaan tarkoittaa kaikkia niitä toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on tukea kuntoutujaa opiskelussa, asumisessa, työssä käymisessä, liikkumisessa, sosiaalisissa suhteissa ja vapaa-ajan toiminnoissa. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluilla pyritään turvaamaan yksilön sosiaalista toimintakykyä, lisäämään hänen mahdollisuuksiaan osallistua sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen elämään sekä vähentämään toimintakyvyn heikkenemisestä aiheutuvia esteitä. Sosiaalinen kuntoutus on määritelty sosiaalihuolto-, ja vammaispalvelu- ja päihdehuoltolaeissa. Vammaispalvelusta henkilön on mahdollista saada vammaispalveluja esimerkiksi toimintakyvyn vajavuuden vuoksi. Tällä tarkoitetaan henkilöä, jolla on vamman tai sairauden johdosta pitkäaikaisia erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista toiminnoista. (Kettunen, Kjärri-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihanlainen 2002, 328, 334–336.) Sosiaalisella vajaakuntoisuudella tarkoitetaan yksilön toimintakyvyn ja hänen ympäristönsä välistä ristiriitaa. Ongelma on tällöin juuri sosiaalisessa toimintakyvyssä. Vajaakuntoisuuteen ei välttämättä liity selkeää sairautta tai vammaisuutta, vaan lähtökohdانا on usein vaikeasti määriteltävä ongelmakokonaisuus esimerkiksi vaikea elä-

mäntilanne tai vaikeudet sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Kettunen, Käjäre-Wiik, Vuori-Kemilä & Ihanlainen 2002, 28.) Sosiaalisten ongelmien yleisnimikkeinä voidaan pitää köyhyyttä, avuttomuutta ja poikkeavuutta. Huono-osaisuutta tarkastellaan yksilön yhteisösuhteen ja hänen mahdollisuuksistaan muuttaa materiaaliset resurssit omaksi hyvinvoinniksi. (Harkko & Tuusa 2014, 53.)

Sosiaalihuollon lainsäädäntöä ollaan uudistamassa. Työryhmä on asetettu valmistelemaan lakimuutosta 2009 ja se on jättänyt esityksensä syksyllä 2012 valtiosihteerille. Uudistamistyöryhmä on esittänyt sosiaalisen kuntoutuksen tuomista sosiaalihuoltolakiin. Siinä olisi tarkoitus painottaa kuntoutusjärjestelmän monitahoisuutta. Sosiaalista kuntoutusta ehdotetaan lakiin sen aseman selkeyttämiseksi osana kuntoutuskokonaisuutta. Lakiluonnoksen 31§ mukaan sosiaalista kuntoutusta järjestetään toimintakykyyn, syrjäytymisen torjumiseen, lähisuhde- ja perheväkivaltaan sekä äkillisiin kriisitilanteisiin liittyvissä tuen tarpeissa. Tavoitteina nähdään sosiaalisen toimintakyvyn, vuorovaikutuksen sekä yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistaminen. Toimintamahdollisuuksien edistämiseksi mainitaan sosiaalityö, monialainen asiantuntija-apu, muut sosiaalihuollon ohjaus-, neuvonta- ja tukitoimet. Tärkeänä pidetään yhteisöissä toimimista ja sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden tukemista. Sosiaalinen kuntoutus edellyttää dialogisuutta, yhteyksien rakentamista ja useiden näkökulmien tilannekohtaista yhteensovittamista. (Karjalainen & Rajavaara 2012, 3–4; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012.)

Kuntoutuksen lähtökohtana on edelleen lääketieteellinen määrittely, jonka perusteella tehdään kuntoutustarpeen arviointi. Psykologinen ja sosiaalinen tieto jäävät usein vain apu-tieteen asemaan, vaikka sosiaalinen tieto ihmisen kuntoutumisen ja selviytymisen näkökulmas-ta saattaa olla ensisijaista. Tätä hierarkiaa pitää yllä sosiaalivakuutusjärjestelmä, joka vaatii kuntoutuksen myöntämisen kriteeriksi ensi sijassa lääketieteellisiä perusteluja. (Karjalainen & Vilkkumaa 2011, 55–59.)

Nuorten kuntoutuskokeiluissa (2001 – 2003) on selvitetty syrjäytymisvaaran taustalla olevia tekijöitä. Keskeisiksi tekijöiksi nousivat nuorten perheiden kokonaistilanne ja sosiaalisten tukiverkkojen puuttuminen tai sen vähäisyys. Syrjäytymisvaaran taustalla nähdään nuoren sosiaaliseen ympäristöön liittyvät syytekijät. Näihin syihin on pyritty kiinnittämään huomio-ta nuorten kuntoutuskokeiluissa mukana olevien tahojen, kuten työvoima-, nuoriso-, sosiaa-li- ja terveystoimen, Kelan ja kolmannen sektorin toimijoiden tahoilta. Nuorten kanssa teh-

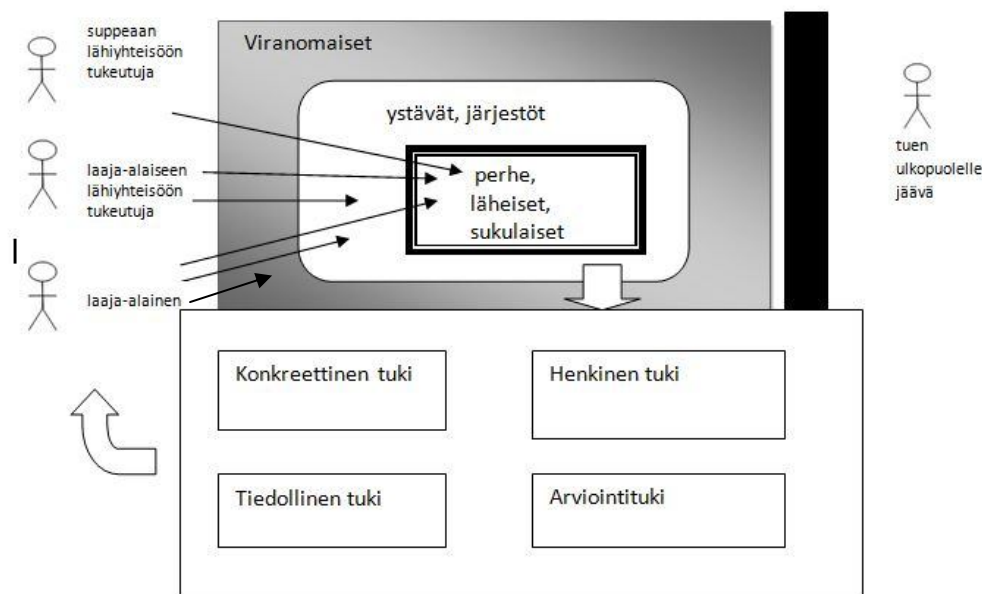
tävän työn tavoitteena on elämäntilanteen vaikeuksien ja hallitsemattomuuden selvittäminen. Ensisijaista on tukea nuorten elämänhallintaa ja itsenäistymistä, etsimällä vahvuuksia sekä tarvittaessa tukemalla nuoren perheen kokonaistilannetta. (Lintukangas & Suikkanen 2004, 47.)

Sosiaalisten ja tunne-elämän taitojen merkitys tulisi nähdä yhtä tärkeinä kuin kognitiiviset taidotkin. Toverisuhteiden tärkeys korostuu erityisesti koulussa heikosti menestyvillä lapsilla ja nuorilla. Toveripiiri ja sen tapahtumat sekä toisten lasten taholta tuleva hyväksyntä tulevat yhä merkityksellisemmiksi iän myötä. (Närhi, Seppälä & Kuikka 2010, 130, 133.) Yli Hyvä Juttu -toimintamalli pitää sisällään sosiaalisen kuntoutuksen peruslähtökohtia. Toimintamallin tarkoituksena on ohjata syrjäytymisvaarassa olevia 7-17 -vuotiaita nuoria palokuntanuorisotoimintaan sekä luoda yhteistyöverkostoja paikallisten palokuntien ja sosiaali-, sivistys- ja nuorisotoimien kanssa. (Somerkoski 2013.) Viime aikoina sosiaalisen kuntoutuksen kehittämisen tarpeellisuus on tuotu esiin erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien nuorten auttamisessa. Taustalla on ajatus pitkäjänteisestä ja kokonaisvaltaisesta auttamisesta erityisesti niissä tapauksissa, jossa ongelmat ovat kasautuneet ja pitkittyneet. (Palola 2012, 30.)

Sosiaalisella kuntoutuksella viitataan usein vaikeasti syrjäytyneiden henkilöiden tukemiseen. Kuten tässä työssä aikaisemmin on tuotu esiin, syrjäytyminen on usein ennustettavissa monista eri riskitekijöistä. Tästä syystä sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmaa tulisi jatkossa laajentaa syrjäytymistä ehkäisevään toimintaan aktivoimalla henkilöitä erilaisiin yhteiskunnallisiin toimintoihin. Näitä ovat mm. erilaiset opiskelu- ja työmahdollisuudet sekä vapaa-ajan toiminta.

Sosiaalinen tuki nähdään keskeisenä tekijänä ihmisen identiteetin muodostumisessa, kriisitilanteista selviämässä tai muutokseen mukautumisessa. Sosiaalisen tuen merkitystä korostetaan terveyden voimavarana. Sitä voidaan kuvata sosiaalisiin suhteisiin liittyvänä positiivisena, terveyttä edistävänä tai stressiä ehkäisevänä tekijänä. Keskeistä on, että sosiaalinen tuki nähdään ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin liittyvänä. Lisäksi tuen nähdään syntyvän yleensä sellaisten verkostojen kautta, jossa ihmisellä on pysyviä suhteet. Tällaisia ovat perheen, ystävien, työtovereiden, sukulaisten, naapureiden tai muiden yhteisöjen antama apu. Sosiaalisella verkostolla (kuvio 1) tarkoitetaan puolestaan monentasoisten suhteiden olemassaoloa, joka sisältää myös erilaisia suhteita läheisistä viranomaisiin. Sosiaalisen tuen saatavuus ja sen tiedostaminen vaikuttaa siihen, millaisia selviytymistapoja ihmisen on

mahdollista käyttää ja miten hän selviytyy. Tuki voi muodostua henkisestä tuesta, johon kuuluvat arvostaminen, välittäminen, luottaminen ja kuuntelu sekä arviointitukea, kuten vahvistamista, palautteen antamista ja tasavertaisuutta, mutta myös neuvoja. Lisäksi sosiaaliseen tukeen voi kuulua konkreettista auttamista. Sosiaaliseen tukeen kuuluu ihmisen lähiyhteisöjen ja julkisten organisaatioiden tuottamia palveluita, joiden kautta ihmisen elämänhallinta ja autonomisuus lisääntyvät.

KUVIO 1. Sosiaalinen verkosto ja tuen hankkimisen muodot (Karjalainen & Vilkkumaa 2011, 57).

Erilaiset ryhmät ja yhteisöt, joihin ihminen voi liittyä, ovat osa sosiaalista pääomaa ja vahvoja verkostoja. Sosiaalisen pääoman perustetekijöitä ovat luottamus, vapaaehtoinen kansalaistoiminta ja ystäväverkotot. Tärkeää on keskinäinen tuki, lojaliteetti ja luottamus. (Karjalainen & Vilkkumaa 2011, 55–56, 58.)

Myös presidentti Niinistö on ottanut kantaa syrjäytymisen ehkäisyyn. ”Nuorten hyvinvointia ei edistetä vain viranomaistoimin ja komiteamietinnöillä. suuri vaikutuksensa on koko kasvatusyhteisöllä, niin kodilla, perheellä, naapureilla ja kavereilla, kuin esimerkiksi päivähoitolaissa, koululla ja harrastuksilla. Ne kaikki ovat yhteisöjä, jotka muokkaavat nuorta. Tässä asiassa me kaikki olemme tekijöitä.” (Niinistö 2012.)

6 VAPAAEHTOINEN PALOKUNTATOIMINTA

Palokuntatoiminta on pelastusalan vapaaehtoistoiminnan muoto. Vapaaehtoinen palokunta (VPK) eli sopimuspalokunta toimii valtakunnallisesti pelastustoimen osana huolehtien osaltaan onnettomuuksien ennaltaehkäisemisestä, sammutustöistä, pelastustehtävistä ja väestönsuojelusta. Vuositasolla sopimuspalokunnat ovat mukana noin 60 %:ssa vuotuisista hälytystehtävistä. Vapaaehtoisten työpanoksena kertyy vuosittain noin 20 miljoonaa henkilötyötuntia. Sopimuspalokuntien ja ammattipalokuntien määrät selviävät taulukosta 1. Lisäksi vapaaehtoisuuden toimintaan kuuluu säännöllinen harjoittelu, liikunta, turvallisuusviestintä ja erilaiset koulutukset (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014; Suomen Sopimuspalokuntien Liitto www-sivut 2014.)

	Sopimuspalokunnat (VPK, sopimuspalokunnat)	Ammattipalokunnat
palokuntia	491	102
pelastushenkilöstöä	13 400	4000

(Suomen Sopimuspalokuntien Liitto www-sivut 2014.)

TAULUKKO 1. Sopimuspalokuntien ja ammattipalokuntien määrät Suomessa

Pelastusalan vapaaehtoistoiminta on valtakunnallisesti organisoitua, joka jakautuu kolmeen tasoon

- ✓ Paikallinen taso (palokunnat)
- ✓ Alueellinen taso (pelastusliitot), 13 pelastusliittoa
- ✓ Valtakunnallinen taso (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö)

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö toimii valtakunnallisena toimijana ja sen tärkeänä tehtävänä on tuottaa vapaaehtoisille ja sivutoimisille pelastushenkilöstölle koulutusmateriaalia. Keskusjärjestön tehtävänä on lisäksi järjestötoiminnan (nais-, nuoriso-, veteraani- ja soittokuntatoiminta) ylläpitäminen ja kehittäminen. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.)

Palokuntatoimintaan osallistui vuonna 2010 yhteensä 22 390 henkilöä. Nykyisin elävistä suomalaisista 11 % on ollut mukana jossakin elämänsä vaiheessa palokuntatoiminnassa. Palokunta on tarjonnut merkittävän harrastustoiminnan muodon yli puolelle miljoonalle kansa-

laiselle (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014). Suomalaisessa yhteiskunnassa vapaaehtoisten palokuntien vaikuttavuutta ja merkittävyyttä on selvitetty taloudellisuuden, yhteiskunnallisen merkittävyyden sekä sosiokulttuurisen vaikuttamisen näkökulmista. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden näkökulmasta vapaapalokuntatoiminnan taloudellinen merkitys on todettu huomattavaksi. (Mankkinen 2013, 13–16.)

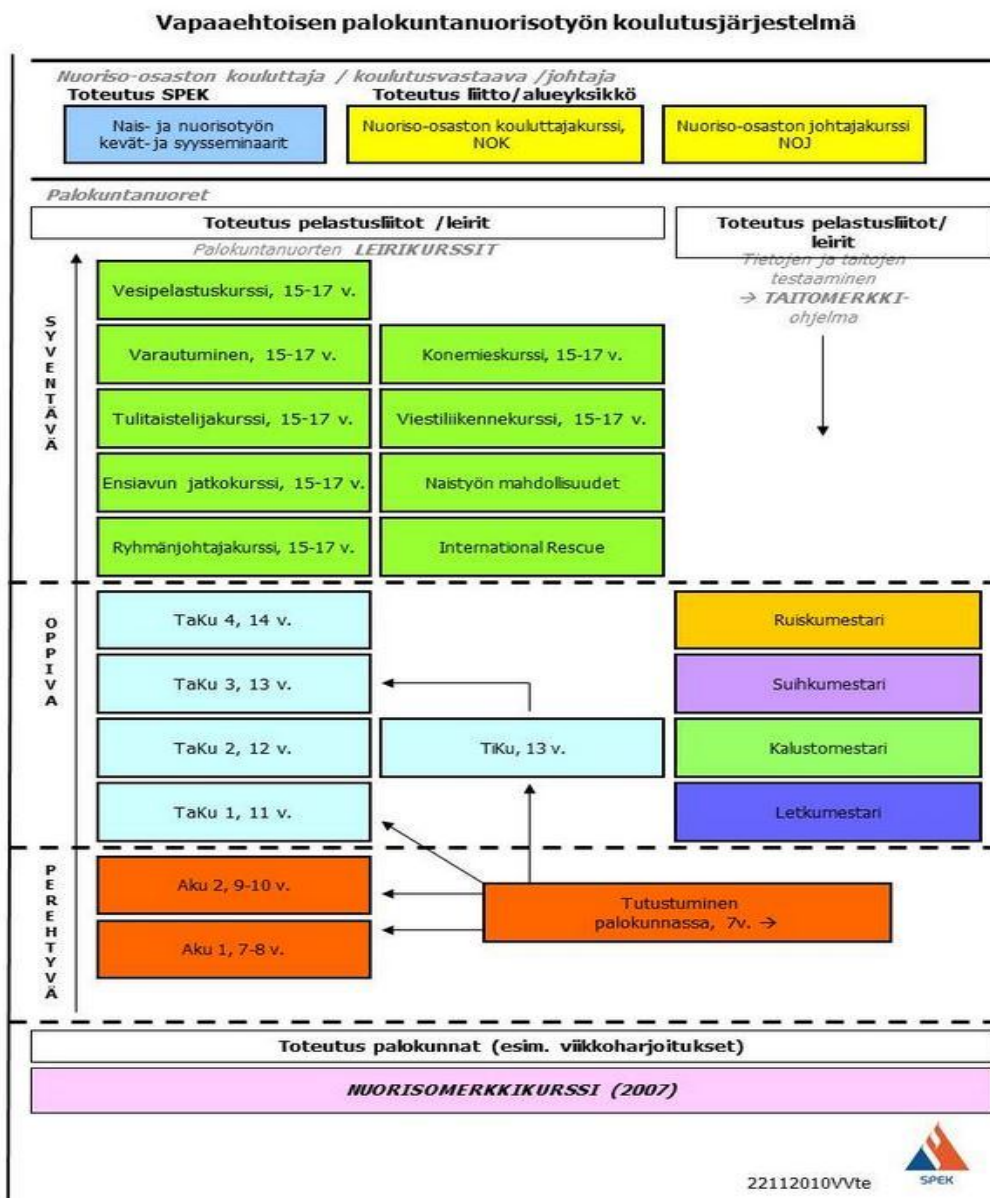
Palokuntatoiminnassa mukana oleville tehdyn kyselytutkimuksen (2012) mukaan (n=1094) harrastuksen valintaan oli vaikuttanut viidesosalla kiinnostus palo- ja pelastusalaan kohtaan. Muina syinä mainittiin palokunnassa toiminut lähisukulainen ja halu tehdä hyödyllisiä asioita. Myös sosiaaliset syyt mainittiin syyksi liittyä mukaan palokuntatoimintaan. (Mankkinen 2013, 23–24.)

Helsinki 2011 -tutkimuksessa selvitettiin lasten ja vanhempien harrastamista yhdessä. Neljännes vastaajista harrasti vanhempiensa kanssa yhdessä. Harrastusten periytymistä edelliseltä sukupolvelta ei liene aikaisemmin tutkittu. Yllättävää oli, kuinka hyvin lapset tiesivät vanhempiensa nuoruuden harrastukset. Vastaajista vajaalla puolella nuorisosta oli ollut tai oli edelleen sama harrastus kuin heidän vanhemmillaan oli nuoruudessaan ollut. Yli sukupolviselle harrastuneisuudelle on helppo löytää syitä. Vanhempien on helppo ohjata lapsiaan itselleen tuttujen harrastusten pariin. (Keskinen & Nyholm 2013, 93–94.)

6.1 Palokuntanuorisotyö

Palokuntanuorisotyön missio on ” Lapsi ja nuori on palokuntanuorisotyössä keskipisteenä. Lasten ja nuorten tulee viihtyä toiminnassa ja kokea onnistumisen riemua” (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014). Palokuntanuorisotoiminta on tarkoitettu peruskouluikäisille lapsille ja nuorille. Nuorten toiminta perustuu viikoittaisille harjoituksille omalla paloasemalla, jossa opetellaan palomiestaitoja kuten esiapua, alkusammutusta, hätäilmoituksen tekemistä ja toisten auttamista. Nuorten lähestyessä täysi-ikäisyyttä heidän on mahdol-

lista siirtyä hälytys- tai naisosaston toimintaan. (Palokuntaan www-sivut 2014.)

KUVIO 2. Vapaaehtoisen palokuntanuorisotyön koulutusjärjestelmän kaavio

(Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.)

Suomessa on palokuntanuorisio-osastoja 446 (2011), joissa on 6 418 palokuntanuorta ja 1655 ohjaajaa. Viikkoharjoituksia vuonna 2011 järjestettiin lähes 10 000 kertaa. Muita toimintamuotoja olivat erilaiset kilpailut, leirit ja kansainvälinen toiminta. Niihin osallistui 23 881 henkilöä. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.)

Palokuntanuorille on oma koulutusjärjestelmä, joka koostuu perehdyttävistä, opettavista ja syventävistä osioista (kuvio 2). Koulutusjärjestelmä perustuu lasten ja nuorten ikään ja ko-

kemukseen. Koulutusjärjestelmän mukaisia kursseja järjestetään vuosittain pidettävillä palokuntanuorten leireillä. Nuorten peruskoulutus tapahtuu omissa palokunnissa viikkoharjoitusten yhteydessä, johon jokainen palokunta laatii oman koulutusohjelmansa. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014). Palokuntatoiminnassa mukana olevat jäsenet muodostavat lapsille ja nuorille tärkeän vertaisryhmän. Palokuntaharrastus merkitsee lapsille ja nuorille kavereita ja uuden oppimista. Kouluttajan tehtävänä on tukea lasten henkistä kasvua ja kehitystä ison yhteisön jäsenenä sekä turvallisuuskulttuurin omaksumista. (Almqvist 2007, 4–5.)

Palokuntanuorisotyön tavoitteet on jaettu kasvatuksellisiin, koulutuksellisiin ja turvallisuusviestinnällisiin asioihin. Tavoitteet pitävät sisällään nuorten tukemisen itsenäiseksi, itseensä luottavaksi ja yhteistoimintaan pystyväksi kansalaiseksi ja valmiuden toimia oikein ja turvallisesti kaikissa tilanteissa, erityisenä painopisteenä ihmishengen pelastaminen. Lisäksi tavoitteena on herättää ja edistää myönteistä asennoitumista turvallisuusasioita kohtaan. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.)

Tavoitteiden taustalla olevat arvot ovat:

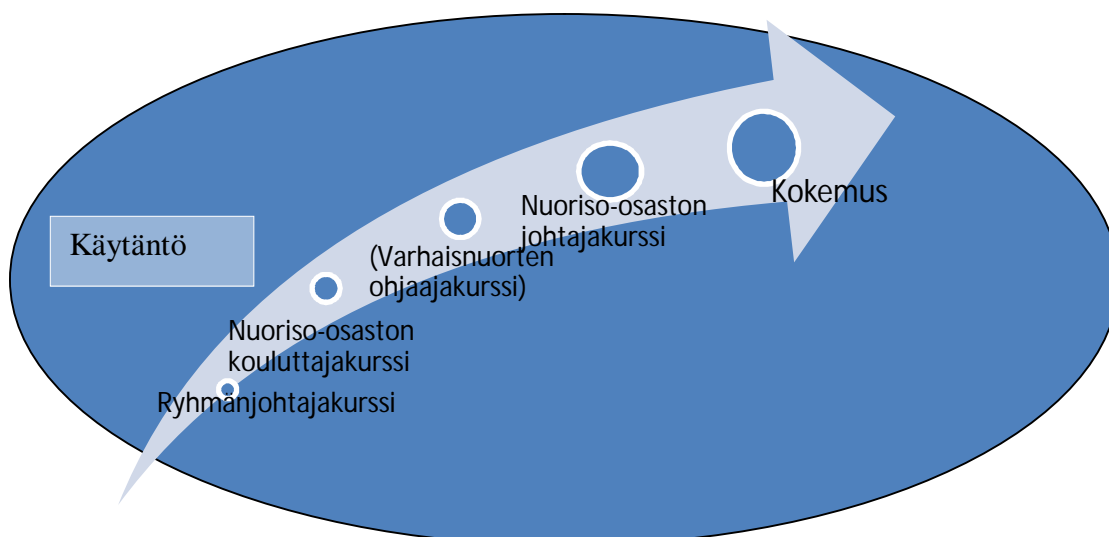
- Tasapuolisuus ja välittäminen
Nuori arvostaa ja huomio toisia
- Turvallisuus ja vastuu
Nuori osaa ja uskaltaa toimia erilaisissa tilanteissa
- Luotettavuus
Nuori on luotettava ja vastuuntuntoinen

(Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.)

Varsinais-Suomen pelastuslaitos, jonka alueella toimii 67 vapaaehtoista palokuntaa, on nostanut yhdeksi tulevaisuuden strategiseksi painopisteeksi osaavat, motivoituneet ja toimintakykyiset sopimuspalokunnat, joiden kriittisiksi menestystekijöiksi on mainittu mm. nuorisotoiminta ja koulutusjärjestelmän kehittäminen. Nuorisotoiminnan kehittämiseen on perustettu vuonna 2012 oma työryhmä. (Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos www-sivut 2014.)

6.2 Palokuntanuorisotyön kouluttajakoulutus

Palokuntanuorten ohjaajille on tarjolla useampia kouluttajakursseja (kuvio 3). Ryhmänjohtajakurssi antaa valmiuksia nuorille apukouluttajan tehtäviin. Nuoriso-osaston kouluttajakurssin tarkoituksena on antaa valmiuksia toimia kouluttajana palokuntanuorille. Keskeisenä osana kurssin sisältöä on lasten ja nuorten kehittymiseen ja oppimiseen tutustuminen. Varhaisnuorten ohjaajakurssi keskittyy alle 10-vuotiaiden lasten ohjaamiseen. Nuoriso-osaston johtajakurssin tavoitteena on antaa valmiuksia toimia nuoriso-osastonjohtajana tai varajohtajana. Kurssin sisältö painottuu toiminnan suunnitteluun, riskien kartoittamiseen ja viestintään. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014.) Kurssien käymisen jälkeen kouluttajana kehittyminen jatkuu käytännön kokemuksen ja elämäkokemuksen myötä.

KUVIO 3. Palokuntanuorisotyön kouluttajankoulutuksen rakenne

(Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöä mukaillen)

Nuoriso-osaston kouluttajakurssin tavoitteina on selvittää palokuntanuorisotyön liittyminen palokunnan yleiseen toimintaan sekä tiedostaa kouluttajan rooli kasvattajana ja tuntea lasten ja nuorten kasvattamiseen, ohjaamiseen ja opettamiseen liittyviä asioita. Kurssilla tutustutaan motivointikeinoihin ja ratkaisumalleihin erilaisissa ristiriitatilanteissa. ja opitaan suunnittelemaan, toteuttamaan ja arvioimaan oppitunteja. Kouluttajat tutustuvat erilaisiin opetusmenetelmiin ja kasvatustieteellisiin ja pedagogisiin näkökulmiin. (Almqvist 2007, 14.)

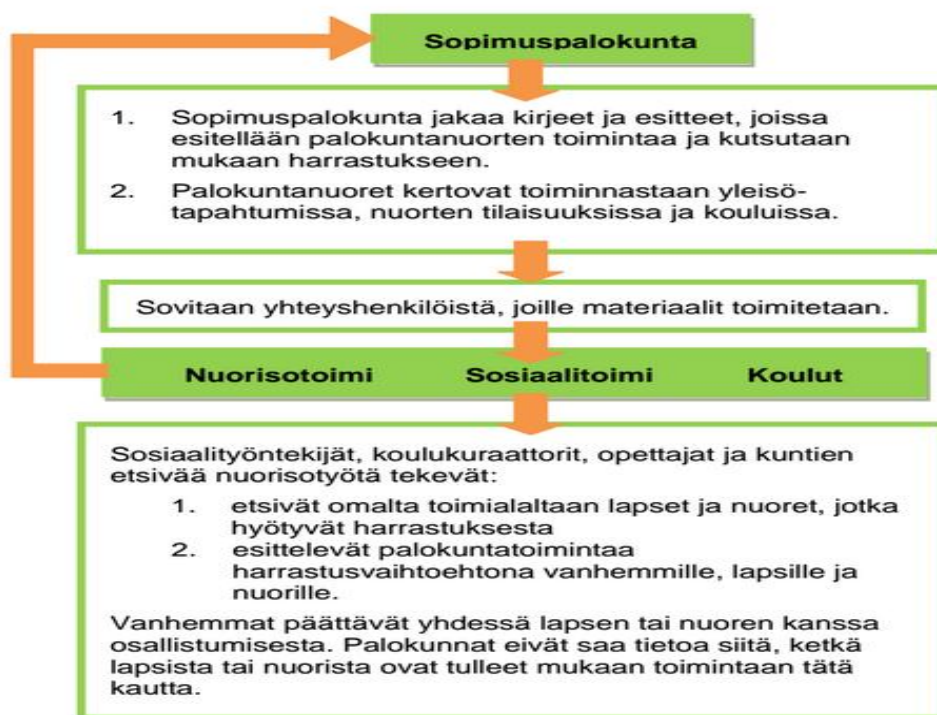
Nuoriso-osaston johtajakurssi antaa valmiudet ymmärtää palokuntanuorisotyön, yleisen nuorisotyön ja palokunnan yleisen toiminnan välinen yhteys sekä tiedostaa johtajan rooli kasvatustajana sekä tuetaan ohjaamiseen ja opettamiseen liittyvissä asioissa. Kurssilla opitaan suunnittelemaan nuoriso-osaston toimintaa ja tekemään nuoriso-osaston johtajan kirjallisia tehtäviä sekä suunnittelemaan ja toteuttamaan nuoriso-osaston tiedotusta. (Almqvist & Horelli 2008, 3.)

6.3 Yli Hyvä Juttu -toimintamalli

Yli Hyvä Juttu -toimintamallin tarkoituksena on, että nuoriso- ja sosiaalitoimen viranomais-tahot tarjoavat aktiivisesti palokuntanuorisotoimintaa nuorille, joilta puuttuu mielekäs tekeminen. Toimintamallin hallinnoinnista vastaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Toiminnan tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyvä kasvatustyö. Toimintamallin käyttöönottoa ja koordinoitua rahoittavat palonsuojelurahasto ja sisäasiainministeriön pelastusosasto. Vuodesta 2011 THL on koordinoitua toimintamallin levittämistä. Mukana toimintamallin jalkauttamisessa on Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ja alueelliset pelastusliitot. (Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www.sivut 2014; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

Yli Hyvä Juttu -nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi palokuntanuorisotyön avulla hanke pilotoitiin RAY:n rahoittamana 2007 – 2008. Hankkeessa oli mukana 10 kuntaa Oulun ja Pohjanmaan alueelta. Tarkoituksena oli etsiä keinoja ohjata syrjäytymisvaarassa olevia nuoria palokuntaharrastuksen pariin.

Toimintamallin kuvaus

KUVIO 4. Yli Hyvä Juttu -toimintamallin pääperiaatteet kaavio (Tervala 2013).

Hankkeessa olivat mukana paikalliset palokunnat ja julkisen sektorin toimijoita erityisesti sosiaali-, sivistys- ja nuorisotoimista. Syrjäytymisen ehkäisy on parhaimmillaan nuoren tarpeisiin vastaamista, turvallisen toimintaympäristön luomista ja ongelmatilanteisiin puuttumista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Voidaan puhua primaari-interventiosta, joka pyrkii ehkäisemään ongelmat / syrjäytymiskehityksen, jo ennen ensioireiden esiintuloa. (Kaminen, Lillback- Peltonen, Horelli & Alanko- Luopa 2009, 3).

Hankkeen myötä syntyi toimintamalli (kuvio 4) syrjäytymisvaarassa olevien nuorten ohjauksesta palokuntaharrastuksen pariin. Kohderyhminä ovat 7-17-vuotiaat maahanmuuttajataustaiset, sosiaalisessa tilanteessa syrjäänvetäytyvät, itsensä yksinäisiksi tuntevat ja rajoja tarvitsevat nuoret, sekä lapset ja nuoret, jotka ovat kiinnostuneita oppimaan monenlaisia palokuntataitoja tai ovat ilman vertaisryhmää. Palokuntanuorisotoiminnan vahvuutena voidaan pitää osallisuuden edistämistä sekä yhteisöllisyyden edistämistä tarjoamalla nuorelle mahdollisuus vertaisryhmään. Harrastustoiminnan tarjoaminen koko ikäluokalle vähentää sekä harrastuksen että nuorten leimaamista. (Kaminen, Lillback- Peltonen, Horelli, & Alanko- Luopa 2009, 3.)

Hankkeen arvioinnissa tehtiin nuoriso-osastojen toiminta näkyväksi vertaiskumppaneille. SWOT -analyysissä käytiin läpi palokuntanuorisotoiminnan heikkoudet ja vahvuudet ja selvitettiin kehittämiskohteet. Arvioinnin tuloksena luotiin palokuntanuorisotyön tulevaisuudenkuva, joka nimettiin Tulevaisuuden Turvallisuuden Tekijät. Visioon pääsemiseen käytetään tulevaisuudenpolkua, johon kuuluvat ohjaajien kouluttaminen, rekrytointi, tietojen ja taitojen vaihtaminen, ideapankin muodostaminen ja toiminnan jatkuva suunnittelu. Hankkeen aikana uusia palokuntanuoria saatiin pilottipalokuntiin yhteensä 55, joista 29 oli sosiaalitoimen asiakkaita. Palautteen perusteella kohderyhmän nuoret eivät juuri poikenneet muista nuorista. Alussa esiintyneet ennakkoluulot sosiaalitoimen lähettämiä nuoria kohtaan osoittautuivat siis aiheettomiksi. (Kaminen, Lillback- Peltonen, Horelli, & Alanko- Luopa 2009, 3.)

Yli Hyvä Juttu -toimintamalli levittäminen osaksi valtakunnallista palokuntanuorisotyötä on edelleen työn alla (kuvio 5). Savonia ammattikorkeakoulun palopäällystön koulutusohjelman opiskelija Tapani Kellosoari tekee opinnäytetyötään pilottialueelta, jossa hänen on tarkoitus selvittää millaisia vaikutuksia hankkeella oli alueen palokuntanuorisotyöhön. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos 2013.)

KUVIO 5. Valtakunnallinen Yli Hyvä Juttu -toimintamallin

Käsillä oleva kehittämistehtävä puolestaan tähtää Yli Hyvä Juttu -toimintamallin levittämiseen Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueelle ja työn jatkuessa vähän laajemmallekin. Samalla kartoitetaan millaista tukea ja koulutusta kouluttajat tarvitsevat tulevaisuudessa.

Yli Hyvä Juttu -toimintamalli info- ja koulutustilaisuuksia on järjestetty syksyn 2013 aikana Raisiossa, Säkylässä, Seinäjoella ja Tampereella. Lisäksi Yli Hyvä Juttu -toimintamallia on

esitely useilla palokuntanuorten leirillä kesän 2013 aikana. Kansainvälisesti Yli Hyvä Juttu-toimintamallia on esitely osana lasten ja nuorten turvallisuuden liittyvää kokonaisuutta Meksikon Meridassa järjestetyssä Safe Communities maailmankonferenssissa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013).

Edellä on tarkasteltu syrjäytymistä niin yksilön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta. Näyttää siltä, että syrjäytymisen liittyvät uhat ovat tiedossa monilla eri tahoilla ja tahtotilana on syrjäytymisen ehkäiseminen. Lähteissä mainitaan myös moniammatillinen ja eri hallintokuntien välinen yhteistyö. Tiedossa on, että mitä aikaisemmin päästään käsiksi syrjäytymisen ehkäisyyn, sitä paremmat onnistumisen mahdollisuudet ovat. Hallitusohjelman lisäksi monet muutkin tahot ovat nostaneet kolmannen sektorin toiminnan tärkeään rooliin esimerkiksi yhteisöllisyyden lisääjänä ja sosiaalisen osallisuuden tarjoajana.

7 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Kehittämistoiminnalle on tyypillistä toiminnan eteneminen perusteluista ja organisoinnista varsinaiseen toteutukseen ja edelleen arviointiin. Prosessin suunnittelun merkitys korostuu, vaikkakin toiminnalle on tyypillistä osittainen ennakoimattomuus. (Toikko & Rantanen 2009,10). Toimintatutkimus on käytännönläheinen tapa lähestyä jotakin tiettyä ongelmaa ja kehittää siihen konkreettisia ratkaisumalleja. Merkitsevää toimintatutkimukselle on käytännön ja teorian vuorovaikutus sekä syklimäinen etenemistapa. (Tautila 2009,12). Toimintatutkimuksessa pääasiallisena lähestymistapana on kvalitatiivinen tutkimus, mutta myös kvantitatiivisia menetelmiä on käytössä. Tiedon keruu tapoina on käytetty mm., kyselyitä ja havainnointia. Keskeistä toimintatutkimukselle on refleksiivisyys, jonka avulla pyritään uudenlaisen toiminnan ymmärtämiseen ja kehittämiseen. Tutkimusprosessin aikana vuorottelevat suunnittelu, toiminta ja toiminnan arviointi. (Tappura 2009.) Kvalitatiivista tutkimusprosessia voidaan luonnehtia eräänlaiseksi tutkijan oppimisprosessiksi, jossa koko tutkimuksen ajan pyritään lisäämään tutkijan tietoisuutta tarkasteltavasta asiasta ja siihen liittyvistä tekijöistä. Tutkija toimii itse pääasiallisena tutkimusvälineenä (human instrument). (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 74.)

Käsillä olevassa tutkimuksessa aineiston keräämisestä ei voinut tehdä etukäteen kovin yksityiskohtaisia päätöksiä, vaan ne tarkentuivat tutkimusprosessin edetessä ja tutkimusasetelman muotoutuessa vähitellen. Aineiston hankintamenetelminä tässä kehittämistehtävässä on käytetty puolistrukturoitua ryhmähaastattelua, strukturoitua kyselyä, jossa oli myös avoimia kysymyksiä ja osallistuvaa havainnointia Toimintatutkimuksessa ei ole tarkoituksen kerätä mahdollisimman edustavaa kohdejoukkoa, vaan pyritään syventämään jo olemassa olevaa tietoa. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 74; Tappura 2009.) Toimintatutkimuksessa kertyy paljon aineistoa, joten kenttätöitä oli rajattava resursseja vastaavaksi. Tärkeää oli pitää tutkimuksen suunta koko ajan selvillä. Keskeistä on hyvin tehty teoreettinen taustatyö sekä luottamus omiin tunteuksiin. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 111–112.)

Analyysivaiheessa saatu aineisto luokiteltiin systemaattisesti teema-alueisiin sekä koodattiin helpommin luettavaan muotoon. Koodausrunko ja teema-alueet muodostuivat lopulliseen muotoon vasta vähitellen useiden analyysivaiheiden kautta. Aineiston analyysin tavoitteena oli löytää keskeiset ydinkategoriat, perusulottuvuudet, jotka kuvaavat tutkittavaa käytäntöä ja jonka varaan voidaan tulosten analysointi rankentaa. Käsitteellisyys nousee aineistosta. Tutkimuksen tekeminen on selkeästi kirjallinen ja tutkijan tulkintojen perusteella väritynyt tuotos. Tavoitteena toimintatutkimukselle on se, että koko yhteisön näkemykset saadaan esille. Tutkijan tulee antaa osapuolille mahdollisuus keskinäiseen dialogiin, jonka kautta pyritään syventämään yhteisöllistä tulkintaa. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 74.) Toimintatutkimuksessa on erilaisia tapoja raportoida tehtävää. Tässä tutkimuksessa kehittämistehtävään on käytetty yhdistelevää raportointia, joka mahdollistaa monenlaisia esitystapoja, kuten erilaiset tilaisuudet ja koulutukset. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 117.)

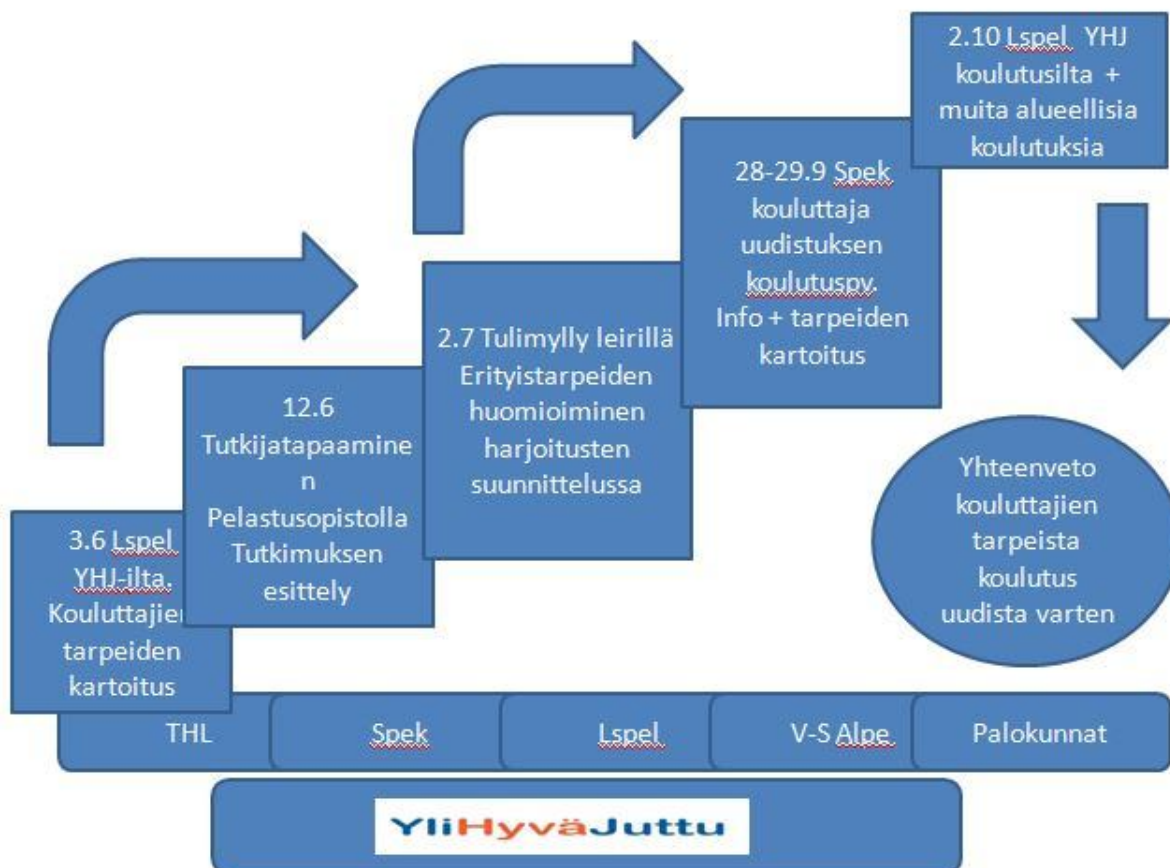
8 KEHITTÄMISTEHTÄVÄN TOTEUTUS

Tämä kehittämistehtävä liittyy Yli Hyvä Juttu -toimintamallin edelleen kehittämiseen. Toimintamallia on kokeiltu Pohjanmaan ja Oulun seudulla 2007 - 2008. Toimintamallin on tarkoitus tulla osaksi Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueella toimivien palokuntanuorisosastojen toimintakulttuuria. Myöhemmin Yli Hyvä Juttu -toimintamalli on tarkoitus saada osaksi valtakunnallista palokuntanuorisotyötä. Tutkimus on osa valtakunnallista Yli Hyvä

Juttu -toimintamallin levittämistä. Tämän työn tarkoituksena on olla mukana levittämässä toimintamallia sekä toimintatutkimuksen kautta selvittää minkälaista tukea palokuntanuorisotyön kouluttajat kaipaavat itselleen.

Palokuntanuorisotyön sisällä oli herännyt tarve tarkemmalle analyysille siitä, millaisin ehdoin toimintamallia voitaisiin toteuttaa. Tutkimuksen suunnittelukokoukseen maaliskuussa 2013, (liite 1) osallistui lisäksi Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) järjestöpäällikkö Tervala, THL suunnittelija Somerkoski, Länsi-Suomen Pelastusalan liiton (LSPeL) järjestöpäällikkö Lamminen ja Varsinais-Suomen aluepelastuslaitoksen palomestari Lehtinen. Sovimme tehtävän tekemisestä, jonka tavoitteeksi asetettiin

- Yli Hyvä Juttu -toimintamallin alueelliset koulutukset
- paikallisten kouluttajien kuuleminen ja tukeminen
- koulutusuudistuksen koulutustarpeiden kartoittamisen Suomen Pelastusalan Keskusjärjestölle

KUVIO 6. Kehittämistehtävän eteneminen ja yhteistyötahot

SPEK:n rooliksi sovittiin tiedotus, tarvittavan materiaalin saaminen ja koulutuksen järjestäminen, jossa työ voidaan esitellä koulutustarpeiden osalta. LSPeL:in osuus on alueellisesti tiedottaminen ja yhteystahona oleminen sekä mahdollistaa liiton toimitilojen käyttämisen koulutuksissa. THL:n suunnittelija vastaa toimintamallin käytännön toteutuksesta ja sen suunnittelusta valtakunnallisesti. Suunnittelija Somerkoski lupautui koulutuksiin työpariksi. Palaverin jälkeen kirjoitin tutkimussuunnitelmani valmiiksi. Kehittämistehtävän vaiheet näkyvät kuviossa 6.

Kouluttajat koostuvat vapaaehtoisista palokuntalaisista, jotka ammatikseen toimia hyvin erilaisissa tehtävissä. Koulutusta ohjaamiseen he ovat hankkineet Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön suunnittelemissa ja pelastusliittojen toteuttamilla kursseilla. Kouluttajilla on keskeinen tehtävä Yli Hyvä Juttu -toimintamallin levittämisessä Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueelle. Tästä syystä tarvitaan palokuntanuorisotyön kouluttajien tukemista, yhteistyötä, ideointia, voidaksemme varmistaa laadukkaan palokuntanuorisotyön kehittymisen alueellamme ja myöhemmin myös valtakunnallisesti. Länsi-Suomen alueelta hankkeeseen ilmoittautui mukaan 18 palokuntaa. Alueen pilottipalokuntien kouluttajien kanssa lähdettiin pohtimaan millaisia työvälineitä kouluttajat tarvitsevat toimiakseen palokuntanuorisotyössä Yli Hyvä Juttu -toimintamallin mukaisesti. Näistä tarpeista lähtien järjestettiin tämän kehittämistehtävän puitteissa kouluttajille koulutusta ja lisätietoa yhteistyöstä eri yhteistyötahojen kanssa.

8.1 Kehittämistehtävän tarkoitus ja menetelmälliset lähtökohdat

Kehittämistehtävän tarkoituksena on kehittää Yli Hyvä Juttu -toimintamallia ehkäisevän sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmasta. Tavoitteena on löytää keinoja, joilla voidaan tukea palokuntanuorisotyön kouluttajia tekemään osallistavaa ja monipuolista nuorisotyötä erilaisen lasten ja nuorten sekä heidän perheiden kanssa.

Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote näkyy tässä siinä, että tarkoitus on tavoittaa tutkittava kohde sellaisenaan kuin se esiintyy eli kouluttajien todelliset tarpeet. Toimintatutkimuksellisen lähestymistavan valitsin tähän, koska palokuntatyön kenttä on itselleni tuttu ja työn tarkoitus on kehittää toimintaa yhdessä muiden palokuntalaisten kanssa. Toimintatutkimuksen käytännönläheinen toimintatapa sopii hyvin käytännöllisen toiminnan kehittämiseen.

seen. Tärkeänä pidän sitä, että tutkimusote mahdollistaa suunnitelmien muuttumisen tutkimuksen edetessä. Ei ole tarkoituksenmukaista sitoa käsityksiäni vain omien kokemusten varaan, vaan toivoin, että voimme yhdessä alueen palokuntien nuoriso-osastojen kouluttajien kanssa miettiä kouluttamisen haasteita ja Yli Hyvä Juttu -toimintamallin mukanaan tuomia ajatuksia ja mahdollisuuksia. Lisäksi on todettava, että tieteellisen analyysiin ja toimintatutkimukseen perustuva kehittäminen on palokuntatoiminnan arvioinnissa täysin uusi lähtökohhta.

8.2 Kehittämistehtävän aineiston hankinta ja analysointi

Tähän toimintatutkimukseen on liitetty sekä kvalitatiivisia (ryhmähaastattelu) että kvantitatiivisia (palautekysely) tiedonkeruun menetelminä. Ryhmähaastattelu on toimintatutkimuksen aineiston keräämiselle tyypillinen tapa, jolla tavoitellaan uusia ideoita. (Eskola & Suoranta 2008, 95–96). Tässä tutkimuksessa haastateltavia yhdisti yhteinen harrastus. Ryhmähaastattelu antoi hyvän mahdollisuuden tuoda omia ja yhteisön näkökulmia esiin, unohtaminen tai väärin ymmärtäminen on vähäisempää. Puhuttaessa haastateltaville tutuista asioista ryhmän normit tulevat helposti esiin, vaikkei niitä erikseen kysytykään. Ajankäytöllisesti ryhmähaastattelu oli tehokas tapa, koska samanaikaisesti voitiin haastatella useita ihmisiä. Laadulliseen aineistoon voidaan soveltaa myös määrällistä analyysia. Kvantifioinnilla saadaan aineistosta tekstimassaa hallintaan esimerkiksi laskemalla kuinka usein jokin asia esiintyy. (Eskola & Suoranta 2008, 164.) Kvantitatiivista mittaamista käytettiin tässä toimintatutkimuksessa palauteiden määrällisessä laskemisessa. Näin saatiin selville vastaajajoukon mielipiteitä lukumäärällisesti. Toimintatutkimuksen laadullisen tutkimusotteen vuoksi analysoinnissa huomioitiin myös yksittäiset kommentit. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 130–132.)

Ensimmäinen koulutustilaisuus oli tarkoitus järjestää osana tulevan leirin suunnittelupäivää toukokuun lopulla Säkylässä. Koulutuspäivään ilmoittautui vajaa 30 kouluttajaa, osallistujamäärää pidettiin Länsi-Suomen Pelustusalan liiton taholta liian pienenä koko päivän koulutuspäivä järjestämiseen ja tilaisuus peruutettiin. Uusi tilaisuus järjestettiin Yli Hyvä Iltana kesäkuun alussa (3.6.2013) LSPeL:n toimistolla. Raisiossa Tilaisuuteen oli kutsuttu (liite2) Varsinais-Suomen alueen nuoriso-osastojen kouluttajia sekä erityisesti Yli Hyvä Juttu -toimintamalliin mukaan ilmoittautuneita palokuntia, näistä 8 oli edustettuna. Lisäksi yksi

palokunta oli edustettuna Satakunnasta. Tapaamiseen osallistui yhteensä 13 kouluttajaa, yhdeksästä eri palokunnasta. Koulutusillan sisältönä oli Yli Hyvä Jutusta informointi sekä kehittämistehtävänä esittely. Koulutukseen osallistujille kerrottiin, että heidän roolinsa kehittämistehtävässäni on olla informantteja, jotka nostavat esiin tärkeitä kokemuksia aiheita, jotka tutkijana jalostan eteenpäin ja etsin vastauksia heidän tarpeisiinsa

Kouluttajilta kartoitettiin heidän haasteelliseksi kokemia tilanteita. Tämä tehtiin jakamalla kouluttajat (n=13) neljään pienryhmään. Ryhmän jäsenet edustivat eri palokuntia. Ryhmän jäsenet täyttivät lomakkeen, jossa kysyttiin ryhmäläisten taustatietoja (liite 3). Ryhmien tehtävänä oli aluksi miettiä millaisia erilaisia tehtäviä ja rooleja heillä on kouluttaessaan nuoria palokunnassa (liite 4). Tämän jälkeen heidän piti valita kolme asia, jotka kokevat vaikeaksi ja haasteelliseksi kouluttajan tehtävässä ja joihin toivoisivat jatkossa koulusta tai tukea. Pienryhmä työskentelyn jälkeen kokoonnuttiin yhteen ja haasteelliseksi koetut asia purettiin yhdessä. Tämä keskustelu nauhoitettiin litterointia varten. Näin saatoin itse tutkijana keskittyä havainnoimaan keskustelua. Purkaminen tehtiin niin, että jokainen ryhmä kertoi yhden asian kerrallaan ja toiset ryhmät saivat halutessaan kommentoida esiin nostettua asiaa. Näin käytiin kaikkien ryhmien haasteet yhdessä läpi. Keskustelua syntyi paljon, ryhmien esille nostamat asiat tuntuivat olevan kaikille tuttuja. Nauhoitettua keskustelua tuli 62 minuuttia ja kirjoitettuja sivuja oli 13. Keskustelun päätteeksi vedettiin illan antia yhteen. Harjoitusten suunnittelu, erityisnuorten huomioiminen ja lastensuojeluasiat asia puhuttivat ryhmäläisiä eniten. Tilaisuuden päätteeksi sovittiin, että palokuntanuorten leirillä heinäkuussa järjestetään koulutustilaisuus nyt nousseiden teemojen pohjalta.

Toimintatutkimukseen kuuluvassa reflektointivaiheessa pohdin koulutusillan jälkeen muistutukseni ja havaintojani kouluttajien nostamista asioista. Kouluttajat toivat esille, että erityislasten kohtaaminen ja oppimiseen liittyvien asioiden syventäminen ovat keskeisimpiä koulutustavoitteita. Nämä aiheet sopivat hyvin myös kouluttajakoulutuksen aiheeksi.

Osallistuin pelastusopistolla järjestettyyn tutkijapäivään kesäkuussa. Tutkijapäivien tarkoituksena oli esitellä poikkitieteellisesti erilaisia tutkimuksia sekä pohdittiin alan haasteita, menetelmiä ja tulevaisuuden suuntaviivoja. Päivillä esiteltiin viisitoista erilaista meneillään olevaa tutkimusta sekä keskusteltiin pelastustoimen tutkimus- ja kehittämiskeskusten perustamisesta. Omassa puheenvuorossani esittelin meneillään olevaa toimintatutkimustani, syr-

jäytymisen ehkäisty Yli Hyvä juttu -toimintamalli, palokuntanuorisotyön kehittäminen Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton palokunnissa. Toimintatutkimuksellinen tutkimusote mahdollisti eteen tulevien tilanteiden hyödyntämisen. Tutkijapäiville osallistuminen tarjosi mahdollisuuden oman työn pohtimisen rinnalla tutustua moniin muihin meneillään oleviin tutkimuksiin.

Toimintatutkimuksen spiraalimainen eteneminen jatkui suunnitteleamalla ensimmäistä koulutustilaisuutta. Leirin päivät ovat täynnä ohjelmaa ja tarkoituksena oli löytää sellainen ajankohta johon mahdollisimman monen olisi mahdollisuus osallistua. Aluksi tarkoitus oli pitää kaksi samansisältöistä koulutusta. Tästä kuitenkin luovuttiin aikataulu päällekkäisyyksien vuoksi. Lopulta päädyttiin tiistai-iltapäivään, joka vaikutti vähiten huonolta vaihtoehdolta. Koulutuksesta tiedotettiin leirin sähköisillä ilmoitustauluilla tiistai-iltapäivän aikana. Leirillä aikuisten osuus oli n. 300 henkeä. Aikuiset sijoittuvat leirillä erilaisiin tehtäviin kuten kouluttamiseen, huoltoon, muonitukseen, turvaan ja vapaa-ajan ohjelmaan. Tilaisuuden alussa SPEK:n uusi järjestöpäällikkö Sovanen kertoi tulevasta kouluttajan koulutus uudistuksesta suuntaviivoja (liite 5). Somerkoski kertoi lyhyesti Yli Hyvä Juttu -toimintamallista ja lopuksi minä pidin koulutuksen aiheesta lasten ja nuorten erityistarpeiden huomioiminen koulutuksessa (liite 6). Koulutukseen osallistui n. 60 aikuista, joista 50 vastasi lopussa annettuun kyselyyn (liite 7). Kyselyllä kartoitettiin pidetyn koulutuksen hyödyllisyyttä ja toiveita kouluttajakoulutus uudistukselle. Koulutuspalautteet kokosin Exel-taulukkoon, josta koostin tuloksia taulukoiksi ja kuvioiksi, jotka helpottivat tulosten vertailua ja johtopäätösten tekemistä.

Toimintatutkimuksen kolmas vaihe, tulosten eteenpäin vieminen oli seuraava vaihe. Syyskuun lopussa osallistuin Padasjoella SPEK:n järjestämään valtakunnalliseen kouluttajakoulutuksen kehittämissiikoloppuun. Osallistujat olivat kurssien kouluttajia ja kehittäjiä ympäri Suomea. Osallistujia oli 26 kouluttajaa. Viikoloppun aikana esittelin Yli Hyvä Juttu -toimintamallia sekä Länsi-Suomen alueelta saatuja toiveita tulevalle koulutus uudistukselle. Koulutukseen osallistujat pääsivät miettimään pienryhmissä samoja kysymyksiä kuin Länsi-Suomen alueen kouluttajat miettivät kesäkuun ensimmäisessä koulutuksessa, eli asioita joita kouluttajien tulee ottaa huomioon kouluttaessaan (liite 8). Lisäksi kerättiin lista asioista, jotka ryhmäläiset kokivat haasteellisiksi kouluttajan tehtävässä. Aikataulullisista syistä emme ehtineet paneutua haasteisiin yhtä syvällisesti kuin Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton koulutuksessa. Valtakunnallisen kouluttajakoulutusviikoloppun jälkeen keräsin siellä saadut tiedot

yhteen vertaillakseni niitä aikaisempiin materiaaleihin sekä yhdistellen niistä uusia taulukointa ja kuvioita.

Lokakuun alussa (2.10.2013) järjestettiin Länsi-Suomessa toinen Yli Hyvä Juttu koulutusilta sovitulla tavalla. Koulutukseen osallistui 23 kouluttajaa Länsi-Suomesta. Illan teemoina olivat lasten neuropsykiatriisiin diagnooseihin tutustuminen kouluttajien tarpeiden pohjalta, lastensuojelulliset asiat sekä Somerkosken pitämänä hyvän harjoituskerran rakenne. Lisäksi pohdittiin miten Yli Hyvä Juttu -toimintamalli saadaan alueella tehokkaasti käyttöön ja tiedotus tavoittaa yhteistyötahomme. Koulutustilaisuudesta kerättiin vapaamuotoinen palaute, jota käytettiin seuraavien koulutusten suunnitteluun.

Valtakunnallista Yli Hyvä Juttu -toimintamalli levittämistyö aloitettiin Seinäjoelta ja Tampereelta. Koulutuksien rakenne muotoutui aikaisempien palautteiden pohjalta (liitteet 9 - 10).

Toimintatutkimuksen spiraalimainen eteneminen näkyy kuviossa 7. Tutkimuksen vaiheet:

Vaihe I

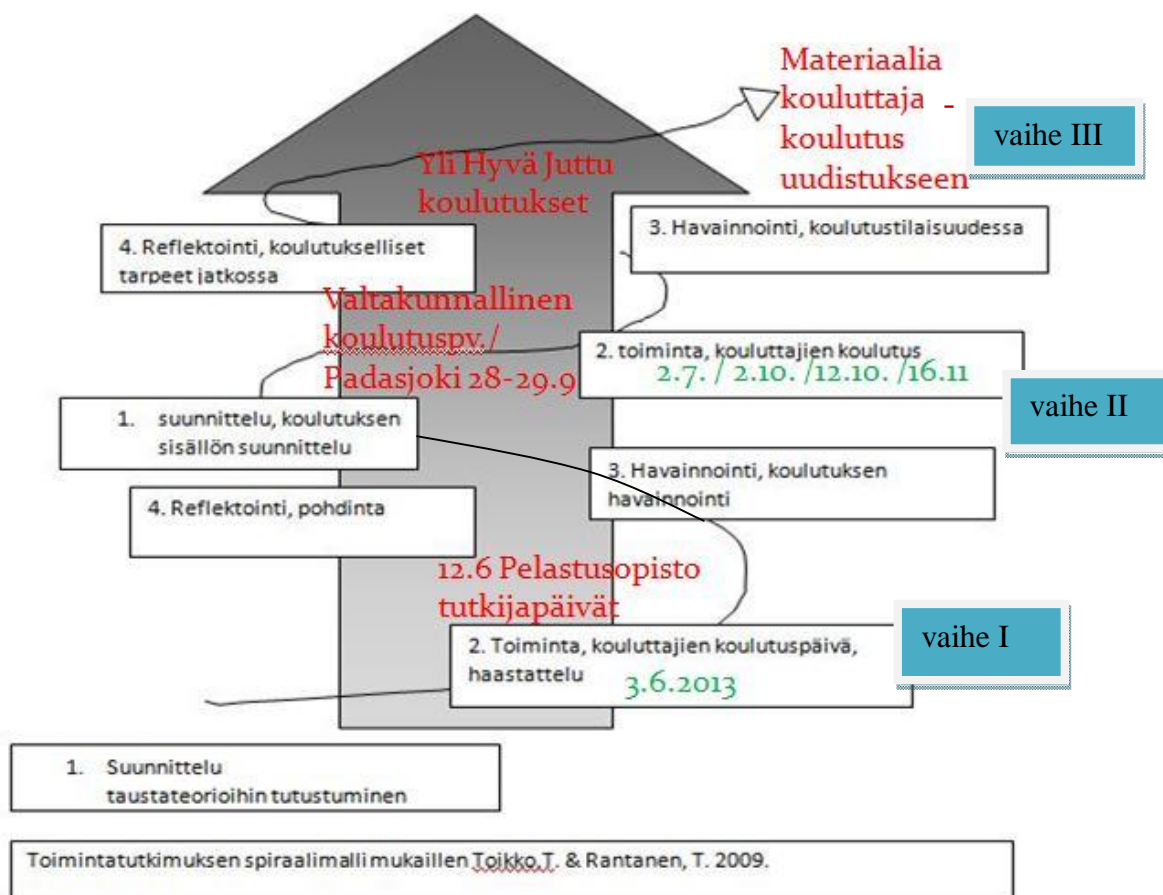
Info- ja koulutustilaisuuden järjestäminen Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueella. Tilaisuuden teemoina olivat Yli Hyvä Juttu -toimintamallin ja alkavan toimintatutkimuksen esittely. Ryhmähaastattelu pienryhmissä, aiheina odotukset, pelot, toiveet ja koulutukselliset tarpeet.

Vaihe II

Palokuntanuortenleirin yhteydessä järjestetty kouluttajienkoulutuskokeilu, edellä saatujen tarpeiden pohjalta. Lopuksi kerättiin kirjallinen palaute ja toiveita koulutukselle.

Vaihe III

Käsiteltiin saatu palaute ja mietitään yhdessä SPEK:n edustajan kanssa, miten palautetta voidaan hyödyntää koulutusmateriaalin kehittämiseen. Koulutustoiveet koottiin Suomen Pelastusalan Keskusjärjestölle opetussuunnitelman uudistamista varten.

Kuvio 7. Toimintatutkimuksen eteneminen

8.3 Kehittämistehtävän eettisyys ja luotettavuus

Tutkijana olen etsinyt taustamateriaalia asianmukaisista lähteistä ja kirjannut niistä löytyneitä tietoja hyvän raportointitavan mukaan kirjalliseen muotoon. Olen kirjannut myös toimintatutkimuksen etenemisen totuudenmukaisesti, koska etukäteen sen tarkka ennustaminen on mahdotonta.

Toimintatutkimuksessa validiteetin tekee ongelmalliseksi se, että tulkinnat rakentuvat sosiaalisesta todellisuudesta. Reliabiliteetti taas on mahdotonta, koska toimintatutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä muutokseen eikä niiden välttämiseen. Toimintatutkimuksessa validiteetin sijaista voidaan käyttää validointia, jolla tarkoitetaan prosessia, jossa ymmärrys tutkittavasta asiasta kehittyy vähitellen. Tutkimuksen laatua tulee arvioida kokonaisuutena, koska se on enemmän kuin osiensa summa. Historiallinen jatkuvuus on pohjana toiminnalliselle tutkimukselle. Samoin jokainen yksilö osana toimintatutkimusta tarkastelee toimintaa

oman yksilöllisen historiansa värittäjänä. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 127–128, 147, 149). Laadullinen tutkimus perustuu tutkijan ymmärrykseen ja vähittäin kehittyvään tulkinnaan. Tutkija on tutkimuksen tärkein tutkimusväline. Siksi hänen on tärkeää reflektoida omaa rooliaan tutkimuksessa ja oman identiteetin rakentumisessa prosessin edetessä. Reflektiivisyys on toimintatutkimuksen syklin peruskäsite. Kehittäminen tapahtuu refleктоimalla aiempaa tutkimusta, jolloin reflektio käynnistää seuraavan tutkimussyklin. Toiminnan arviointi tuottaa ymmärrystä, jonka pohjalta suunnitellaan uusia toiminta- ja tutkimustapoja. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 152, 154.) Toimivuutta arvioitaessa toimintatutkimuksen näkökulmasta selvitetään sen käytännön vaikutuksia, kuten hyödyn tai osallistujien voimaantumisen kannalta. Toimijuusperiaate yhdistyy pätevyyden arviointiin eli pragmatismiin ” totta on se, mikä toimii”. Voidaan ajatella, että totuus on sidoksissa ideoiden toimivuuteen tai hyödyllisyyteen. Tutkimuksessa kokeiltu toiminta saattaa osoittautua toimimattomaksi, antaen yhtä arvokasta tietoa kuin toimivakin kokeilu. Periaatteen ydin on se, että tutkija kuvaa tutkimuskohteen käytännöt ja kehittämisprojektin vahvuuden ja heikkouden mahdollisimman tarkasti. (Heikkinen, Rovio & Syrjälä 2007, 155–156.) Toimintatutkimuksen luotettavuutta pitäisi tarkastella tutkittavaan kohdeyleisöön tai toiminnasta käsin. Toiminnan kehittäminen on tässä tapauksessa tutkimuksen luottavuuden koetin. (Eskola & Suoranta 1998, 224.)

Palokuntanuorisotyöllä on pitkät perinteet ja vahvat siteet omassa ympäristössään. Tutkijana minun on tärkeä ymmärtää toiminnan kokonaisuutta. Oma pitkä historiani palokuntakentässä antaa minulle tärkeää perspektiiviä tutkittavaan ilmiöön. Työn edetessä olen pyrkinyt ulkoistamaan omat ajatukseni ja mielipiteeni tutkittavasta asiasta ja asettumaan kuuntelijan ja havainnoitsijan rooliin saadakseni kentän äänen näkyväksi tässä tutkimuksessa. Näkökulmia ja ajatuksia kouluttajuudesta sekä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä löytyi paljon. Tämä on ollut hyvin mielenkiintoista tutkijalle. Tutkimuksessani oleva informanttiryhmä muodostuu hyvin palokuntatyöhön sitoutuneista henkilöistä. Ryhmä eroaa siinä monesta muusta tutkimusryhmästä, että he edustavat koulutus- ja ammattitaustaltaan hyvin heterogeenistä joukkoa. Yhdistävänä tekijänä heillä oli palokuntaharrastus.

Tutkimuksen tekemisessä tulee välttää epärehellisyyttä kaikissa sen vaiheissa. Tutkimuksen tuloksia ei kaunistella tai muuteta edullisempaan muotoon tutkijan kannalta. Tuloksia tarkastellaan siitä näkökulmasta, että kenen totuudesta on kysymys. Raportointi ei saa olla har-

haanjohtava tai puutteellinen, käytetyt menetelmät tulee selostaa huolellisesti, myös tutkimuksen puutteet tulee raportoida. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1997, 27–28.)

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustuloksia kerääntyi kehittämistehtävän aikana kuudesta eri tilaisuudesta (taulukko 2). Lisäksi kolmessa Länsi-Suomessa järjestetyssä tilaisuudessa oli muutamia osallistujia, jotka osallistuivat kaikkiin Länsi-Suomen alueen tilaisuuksiin. Hämeen ja Pohjanmaan Pelastusliittojen alueiden tilaisuudet olivat puolestaan erilaisia, koska niiden mukana oloa ei ollut suunniteltu kehittämistehtävän suunnitelmassa. Ohjelma muotoutui Länsi-Suomen koulutusten perustella, koulutukset olivat koko päivän mittaisia koulutuspäiviä.

koulutusalue ja aika	vastaajaa	tutkimusvaihe ja tiedon keräämistapa
LSPeL 1. koulutus (3.6.)	13	I / Ryhmähaastattelu, koulutuksen haasteista
LSPeL 2. koulutus (2.7.)	50	II / Puolistrukturoitu kyselylomake, jossa myös avoimia kysymyksiä
Valtakunnallinen koulutus (28.9.)	26	III + I / Tutkimuksen alustavat tulokset + Ryhmähaastattelu, koulutuksen haasteista
LSPeL 3. koulutus (2.10.)	22	II / Vapaa kirjallinen palaute
Pohjanmaan Pelastusalanliitto (12.10)	11	II / Puolistrukturoitu kyselylomake, jossa myös avoimia kysymyksiä
Hämeen Pelastusliitto (16.11.)	13	II / Puolistrukturoitu kyselylomake, jossa myös avoimia kysymyksiä

TAULUKKO 2. Palokuntanuorten kouluttajille järjestetyt koulutukset tutkimusvaiheittain sekä tiedonkeräämistavat

9.1 Toimintatutkimuksen I -vaihe kouluttajien kokemat haasteet ja koulutukselliset tarpeet jatkossa

Informantit eli tietoja tutkijalle antavat henkilöt jakautuivat ryhmiin niin, että saman palokunnan edustajat eivät olleet samassa ryhmässä, mutta jakautuminen oli sattumanvarainen. Kolmessa ryhmässä osallistujia oli 3, yhdessä ryhmässä oli neljä osallistujaa (n=13). Vastaa- jilla oli kokemusta palokuntaharrastuksesta pääasiassa useita vuosia. Vähäisin kokemus har- rastuksen parista oli kaksi vuotta, eniten harrastusvuosia oli 32 vuotta palokuntaa harrasta- neella vastaajalla. Kouluttajakokemus vaihteli vastaajilla 2-24 vuoteen. Kymmenellä vastaa- jalla oli taustalla ammatillinen koulutus (77 %) ja kolmella alempi korkeakoulututkinto (23 %).

Tutkimustuloksista pyrittiin löytämään keskeisiä teemoja kouluttajakoulutuksen kehittämi- seen. Osa teemoista nousi esiin useamman kerran, osa asioista esiintyi vain kerran, mutta ne aiheuttivat runsaasti keskustelua ja olivat kouluttajille selvästi tärkeitä.

Ryhmähaastattelun litteroidusta materiaalista kouluttajien kokemiksi haasteiksi arjen koulu- tustyössä nousivat muita selkeämmin muutamat teemat. Teemoista on esitetty tässä vastaus- esimerkkejä:

- Lasten kohtaaminen (erityislusten huomioiminen)

”se lapsen tavallaan kohtaaminen siinä mielessä että, ku on nykyään ku kai- kennäkösii eri ongelmalapsii just ja sit on normaalejakin ja on siltä väliltä. Niin se et miten sä ne kaikki pystyt kohtaamaan, nii et sul tavallaan omaki koulutus ja oma ymmärrys riittää siihen. Ja sit sen ymmärtäminen niin se on semmonen ehkä mikä on meidän, mistä me eniten ainaki keskusteltiin tuolla. Et miten me pystytään sitä hoitaa ja ylläpitämään semmosta.”

- Vuorovaikutus (vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö)

”jos lapsi voi jostain syystä pahoin tai näin. Mut sit ku sä rupeet keskustelea niitten vanhempien kans, ku ne ei myönnä niitä ongelmii, ku sieltä tuleeki se vanhemmalta semmonen hyökkäys silmille. Et eihän, se menee tyyliin ihan lukkoon et ei se tiedä miten sitä jatkettais enää.”

- Pedagogiset seikat (harjoitusten suunnittelu)

”kyllä se aika ison haasteen antaa että se toimii ekaluokkalaiselle ja että se toimii yläasteikäiselle se harjotus. Ja nimenomaan niin ettei se oo aina niin että ne isommat aina kouluttaa. Koska kyllä heilläkin on oikeus oppia uusia asioita.”

- Kouluttajana oleminen

”kouluttaja antaa sen mallin, nimenomaan nuorille siis kaikessa yksinkertaisuudessaan. Kyl sä oot se aikamoinen malli siel, teet sä ihan mitä hyvänsä. Ja koskee se mistä tilanteesta vaan.”

Lisäksi esitettiin toiveita mahdollisuudesta säännölliseen lisäkoulutukseen, jossa syvennetäisiin kouluttaja tietoja ja taitoja eri-ikäisten lasten ja nuorten ohjaamisesta. Oheistusta kaivattiin myös vastuukysymyksiin esimerkiksi lastensuojelullisiin asioihin. Ryhmä peräänkuulutti myös palokuntien keskinäisen kouluttajavaihdon organisointia.

Informantit (n=26) valtakunnallisessa palokuntanuorten kouluttajienkoulutuksessa 28 - 29.9.2013 jakautuivat ryhmiin sattumanvaraisesti, kuitenkin niin että kouluttajat ryhmissä edustivat eri pelastusliittoja. Suomen kolmestatoista pelastusliitosta oli edustettuna seitsemän; Uudenmaan-, Helsingin- ja Kaakkois-Suomen pelastusliitto, Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto, SPEK:n Etelä-Savon ja Pohjois-Suomen alueyksiköt ja Finlands svenska brand- och räddningsförbund. Neljässä ryhmässä oli viisi jäsentä ja yhdessä ryhmässä oli kuusi jäsentä. Kouluttaja kokemusta ryhmissä oli aloittelijoista hyvin kokeneisiin palokuntanuorten kouluttajiin. Kouluttajauransa alussa olevia kouluttajia oli kolme, muut osallistujat edustivat vuosien koulutuskokemusta. Kokonaisuudessaan koulutuskokemus jakautui puolesta vuodesta 32 vuoteen. Pyydetty taustatiedot ryhmistä ryhmäläiset kirjasivat paperille.

Vastaajat pohtivat, millaisia eri rooleja ja tehtäviä palokuntanuorisotyön kouluttajilla on ja mitkä näistä tehtävistä ryhmät kokivat haastavaksi. Tehtävää ei aikataulusyistä ehditty purkaa kovin tarkasti. Keskustelun aikana ryhmäläiset nostivat esiin jatkokoulutuksen tarpeen. Länsi-Suomen alueella nousseista teemoista nousivat esiin normeihin liittyvät seikat (lastensuojelu), pedagogiset asiat (eritasoiset nuoret), vuorovaikutustilanteet (henkilökohtaiset tragediat) ja lapsen kohtaaminen (erityislapset). Lisäksi ryhmäläisiä puhuttivat taloudelliset asiat ja huolen herääminen lapsesta ja avun tarjoamisen käytänteet.

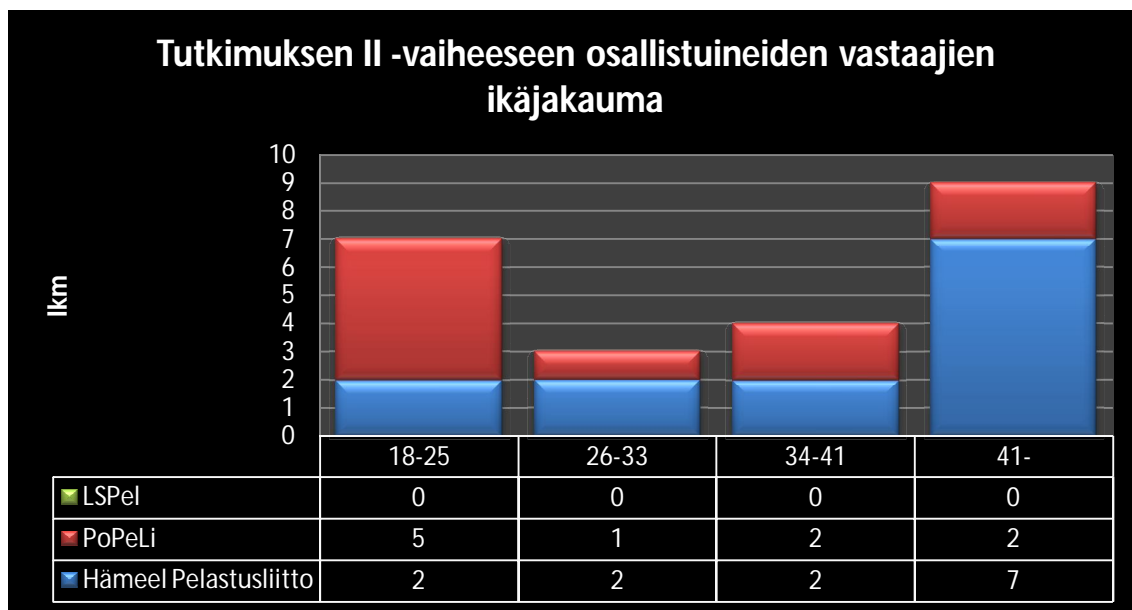
9.2 Reflektointi, koulutuskokeilujen palautteet ja jatkokoulutustarpeet

Ensimmäisen vaiheen koulutuksia tarkastellessani ja toimintatutkimuksen teoriaosaa peilattaessa hahmottui tutkimuksen eteneminen. Kyselylomakkeen jatkokoulutustarpeet nousivat syrjäytymisen ehkäisyn näkökulmista sekä käytännön palokuntatyön tarpeista. Palokuntanuorisotyön kouluttajat kaipasivat työvälineitä käytännön koulutustyöhön. Erityislasten osuus nuoriso-osastoissa näytti olevan merkittävä ja haasteista monet liittyivät tämän ryhmän kohtaamiseen. Tutkimuksen teoria osuudessa on käsitelty osallisuuden ja yhteisöllisyyden tärkeyttä ja toisaalta syitä, joissa yksilö jää yhteisön ulkopuolelle. Usein taustalla on vaikeudet koulussa tai kotiooloissa. Tästä syystä koulutukseni aiheeksi muodostui erityistarpeiden huomioiminen harjoitusten suunnittelussa. Koulutuksen tarkoituksena oli vasta kouluttajilta tulleisiin koulutustarpeisiin. Koulutuksiin osallistuneilta kerättiin palautteet koulutuksen sisällön tarpeellisuudesta ja koulutustarpeista jatkossa. Ensimmäisessä koulutustilaisuudessa saatujen tietojen perusteella valikoitui järjestettyjen kouluttajakoulutuksen sisältö ja siellä käytetyn palautekaavakkeen kysymykset. Koulutusten sisältö vaihtelivat hieman, mutta aihepiirien käsittely pysyi samana.

Yli Hyvä Juttu -toimintamalli herätti alkusyksyn aikana kiinnostusta myös muissa pelastusliitoissa. THL pyrkii aktiivisesti markkinoimaan toimintamallia ympäri Suomea. Sovimme kahden koulutuspäivän toteuttamisesta loppuvuonna. Koulutuspäivän rakennetta suunniteltaessa huomioimme Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueella nousseet koulutukselliset toiveet. Koulutuspäivät rakentuivat keskenään samankaltaisiksi, aiheina olivat Yli Hyvä Juttu -toimintamallin esittely, erityisnuorten kohtaaminen harjoituksissa, lastensuojeluun liittyvät kysymykset, harjoituskerran suunnittelu.

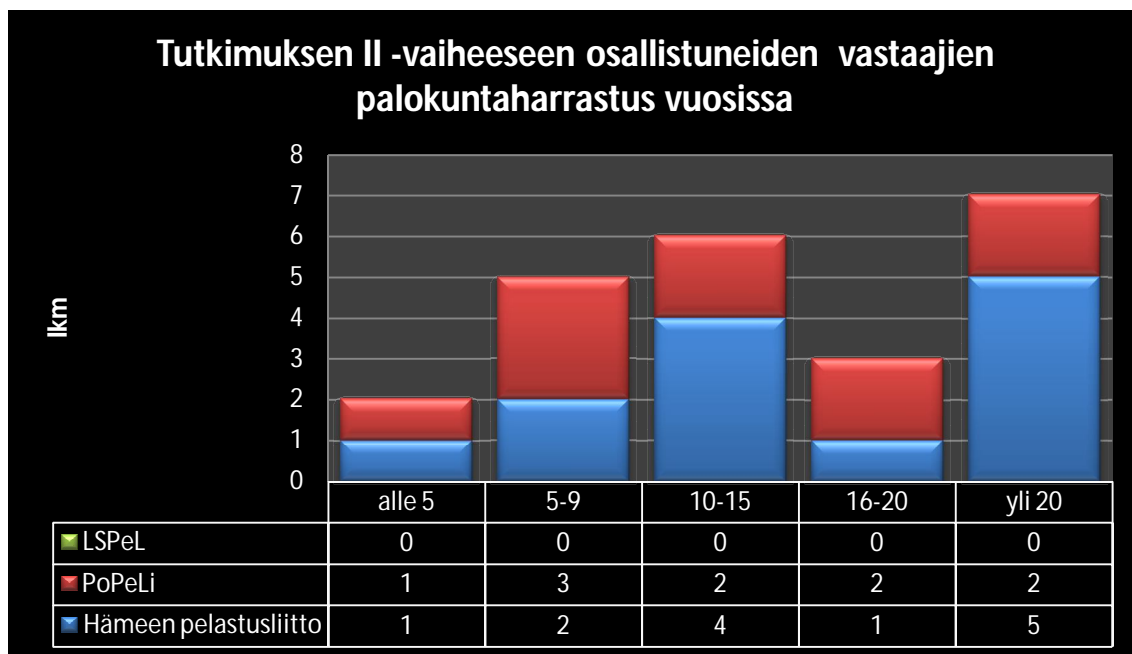
9.3 Toimintatutkimuksen II -vaiheen tulokset

Seuraavassa on esitetty toimintatutkimuksen kakkosvaiheen tuloksia. Tuloksissa on yhdistelty Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton (LSPeL) ja Hämeen pelastusliiton ja Pohjanmaan pelastusalan Liiton (PoPeLi) koulutuksissa niiltä osin kuin kysymykset ovat olleet samanlaisia. Vastaajien taustoja on velvitetty tässä vaiheessa tarkemmin, jotta voidaan paremmin ymmärtää niitä lähtökohtia, joista käsin vastaajat reflektoivat omaa kouluttajuuttaan.

KUVIO 8. Vastaajien ikäjakauma

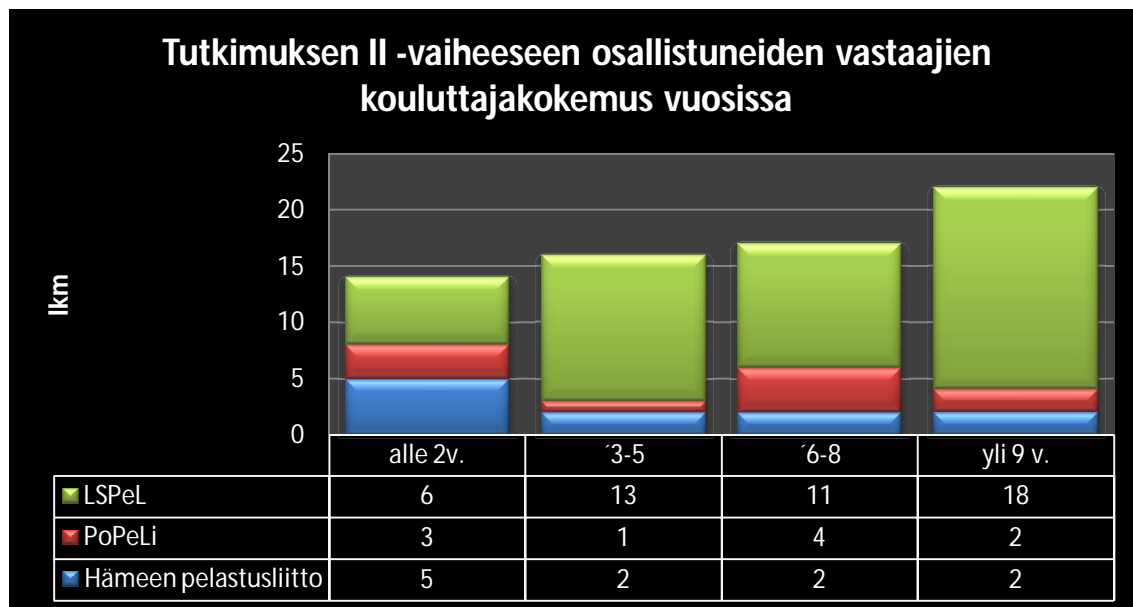
Tutkimuksen II-vaiheeseen osallistuneiden vastaajien (n=74) ikäjakauma jakautui oli melko tasaisesti (kuvio 8), eniten vastaajissa oli 18 – 25 -vuotiaita (36%), mutta vastaajissa oli runsaasti (24%) myös yli 41 –vuotiaita.

KUVIO 9. Kouluttajien palokuntaharrastus vuosissa

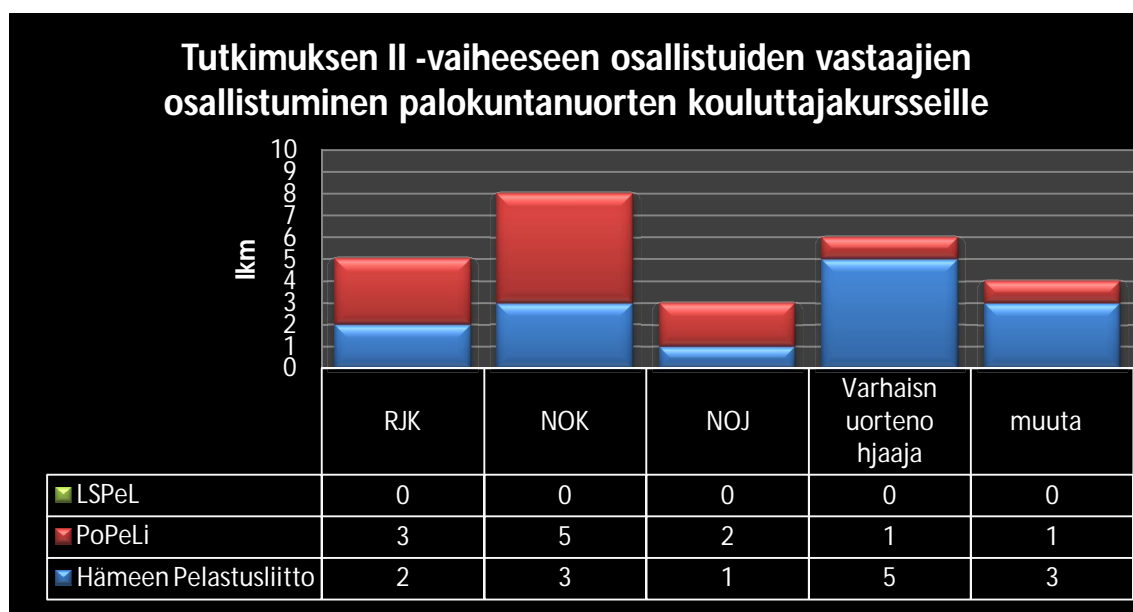
Tutkimuksen II -vaiheeseen osallistuneilla vastaajilla (n=74) oli pääasiassa pitkä kokemus palokuntaharrastuksesta (kuvio 9). Alle viisi vuotta harrastaneita oli vain kolme vastaajaa.

Vastaajista lähes kolmannes (30 %) oli harrastanut palokuntaa yli 20 vuotta. Osa vastaajista kertoi, harrastuksena periytyneen omilta vanhemmiltaan, joka tarkoitti sitä, että he olivat olleet äidin tai isän mukana palokuntatoiminnassa vauva-ajasta lähtien.

KUVIO 10. Kouluttajien palokuntanuorten kouluttajakokemus vuosissa

Tutkimuksen II -vaiheeseen osallistuneiden vastaajien (n=74) palokuntanuorten koulutuskokemus jakautui melko tasaisesti (kuviio 10). Tuoreita alle kaksi vuotta kouluttajia oli vähiten (19 %) vastaajista ja puolestaan yli yhdeksän vuotta kouluttaneita vastaajia oli eniten (30%).

KUVIO 11. Kouluttajien osallistuminen palokuntanuorten kouluttajakursseille

Tutkimuksen II –vaiheen vastaajat (n=74) olivat osallistuneet erilaisiin kouluttajakoulutuksiin seuraavasti (kuvio 11), ryhmänjohtajakurssille (RJK) 23 %, nuoriso-osaston kouluttajakurssille (NOK) 47 %, nuoriso-osaston johtajakurssille (NOJ) 30 %, varhaisnuortenohjaajakurssille 11 % muihin kouluttajakoulutuksiin oli osallistunut 20 %, näitä koulutuksia olivat palokuntanaisten koulutus, ammatillinen koulutus, puolustusvoimien koulutus, maanpuolustuskoulun koulutus ja sopimuspalokunnan yksikönjohtajakurssi.

LSPeL:n vastaajien siviiliammattien jakautuminen aloittain (n=50)

Tieteellinen, tekninen ja taiteellinen työ	8
Terveydenhuolto ja sosiaaliala	8
Hallinto- ja toimistotyö, IT-alan työ	1
Kaupallinen työ	2
Maa- ja metsätaloustyö, kalastusala	1
Kuljetus ja liikenne	5
Rakennus- ja kaivosala	1
Teollisuus: vaatetus, kone, puu, sähkö ja maalaus	3
Muu teollisuus ja varastoala	1
Palvelutyö	6
Muu (opiskelija, yrittäjä)	9

TAULUKKO 3. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton koulutukseen osallistuneiden kouluttajien siviiliammattien jakautuminen

Tutkimuksen II-vaiheeseen osallistuneiden vastaajien siviiliammattiteja kysyttiin (Taulukko 3) vain Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kyselyssä. Vastaajien siviiliammattit on jaoteltu työministeriön ammattiluokituksen mukaisiin luokkiin (Työterveysministeriö 2005). Lisäksi kyselyyn vastasi Pohjanmaan Pelastusalan liiton kouluttajia 11 ja Hämeen pelastusliiton kouluttajia 13, heidän ammattitaustaansa ei kysytty.

Vastaajat toiminta-alueittain LSPeL:n alueelta (n=50)	lkm
Pohjois-Satakunta	4
Pori	3
Kaakkois-Satakunta	5
Rauman alue	9
Vakka-Suomen alue	9
Turun alue	18
Salon alue	0
Turunmaa	1

TAULUKKO 4. Kouluttajien jakautuminen toiminta-alueittain

Vastaajat edustivat Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton toiminta-alueita melko tasaisesti. Kouluttajien alueellinen jakautuminen näkyy taulukosta 4.

Arvio koulutuksesta	LSPeL (n=50)
Kysymys	ka
Hyödyllisyys yleisesti	3,35
Tieto oppimisesta	3,39
Erityislasten tarpeet	3,53
Malliharjoitussuunnitelma	2,92

TAULUKKO 5. Koulutuksen hyödyllisyys osallistuneille. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton vastaukset on ilmoitettu keskiarvona.

Kysymyksiin 8-11 pidetyn koulutuksen sisällöstä, Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajat (n=50) arvioivat koulutusta arviointiasteikolla 1-5, joista laskettiin keskiarvo. Koulutuksen hyödyllisyys näkyy taulukossa 5. Koulutusaiheena erityislasten tarpeet sai parhaan keskiarvon (3,53) Länsi-Suomen kouluttajilta.

Arvio koulutuksesta	Hämeen- ja Pohjamaan pelastusliitot (n=24)		
	Kyllä	Ei	Osittain
Hyödyllisyys yleisesti	20	0	3
Tieto oppimisesta	3	2	18
Erityislasten tarpeet	3	5	15
Malliharjoitussuunnitelma	12	1	9

TAULUKKO 6. Koulutusten hyödyllisyys osallistuneille. Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen vastaukset lukumäärinä.

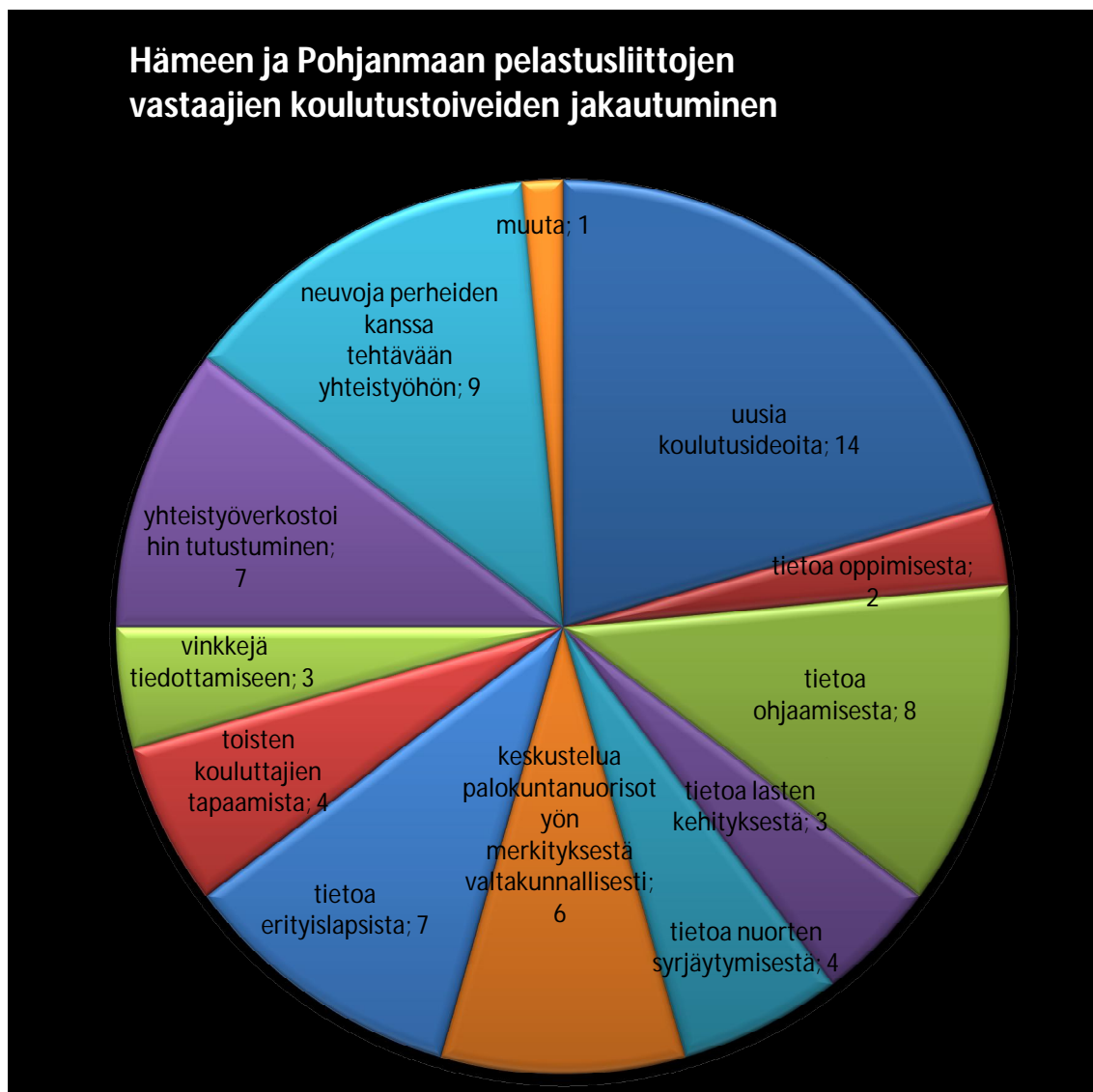
Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen kouluttajat (n=24) arvioita koulutuksen hyödyllisyyttä kolmiportaisesti (kyllä, ei ja osittain). Koulutuksen hyödyllisyys yleisesti oli tärkeä tai osittain tärkeä 23 vastaajalle. Hämeen ja Pohjanmaan alueella tärkeäksi nousivat malliharjoitussuunnitelmat, joita 21 vastaajaa piti tärkeänä.

LSPeL:n kouluttajien koulutustoiveiden järjestys keskiarvojen perusteella (n=50)

Aihe	ka
Tietoa oppimisesta	3,94
Tietoa erityislapsista	3,87
Tietoa ohjaamisesta	3,75
Toisten kouluttajien tapaamista	3,64
Yhteistyöverkostoihin tutustuminen	3,47
Neuvoja perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön	3,47
Tietoa lapsen kehityksestä	3,45
Vinkkejä tiedottamiseen	3,45
Tietoa nuorten syrjäytymisestä	3,35
Keskustelua palokuntanuorisotyön merkityksestä valtakunnallisesti	3,18
Uusia koulutusideoita	2,64

TAULUKKO 7. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajien koulutustoiveiden järjestys keskiarvojen perusteella

Tutkimuksen keskeisin kysymys oli kartoittaa kouluttajien kokemia tarpeita uudistettavaan palokuntanuorten kouluttajakoulutukseen. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajat saivat arvioida koulutustarpeita jatkossa antamalla annetuille vaihtoehdoille arvosanan 1 (ei tärkeä) – 5 (erittäin tärkeä). Taulukossa 7 näkyy koulutustarpeiden keskiarvoperusteinen tärkeysjärjestys. Tarkempi jakauma on esitetty liitteessä 11. Koulutukselliset toiveet jakautuivat tasaisesti. Eniten toivottiin tietoa oppimisesta, erityislapsista ja ohjaamista.

KUVIO 12. Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen kouluttajien koulutustoiveiden jakautuminen

Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen kouluttajat (n=24) valitsivat annetuista vaihtoehdoista kolme itselleen tärkeintä koulutusaihetta (kuvio 12). Vastausten perustella kouluttajat toivoivat saavansa uusia koulutusideoita (14), neuvoja perheiden kanssa tehtävään yhteis-

työhön (9), tietoa ohjaamiseen (8) sekä tietoa erityislapsista ja yhteisverkostoihin tutustuminen (7). Muina asioina (1) mainittiin mahdollisuus koulutusharjoitteluun.

Avoimissa kysymyksissä (n=74) (kysymys 12) tuotiin esiin kouluttajakoulutusuudistuksen tarpeellisuutta ja oltiin yleisesti tyytyväisiä rakenteelliseen muutokseen. Vastauksissa erottui selkeästi kolme teemaa, joihin vastaajat toivoivat jatkossa kouluttajakoulutuksen kiinnittävän huomiota. Tarkemmin vastaajien kouluttajakoulutuksen kehittämissuhteista löytyy liitteessä 12.

- Pedagoginen osaaminen, käytännön harjoittelut ja erityislasten tarpeet
- Kouluttajien itsensä kehittäminen, mahdollisuus säännölliseen koulutukseen
- Koulutusmateriaali

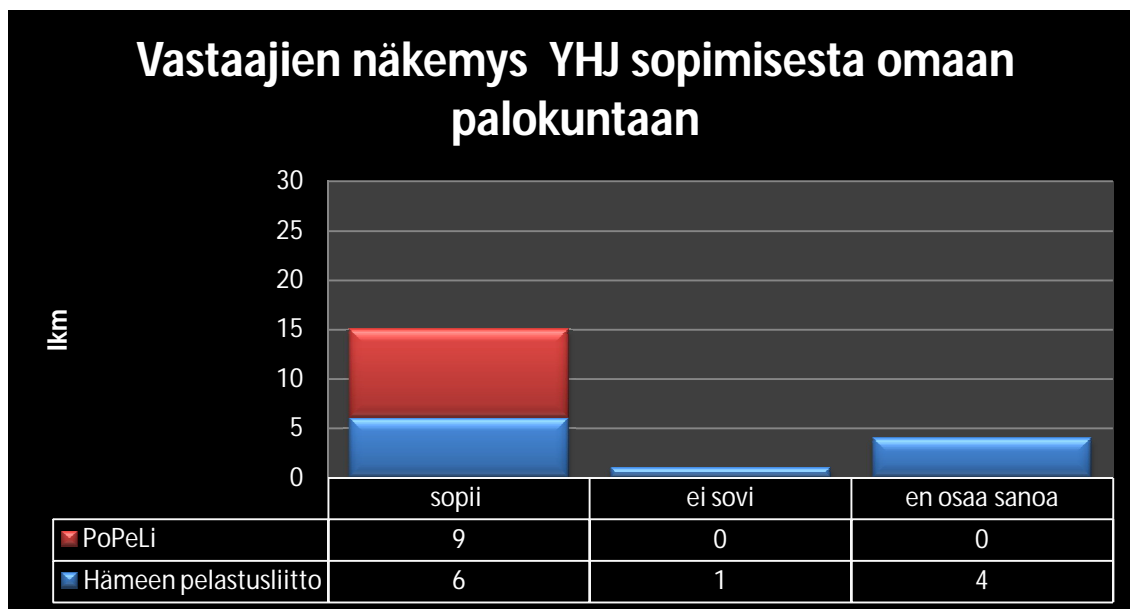
9.4 Yli Hyvä Juttu -toimintamallin sopivuus omaan palokuntaan

Tutkimuksen lähtökohtana oli nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja palokuntien tiedon lisääminen Yli Hyvä Juttu -toimintamallista yleisesti. Seuraavassa on vastaajien mielipiteitä toimintamallista oman palokunnan kannalta katsottuna. Aikaisemmin Yli Hyvä Juttu -toimintamalliin liittyvään koulutukseen oli osallistunut 16 kouluttajaa 74 vastaajasta.

KUVIO 13. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajien käsitys Yli Hyvä Juttu -toimintamallin soveltumisesta omaan palokuntaan

Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton vastaajista (n=50) Yli Hyvä Juttu -toimintamallin soveltuminen (kuviot 13) oman palokunnan palokuntanuorisotyöhön sopii hyvin kolmanneksen mielestä. Viisi vastaajaa ei pitänyt toimintaa sopivana omaan palokuntaansa. Puolet vastaajista ei osannut sanoa sopisiko toiminta heidän palokuntanuorisotyöhön.

KUVIO 14. Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliitosten kouluttajien käsitys Yli Hyvä Juttu -toimintamallin soveltumisesta omaan palokuntaan

Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliitosten kouluttajista (n=24) yli puolet on sitä mieltä, että Yli Hyvä Juttu -toimintamalli sopisi oman palokunnan toimintaan (kuviot 14). Neljä vastaajaa ei osaa sanoa sopisiko toimintamalli heidän palokuntanuorisotyöhönsä.

Vastauksia (n=74) avoimeen kysymykseen Yli Hyvä Juttu -toimintamallista tuli 25 kappaletta. Vastaukset olivat yleisesti kannustavia ja asiaa pidettiin pääasiassa hyvänä. Vastaajat näkivät myös haasteita toimintamallin käyttöönottamisesta ja toivoivat asiasta lisätietoa. Seuraavassa muutamia kouluttajien vastauksia, jotka edustavat vastauksia yleisemminkin.

- *Positiivisia ajatuksia, mutta oma selviytyminen tilanteissa kouluttajana mietityttää erityisnuorten kohdalla*
- *Vaatii ehdottomasti koulutusta ja perehdytystä asiasta kiinnostuneille kouluttajille. Ei voida ottaa osastoihin "riskinuorta" (eli sellaista joilla saattaa olla taipumusta esim. muiden kiusaamiseen tms.) ilma että kouluttajat osaavat käsitellä erityisnuoria*

- *Hyvä idea mutta tällä hetkellä tarpeeksi nuoria ettei juuri kauheasti tarvitsisi lisää tulla tai pitäisi saada lisää kouluttajia*
- *Koska haasteet kasvaa iän myötä , jos ei ennen ollut strukturoitua harrastusta. Eikä kaikilla kouluttajilla ole tietotaitoa/ kokemusta*
- *Hienoa, että nuorten ja lasten syrjäytymiseen haetaan apua*
- *Hyvällä asialla ja toimiessaan varmasti todella hyvä. Koulutusta infoa vain ahkerasti homman pyörittämisestä ja eri yhteistyötahoista ja niiden kanssa oltava yhteistyöstä*

9.5 Länsi- Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajakoulutuksen jatko-osan palautteet

Länsi- Suomen Pelastusalan Liiton kolmannella koulutuksella aloitettiin toimintatutkimus-spiraalin uusi tutkimuskierros. Illan palaute kerättiin vapaamuotoisena, koska osa osallistujista oli osallistunut jo aikaisempiin Länsi-Suomessa järjestettyihin koulutuksiin. Iltaan osallistui 21 alueen nuoriso-osastojen kouluttajaa. Vastaajat antoivat positiivista palautetta käsitellyille aiheille, materiaalille, tilaisuuden kouluttajille ja sille, että oli mahdollisuus keskusteluun.

Palautteissa (liite 12) tuli selkeästi esille, että aiheet olivat mielenkiintoisia ja niistä on hyötyä kouluttajan tehtävissä. Vastaajat toivat esiin, että koulutustilaisuuteen varattu aika oli liian lyhyt. Toisaalta vastaajat toivoivat lisää mahdollisuuksia yhteiselle keskustelulle.

”Mielenkiintoinen ja puhutteleva ilta. Aiheelle on selkeästi kysyntää ja koskettaa suurta osaa palokunnista. Koulutusta toden totta tarvitaan erityisnuorten kohtaamiseen ja ennakoluulojen karsimiseen.”

”Oli tosi hyvä kuulla eri diagnooseista ja sairauksista. Meilläkin palkokunnassa muutama erityisnuori, joista tietää että heillä on joku diagnoosi, mutta sen ”unohtaa” mitä se tarkoittaa ja miten olisi hyvä toimia. Hyvää kertausta, sai ajatukset liikkeelle. Hyvä oli kerrata myös harjoituksen perusrakenne.”

”Keskustelu mielenkiintoista. Hyvin tarpeellista”

”Aika loppui kesken, tosin yhtenä iltana ei enempää jaksaisi-> jatkoa odotellen. Porukkaan valikoituu jo valmiiksi ”tietäviä ihmisiä”->saisiko jokainen mukaan jonkun uuden”

Osallistujat toivoivat jatkossa saavansa koulutusta ja tukea seuraaviin asioihin:

- Lisää kasvatuksellista näkökulmaa ja syvempää paneutumista asioihin.
- Toimintaehdotuksia eri harjoituksiin erityisnuorille
- Harjoitusesimerkkejä
- Enemmän keskustelua ja kokemusten vaihtoa, koska kaikki kouluttajat olivat kokeneet käsiteltäviä tilanteita.
- Koulutusiltoja usein tai viikonloppukoulutuksia.

Edellä on esitetyt toimintatutkimuksessa saatuja tuloksia. Tulokset ovat moninaisia. Toimintatutkimus on antanut mahdollisuuden edetä prosessissa kohti uusia kohtaamisia ja jokaisessa uudessa tilanteessa on tiedon keräämistä pohdittu erikseen. Seuraavassa kappaleessa tarkastellaan tutkimustuloksia tarkemmin.

10 TULOSTEN TARKASTELUA

Tutkimuksessa oli alkuperäistä suunnitelmaa laajempi joukko palokuntanuorisotyön kouluttajia ympäri Suomea. Vastaajien ikä, palokunta ja kouluttaja kokemus jakautui melko tasaisesti. Mukana oli kouluttajia, jotka olivat tulleet mukaan palokuntaa alle kaksi vuotta sitten, heidän koulutuskokemus oli vielä verrattain vähäinen. Toisaalta vastaajien joukossa oli myös yli 20 vuotta palokuntanuorisotyötä tehneitä henkilöitä. Erilaisten kouluttajien ääni on tullut kuulluksi, joka oli toimintatutkimuksen yksi keskeinen tavoite. Tutkimuksessa on raportoitu vastauksia määrällisesti sekä nostettu yksittäisiä keskustelua herättäneitä aiheita esiin. Maantieteellisesti otanta oli tutkimuksessa melko laaja, koska tutkimuksessa oli mukana maan kolmestatoista pelastusliitosta yhdeksän. Tämä on merkityksellistä, koska eri pelastusliittojen toimintakulttuurit eroavat toisistaan jonkin verran, johtuen muun muassa maantieteellisistä syistä sekä palokuntasopimuksista. Tutkimuksen luotettavuutta tukevat vastaajien monipuolinen edustavuus. Tutkijana olen tarkoin perehtynyt alaan oman harrastukseni kautta.

Tutkimuksen luotettavuutta on saattanut heikentää se, että tilaisuuksiin on ehkä kerääntynyt eniten kehittämisestä innostuneet kouluttajat ja toisaalta se, että tilaisuuksien tehtävänanto ei ole ollut joka kerta samanlainen. Tulokset eivät ehkä ole yleistettävissä muun kuntouttavan harrastustoiminnan kehittämisessä. Sopimuspalokuntatoimintaa tulokset sen sijaan kuvaavat melko kattavasti ja tulosten samankaltaisuus eri paikkakunnilla antaa viitteitä siitä, että ongelmat ja kehittämisaiheet ovat melko samanlaisia useissa palokunnissa.

Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton koulutustilaisuuteen osallistui kouluttajia melko tasaisesti liiton alueelta. Siviiliammattaja kysyttiin ainoastaan leirillä järjestetyn koulutuksen yhteydessä. Ammatit jakoutuivat hyvin tasaisesti eri ammattialojen välille. Tämä tulee huomioida kouluttajan koulutuksia järjestettäessä; osalla kouluttajista on ammatillista tietämystä kouluttajan tehtäviin liittyvistä asioista, mutta monien kouluttajien ammatti ei liity mitenkään lasten ja nuorten kanssa toimimiseen tai kouluttamiseen.

Kouluttajien osallistuminen palokuntanuorten kouluttajille järjestettyihin koulutuksiin oli vastaajien keskuudessa ollut suosittua. Koulutukset näyttivät kasaantuvan samoille henkilöille. Kouluttaja joka oli lähtenyt hakemaan tietoa kouluttautumalla, oli suorittanut enemmän kuin yhden kurssin. Yleisimmin kouluttajat olivat käyneet nuoriso-osaston kouluttajakurssin sekä nuoriso-osastonjohtajakurssin. Varhaisnuortenkouluttajakurssia olivat käyneet melko harvat, tämä johtunee siitä, että kurssia ei ole järjestetty säännöllisesti useisiin vuosiin.

Tämän kehittämistehtävän aikana järjestetyistä koulutuksista kouluttajat arvioivat hyödyttävän heitä jatkossa. Länsi- Suomen Pelastusalan Liiton koulutus leirillä erosi Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen koulutuksesta siten, että LSPeL:n koulutuksessa käsiteltiin enemmän oppimisen yleisiä asioita ja sivuttiin vain pintapuolisesti erilaisia erityislasten haasteiden syitä. Koulutuksen kesto oli noin tunti. Kysymykseen oliko oppimisesta esitetty tieto aikaisemmin tuttua, vastaukset jakoutuivat melko tasaisesti arvosanojen 2-5 välille ja se sai keskiarvoksi 3,39. Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen koulutukset olivat kuuden tunnin mittaisia ja niiden sisältöä muodostui LSPeL:n koulutuksesta saadun palautteen mukaan. Sisältö painottui erityislasten erityistarpeisiin, mitä heidän opettamisessa tulisi huomioida. Kolmiportaisessa arvioinnissa suurin osa piti näin tullutta tietoa oppimisesta uutena. Koulutuksen kohdentuminen mahdollisimman tarkasti käytännötilanteiden haasteisiin näyttää vastauksissa saavan parempaa palautetta kuin yleinen oppimisen teoria.

Erityislapsista tullutta tietoa piti LSPeL:n koulutukseen osallistujat tärkeänä. Hämeen- ja Pohjanmaan pelastusliittojen alueen kouluttajat arvioivat saamaansa tietoa erityislapsista osittain tutuksi. Kaikilta vastaajaryhmiltä nousi jatkokoulutustarpeissa toive saada lisätietoa erityislasten kohtaamisesta. Sama tarve tuli ilmi myös koulutuksissa, jossa kerättiin suullista tai vapaamuotoista palautetta. Erityislasten määrä on palokunnissa merkittävä, ja kaikilla kouluttajilla tuntui olevan paljon kokemuksia heidän kanssaan toimimisesta sekä paljon kysymyksiä aiheeseen liittyen.

Malliharjoitussuunnitelmien tarpeellisuus jakautui melko tasaisesti. Osa vastaajista piti niitä tärkeinä ja osa ei niin tärkeinä. Tähän on saattanut vaikuttaa koulutuskokemus. Melko paljon koulutuskokemusta omaavat kouluttajat toivoivat malliharjoitussuunnitelmia, kun vastaavasti nuoret kouluttajat eivät niitä kaivanneet. Kokeneemmat kouluttajat kaipaavat vuosien koulutusrutiineihin vaihtelua ja toivovat mallisuunnitelmia, josta voisivat saada näitä vinkkejä.

Kokemuksen pituudesta riippumatta kouluttajat toivoivat säännöllistä jatkokoulutusta. Koulutustoiveet jakautuivat melko tasaisesti eri aiheiden välille. Koulutusideoita ja tietoa erityislapsista, ohjaamisesta ja toisten kouluttajien tapaamista toivottiin eniten LSPeL:n koulutuksen jälkeen. Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen kouluttajat valitsivat kolme itselleen tärkeintä koulutusaihetta. Kärkeen nousivat uusien koulutusideoiden saaminen, neuvoja perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön ja tietoa ohjaamisesta. Vaikka koulutustarpeet eroavat hieman toisistaan kärkisijojen osalta, kaikki annetut vaihtoehdot saivat ääniä. Osittain vaihtelua aiheuttaa varmasti se, että kysely täytettiin koulutuksen jälkeen ja koulutuksessa esiin nousseet asiat ja keskustelut saattoivat vaikuttaa vastauksiin. Kaikkiaan vastauksista nousee esille vastuunsa tuntevan kouluttajan tietynlainen yksinäisyys ja pysyvä tuen tarve. Nykyisellään tällaisia jatko- ja täydennyskoulutuskokonaisuuksia ei ole tarjolla, eikä juuri muutaakaan vertaistukea.

Yli Hyvä Juttu -toimintamalliin kouluttajat suhtautuivat positiivisesti. Keskusteluissa virisi yhteistyö mahdollisuudet naapuri palokuntien kanssa. Toimintamallia pidettiin tärkeänä ja palokunnille mahdollisuutena olla mukana nuorten syrjäytymisen ehkäisyssä. Toimintamalli herätti paljon kysymyksiä ja toiveita jatkokoulutuksesta muun muassa viranomaisten kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Haasteena koettiin resurssit, mistä löytyy riittävästi innokkaita kouluttajia. Moni kouluttaja kertoi myös, että ryhmään ei tällä hetkellä mahdu lisää nuoria. Yli Hyvä Juttu -toimintamallia pidettiin tärkeänä toimintamallina jatkossa, joka tulisi huomioida

uudistuvassa kouluttajakoulutuksen opetussuunnitelmassa. Koulutukseen osallistuneet kouluttajat edustivat aktiivisia palokuntia ja kouluttajia, huolta ryhmissä herätti se, että miten saadaan hiljaisemmat palokunnan joukolla mukaan toimintamallin käyttöönottoon. Näin voitaisiin varmistaa Yli Hyvä Juttu -toimintamallin leviäminen ympäri maatamme.

Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kolmannessa koulutustilaisuuden vapaamuotoisissa palautteissa tuli edelleen esiin jatkokoulutusten tarve sekä toisten kouluttajien tapaamisen tarkeys. Vastauksista näkyi tarve keskustelulle ja ajatusten vaihdolle. Kolmas koulutustilaisuus vahvisti aikaisemmin saatuja tuloksia.

Jatkotutkimuksen aiheena nousee esiin jatkaa aineiston keräämistä tulevissa koulutuksissa, joita on sovittu ainakin kevään 2014 ajalle useimpia. Uuden kouluttajakoulutuksen käynnistymisen jälkeen olisi mielenkiintoista kerätä kouluttajilta arviota miten uusi koulutus vastaa kentän tarpeisiin. Koulutusta mietittäessä on jo törmätty tärkeiden asioiden suureen määrään ja toisaalta rajalliseen koulutusaikaan. On muistettava, että kyseessä on vapaaehtoiset toimijat, joiden ei voida olettaa käyttävänsä viikonloppujaan pelkästään palokuntakoulutuksiin. Tästä syystä pitää tehdä kompromisseja tärkeiden aiheiden välillä. Peruskoulutuksessa siis nuoriso-osaston kouluttajakurssin tulee tarjota perusvälineet kouluttajan tehtävään. Johtajakoulutuksessa painottuu hallinnolliset asiat edelleen. Uutuutena olisivat lyhyemmät täydennyskurssit, joiden teemat olisivat vaihtelevia, myös Moodle -oppimisympäristössä tarjottavat koulutukset ovat jatkossa mahdollisia. Tämän kehittämistehtävän perusteella kouluttajat kaipaavat kuitenkin myös toistensa tapaamista ja keskinäisiä keskusteluja. Kouluttajista suurin osa tekee työtään yksinään ja siitä syystä kokevat tärkeäksi toisten kouluttajien tapaamisen.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi selvittää miten palokuntaharrastus on vaikuttanut siinä mukava oleviin nuoriin, mitkä asiat ovat olleet heille merkityksellisiä ja miten he arvioivat sen vaikuttaneen heidän nuoruuteensa ja esimerkiksi ammatinvalintaan.

Sosiaalisen kuntoutuksen syrjäytymiseen ehkäisyn haasteeseen palokuntatoiminta pystyy Yli Hyvä Juttu -toimintamallin avulla hyvin vastaamaan. Alueensa ihmisten yhteisöllisyys ja osallisuutta on mahdollista harrastuksen avulla varmasti jatkossa lisätä. Tärkeää on huomioida myös ennakkoluulot, joita Yli Hyvä Juttu -toimintamalli kohtasi erityisesti pilotointi vaiheen aikana. Näihin ennakkoluuloihin törmätään jatkossakin ja tästä syystä avoin keskus-

telu syrjäytymisestä, osattomuudesta ja yksinäisyydestä lasten keskuudessa on tärkeää käydä palokuntanuorten kouluttajien kanssa.

11 POHDINTA

Yli Hyvä Juttu -toimintamalli herätti kiinnostukseni heti siitä kuultuani loppuvuodesta 2012. Kehittämistehtävän aihetta pohtiessani pohdin mahdollisuutta osallistua omalta osaltani Yli Hyvä Juttu -toimintamallin eteenpäin viemiseen. Itselläni palokuntaharrastus on pitkäaikainen elämäntapa, jossa näen yhteiskunnallisesti merkittäviä mahdollisuuksia monestakin näkökulmasta katsottuna. Palokunta tuo yhteisölleen turvallisuutta ja edesauttaa turvallisuusasioiden ennaltaehkäisemisessä. Palokunta edustaa instituutiota, jonka jokainen kansalainen tuntee. Nuorisotyöllä palokunnissa on pitkät perinteet. Nuorisotoiminnan tavoitteena on ollut kasvattaa nuorista uusia jäseniä hälytysosastoon. Edelleenkin tämä on yksi keskeinen tavoite, mutta tämän lisäksi enenevässä määrin palokuntanuorisotyö on kasvatusjärjestönä toimimista. Palokuntanuorisotyöhön kuuluu pelustusalan perusasioiden oppiminen, joita jokainen voi tarvita omassa arkiympäristössään sekä lisäksi alan erityistaidoissa harjaantumista. Näiden lisäksi opitaan yhdessä toimimista ja toisista välittämistä. Perinteisesti palokunta-toiminta on ollut vahvasti auktoriteetteihin tukeutuvaa ja sääntöihin perustuvaa toimintaa. Yli Hyvä Juttu -toimintamalli sopii hyvin palokuntanuorisotyön juuri sen toimintakulttuurin vuoksi. Palokunnassa on totuttu käsittelemään monenlaisia tilanteita ja selviämään erilaisista haasteista.

Kehittämistehtävän teoriaosuuteen olen koonnut tietoja syrjäytymisestä ja asioista niiden taustalta. Yhteisöllisyys ja oman paikan löytäminen ryhmässä on merkittäviä asioista, joilla voidaan ehkäistä ongelmien kasaantumista ja syrjäytymistä jo lapsuudessa tai nuoruudessa. Taustatiedon hankinta on ollut hyvin antoisaa ja itselleni hyvin opettavaista. Pidän tärkeänä ja toivottavana, että palokuntanuortenkouluttajat ymmärtävät oman toimintansa merkityksen. Tähän työhön olen pyrkinyt kokoamaan teoriatietoa, jotka selvittävät syitä Yli Hyvä Juttu -toimintamallin tarpeellisuudelle. Tutkimus on mahdollistanut minulle uuden näkökulman tarkastella palokuntanuorisotyötä. Olen erityisen onnellinen kaikista niistä koulutus-tilaisuuksista joita olen saanut pitää. Jokaisesta tilaisuudesta olen saanut uusia näkökulmia

toimintaan ja toivottavasti olen itsekin voinut antaa kouluttajille jotakin uutta ja hyödyllistä. Ennen kaikkea minulle on tullut tunne valtavan suuresta yhteisöllisyydestä kouluttajien keskuudessa. On uskomatonta huomata kuinka suuri joukko kouluttajia ympäri Suomea käyttää huomattavan määrän vapaa-aikaansa nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Palokuntanuorten kouluttajat tekevät työtään hyvin yhteisöllisesti ja ovat usein varsin keskeisessä roolissa omassa elinympäristössään. Useimmat kouluttajista eivät ole kuitenkaan pysähtyneet pohtimaan asiaa palokunnan ulkopuolisen silmin. Kouluttajat kertovat kuitenkin huolehtivansa usein koko perheestä. Sovittelevansa kustannusten kanssa niin, että osallistuminen on mahdollista vaikka perheellä olisi taloudellisia vaikeuksia. Nuoriso-osastojen varallisuus tulee talkootyöllä hankituista varoista ja mahdollisesti palokunnalle jätetyistä hälytysosastolaisten henkilökohtaisista sammutuskorvauksista. Palokunnissa on löytynyt oma paikka niillekin jäsenille, jotka eivät voi täysipainoisesti osallistua harrastukseensa. Palokunnissa on mukana henkilöitä, joilla on kehitysvamma tai muu toimintakykyä heikentävä vamma. Tutkijana on hämmästyttävää huomata, että kouluttajat ovat hämillään kun heille kerrotaan miten arvokasta työtä he tekevät myös lasten ja nuorten kasvattajina. Monet kouluttajista ovat kasvaneet palokuntaan ja pitävät omaa toimintaansa itsestään selvänä elämäntapana.

Sosiaalisen kuntoutuksen tarkempi määrittelemineen on edelleen työn alla. Löytämieni lähteiden mukaan Yli Hyvä Juttu -toimintamallia voidaan pitää sosiaalisen kuntoutuksen yhtenä toimintamallina. Tässä työssä on tarkasteltu toimintamallia erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta. Olen kuitenkin havainnut, että palokuntaharrastus voi olla koko perheen harrastus ja joskus jopa hyvinkin elämää kannatteleva asia. On merkityksellistä olla mukana jossakin, jossa voi olla muille avuksi – oikeasti. Koulutuksissa olen kuullut myös epävirallisista toimintamalleista, joissa vajaatyökykyisiä aikuisia on ollut mukana palokunnan arjessa erilaisissa avustavissa tehtävissä kuten autojen pesemisessä tai varusteiden huollossa.

Tutkimuksen viimeistelyvaiheessa helmikuun lopussa 2014 on varmistunut tieto Palonsuojelu rahaston jatkorahoituksesta Yli Hyvä Juttu -toimintamallille vuodeksi eteenpäin. Näyttää siis siltä, että toimintamallin levittämistyö jatkuu uusille alueille. Tutkimukselle ja siihen liittyvälle kehittämistehtävälle tämä antaa uuden tärkeän merkityksen. Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton, Hämeen ja Pohjanmaan pelastusliittojen kanssa tehtyä työtä voidaan jatkossa jakaa uusien pelastusliittojen kanssa. Koulutuskokonaisuus on tarkoitus saada valmiiksi noin vuoden kuluttua. Tutkimuksen aikana on tullut selväksi, että kouluttajilla on paljon asioita joita he kokevat kouluttajina tarvitsevansa. Tärkeää on se, että uudessa kokonaisuudessa on

mahdollisuus suorittaa täydennysopintoja oman mielenkiinnon ja tarpeen mukaan peruskurssien käymisen jälkeen. Myös nettipohjainen oppimisympäristö on mainio mahdollisuus täydentää osaamistaan. Tärkeänä asiana kouluttajat toivoivat toistensa tapaamisia ja mahdollisuutta vaihtaa ajatuksiaan kouluttajien kesken. Kehittämistehtävän aikana järjestetyissä koulutuksissa on voitu vastata tähän tarpeeseen ja lisäksi on ollut mahdollisuus kuulla palokunnissa toimivia kouluttajia. Tutkimuksen aikana on saatu kerättyä koulutuksellisia tarpeita palokuntanuorten kouluttajakoulutuksen uutta opetussuunnitelmaa varten.

Työn viimeistely vaiheessa Kataisen hallitus on päättänyt heikentää lapsiperheiden asemaa muuttamalla lapsilisien maksamista ja työttömyysturvaa. Yhteiskunnallinen normiohjaus voi asettaa kaikkein haavoittuvimman osan väestöstä entistä heikompaan asemaan. Palokunta-toiminnalla on siis jatkossakin merkittävä tehtävä syrjäytymisen ehkäisemisessä.

LÄHTEET

Almqvist, S. 2007. Palokuntanuoriso-osaston kouluttajakurssi, kouluttajan opas. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Almqvist, S. & Horelli, I. 2008. Nuoriso-osaston johtajakurssi, kouluttaja opas. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Eduskunnan kirjasto 2014. Nuorisotakuu. Viitattu 16.1.2014

<http://lib.eduskunta.fi/Resource.phx/kirjasto/oikeudellinentieto/tietopaketit/yhteiskuntatakuu.htx>

Eskola, A. & Kurki, L. 2001. Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) 2012. Demokratianoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, julkaisu 118.

Harkko, J & Tuusa, M. 2014. Kuntoutus 1. Kuntoutussäätiö.

Hassila, J. 2002. Kipinä. Palokuntanuorisotyöntekijän käsikirja. Helsinki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry.

Heikkinen, L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) 1999. ”Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena.

Heikkinen, L.T., Rovio, E & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Helne, T., Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.) 2004. Seis yhteiskunta – tahdon sisään! Jyväskylä: SoPhi 80.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Honkala, J. 2008. Palokuntanuorisotyötä suomessa 100 vuotta 1908 – 2008. Lahti: Lahden VPK

Hämäläinen, R. (toim.) 2013. Skarpataan ja harpataan! Ettei yksikään putoaisi...Helsinki: Osaava Ohjaus-projekti 2013.

Ihmisoikeuksien yleismaalimallinen julistus 1948. YK:n yleiskokous 10.12.1948. Viitattu 4.1.2014

http://www.ihmisoikeudet.net/uploads/materiaali/YK_Ihmisoikeuksien%20julistus.pdf

Iivari, J., Piirainen, K. & Siltaniemi, A. 2002:1. Sosiaalinen luototus- vaikuttavuus ja kokonaisarviointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Viitattu 4.1.2014

<http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/paosisallys133.htm>

Järvikoski, A & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet. Näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. Helsinki: WSOYpro Oy.

Kaminen, M., Lillback-Peltonen, T., Horelli, I. & Alanko-Luopa, R. 2009, Yli Hyvä Juttu - nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hankkeen loppuraportti. Padasjoki: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Karjalainen, V. & Vilkkumaa, I. 2004. Kuntoutus kanssamme, ihmisen toimijuuden tukeminen. Helsinki: Stakes.

Karjalainen, V. & Rajavaara, M. 2012. Kuntoutus 4. Kuntoutussäätiö.

Keskinen, V. & Nyholm, A. 2012. Nuoret Helsingissä 2011: vapaalla, koulussa ja vaikuttamassa. Helsinki: Edita Prima.

Kettunen, R., Kääri-Wiik, K., Vuori-Kemilä, A & Ihanlainen, J. 2002. Kuntoutuksen mahdollisuudet. Helsinki: WSOY.

Koivula, M. 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Väitöskirja. Jyväskylä studies in education, psychology and social research, 230. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kuntoutusportti, 2013. Sosiaalinen kuntoutus. Viitattu 5.3.2013;
http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/kuntoutus/kuntoutusjarjestelma/sosiaalinen_kuntoutus/

Kuntoutusselonteko 2002:5. Viitattu 4.1.2014
<http://pre20031103.stm.fi/suomi/eho/julkaisut/kuntselonteko2002/kselte02.pdf>,

Laine, T., Hyväri, S. & Vuokila-Oikkonen, P. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.

Lehtonen, H. (toim.) 2008. Sytykkeitä. Syrjäytymisen ehkäisemiseen. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto, Opettajankoulutuslaitos.

Lintukangas, R. & Suikkanen, A. 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö 2004:7. Helsinki: Edita Prima Oy.

Mankkinen, T. (toim.) 2013. Palokuntalaisuus suomessa. Tampere: Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö.

Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Juva: PS-kustannus.

Myllyniemi, S. 2009. Aika vapaalla, nuorten vapaa-aikatutkimus 2009. Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Määttä, M. & Tolonen, T. (toim.) 2011. Annettu, otettu, itse tehty. Nuorten vapaa-aika tänään. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Niemistö, R. 2007. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Tampere: Palmenia.

- Niinistö, S. 2012. Ihan tavallisia asioita -viikkosen julkistamistilaisuus Jakomäessä 7.9.2012.
- Närhi, V., Seppälä, H. & Kuikka, P. 2010. Laaja-alaiset oppimisvaikeudet. Porvoo: Niilo Mäki Instituutti
- Ogden, T. 2002. Children and adolescents life conditions in the Nordic countries: marginalization of children and adolescents in the Nordic countries. København Nordic Council of Ministers.
- Palokuntaan www-sivut 2014. Menoa ja meininkiä kaikille! Viitattu 4.1.2014 (<http://www.palokuntaan.fi/fi/page/22>)
- Palola, E. 2012. Sosiaalinen kuntoutus uudessa sosiaalihuoltolaissa. Kuntoutus 4/2012, 30 - 34.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa, vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Keuruu: PK-kustannus, Opetus 2000.
- Sisäasiainministeriö 2012. Turvallisempi huomina. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisusarja 26/2012.
- Somerkoski, B. 2013. Yli Hyvä Juttu palokuntatoiminnasta tukea nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Luento Yli Hyvä illassa 2.10.2013.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2014. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma. Viitattu 4.1.2014 (http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaitymisen_ekaisy)
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012:21. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Palokuntanuorisotoiminta. Viitattu 4.1.2014 (<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret>)

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Palokuntatyön organisaatio. Viitattu 4.1.2014 <http://spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntalaiset/Toimijat>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Toiminta. Viitattu 4.1.2014 <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntalaiset/Toiminta>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Palokuntanuorten koulutus. Viitattu 4.1.2014 <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Koulutus>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Tule mukaan hankkimaan kiva harrastus! Viitattu 4.1.2014 <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Yli-Hyva-Juttu>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Mikä ihmeen Yli Hyvä Juttu? Viitattu 4.1.2014 <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Yli-Hyva-Juttu/Mika-on-Yli-Hyva-Juttu>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö www-sivut 2014. Palokuntanuorisotoiminta. Viitattu 24.2.2014 <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Toiminta>

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto, www-sivut 2014. Viitattu 4.1.2014 <http://www.sspl.fi/?id=222>

Søndergaard, D. M. 2012. Bullying and social exclusion anxiety in schools. *British Journal of sociology of education* 33:3, 355-372.

Taatila, V. (toim.) 2009 Toimintatutkimuksia. Esimerkkejä ylemmän turvallisuusosaamisen koulutusohjelman opiskelijoiden tekemistä toimintatutkimusopintojakson tehtävistä. Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 27.2.2013, <http://markkinointi.laurea.fi/julkaisut/d/d06.pdf>

Tappura, S. 2009. Toimintatutkimus. Tampereen teknillinen yliopisto. Viitattu 26.3.2013 http://matriisi.ee.tut.fi/hmopetus/hmjatko-opintosemma/2008/Tappura_Toimintatutkimus090109.pdf

Tervala, V. 2012. Jokaiselle ainakin yksi turvallinen aikuinen ja mielekästä harrastustoimintaa. Yli Hyvä Juttu -toimintamalli. Luento lasten ja nuorten tapaturmien ehkäisyfoorumi 13.9.2012 Helsingissä. Viitattu 4.1.2014 <http://www.videonet.fi/thl/20120913/9/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013. Yli Hyvä Juttu -uutiskirje 16.10.2013

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksen kehittämistoiminta. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Työministeriö 2005. Ammattiluokitus. Viitattu 17.1.2014 <http://www.tepalvelut.fi/te/fi/pdf/ammattiluokitus.pdf>

Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:13, 13, Förebyggande och främjande ungdomsverksamhet. Ungdomar, fritid och hälsa. En forskningsöversikt om fritidens skydds- och riskfaktorer.

Valtioneuvosto, 2011. Hallitusohjelman strateginen toimeenpanosuunnitelma, kärkihankkeet ja vastuut. Viitattu 9.4.2013; <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/vn/hse-2011/fi.pdf>

Varsinais-Suomen aluepelastuslaitos 2014. Varsinais-Suomeen kaksi aktiiviryhmää VPK-toiminnan kehittämiseksi. Viitattu 21.2.2014; <http://www.vspelastus.fi/public/default.aspx?contentid=469424&nodeid=19516>

Liite 1

Sähköposti viesti**Tervetuloa 13.3.2013 kello 10.15 – 12.30**

Yli Hyvä Juttu -toimintamallin koulutustarvekartoitukseen liittyvään kokoukseen Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton tiloihin (Tuijussuontie 10, Raisio)

Kokouksessa käsitellään toimintatutkimusta, jota Virpi Hurula on aloittamassa Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueella. Toimintatutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, millaista pedagogista ja toiminnallista tukea ja opetusmateriaalia VPK-toimijat tarvitsevat Yli Hyvä Juttu -toimintamallin toteuttamiseksi.

Esityslista

1. Tervetuloa
2. Yleiskatsaus, Yli Hyvä Juttu , Somerkoski,
3. Yleiskatsaus SPEKin Yli Hyvä Juttu -koulutusmateriaalitarpeesta, Tervala,
4. Toimintatutkimuksen mahdollisuus, Virpi Hurula, Vahdon VPK
5. Keskustelua, aikataulu, ohjausryhmä, menettelytavat, toimintakokonaisuudet, vastuut ja roolit*
6. Toimenpiteistä sopiminen
7. Uusi kokousaika tarvittaessa
8. Kokouksen päättäminen

*pohjaehdotus

SPEK – tehtävämäärittely, sisällöllinen ohjaus

LSPEL - kokoontumisiin ja koollekutsumiseen liittyvä koordinaatio, sisällöllinen ohjaus

THL - yhteistyötaho, tehtävämäärittely, sisällöllinen ja menetelmällinen tuki

VSALPE – seuranta

Turun amk – opinnäytteen sisällöllinen ja menetelmällinen ohjaus

Jakelu

Virpi Hurula, puheenvuoron valmistelua varten

Valtteri Tervala (SPEK), puheenvuoron valmistelua varten

Anssi Lamminen (LSPEL), tiedoksi ja kahvikuppien kattamiseksi

KnutLehtinen (VSALPE), ruotsinkielisten koulutus- ja materiaalitarvekartoituksen tueksi

Tanja ja Jaana (THL), tiedoksi

Normipäivä peruuntui,
ei hätää 3.6.2013 klo 17.30 pidetään YLI HYVÄ -ILTA

Paikka: Liiton toimisto, Tujussuontie 10, Raisio

YliHyväJuttu

-nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi

Yli Hyvä Juttu -toimintamallin ydinajatuksena on, että nuoris- ja sosiaalitoimen työntekijät tarjoavat aktiivisesti sopimuspalokuntatoimintaa nuorille, joilta puuttuu mielekästä tekemistä.

Toimintamalli on jalkautumassa nyt myös Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton alueelle. Toimintaan toivotaan mukaan mahdollisimman paljon alueen palokuntia. Mikäli kiinnostus heräsi tule rohkeasti mukaan. Palokunnallasi on nyt erinomainen paikka saada olla mukana kehittämässä toimintaa alueellamme. Yli Hyvä -ilta tarjoaa tietoa Yli Hyvä Jutusta ja mahdollisuuden saada kouluttajien ääni kuuluville toimintamallin kehittämisessä.

17.30 -18.00	salaattibuffet
18.00	Yli Hyvä Juttu tietoisku, B. Somerkoski, THL:n suunnittelija
19.00	Miten toiminta saadaan hyvin käyntiin, kouluttajien tarpeet Virpi Hurula, Vahdon VPK, kouluttaja / YAMK opiskelija

- ❖ Vapaata oleskelua, pientä puuhaa, juttelua, mahdollisuus saunomiseen
- ❖ Tilaisuus päättyy viimeistään klo 21.30

Lisätietoja ja ilmoittautuminen 29.5. mennessä virpi.hurula@pp.inet.fi.

Muista ilmoittaa mahdolliset allergiasi.

Yli Hyvä Juttu -toimintamallia hallinnoi Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Toiminta on syrjäytymisen ehkäisemiseen liittyvää kasvatustyötä lasten ja nuorten parissa. Toimintamallia edistetään yhdessä Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön ja alueellisten pelastusliittojen kanssa.

TULE MUKAAN, OTETAAN YHDESSÄ VASTUUN NUORISTAMME

www.ylihyvajuttu.fi

YliHyväJuttu

Liite 3

3.6.2013 Yli Hyvä Juttu koulutustilaisuuden keskusteluryhmien taustatiedot

Ryhmän numero _____

Montako osallistujaa ryhmässä on? _____

Osallistujien taustaa

1. Ryhmän jäsenet; vuosia palokuntaharrastuksen parissa

minimi _____ v.

maksimi _____ v.

2. Ryhmän jäsenet; vuosia nuorten kouluttajana

minimi _____ v.

maksimi _____ v.

3. Ryhmän jäsenten koulutustausta

peruskoulu

lukio

ammattillinen koulutus

alempi korkeakoulu tutkinto / AMK / opistotasoinen tutkinto

korkeakoulututkinto

4. Ryhmän jäsenten siviiliammatit

3.6.2013 Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton nuoriso-osastojen kouluttajien mietteitä kouluttajien tehtävistä

Liite 4

<p>vanhempien luottamuksen saaminen suunnittelun ryhmytymisen koordinointi tavoitteellisen toiminnan järjestämisen työturvallisuuden mielenkiinnon ylläpitämisen nuorten palkitsemisen varusteista huolehtimisen harjoituskirjanpidon ylläpitämisen roolimallina olemisen lasten kohtaamisen lasten vanhempien luottamuksen saamisen</p>	<p>pelisilmän lasten idolina olemisen esikuvana olemisen psykologi, varavanhempi, sosiaalityöntekijä kaveri auktoriteetti luotettava ja osaava reilu ja tasapuolinen huolehtii varusteet esivalmistelu, tilojen, kaluston varaaminen kaikkien huomioiminen yksilöinä tiedottaminen etukäteen nuorille ja vanhemmille sijaisen varmistaminen, jos ei itse pääse lupa-asiat (kuvaaminen, kuvien käyttö) kannustava, motivoiva malli epäonnistumisten hyväksyminen sääntöjen noudattaminen, ”ei viilata pilkkua” kekseliäisyys, monipuoliset harjoitukset turvallisuustekijät</p>
<p>harjoitusten suunnittelu ohjaus kuuntelija auttaja kannustaja toimia sovittelijana tukea rajojen asettaminen toimia turvallisena aikuisena yhteistyö vanhempien kanssa yhteistyö muiden osastojen kanssa yhteishengen luominen oma kouluttautuminen ”vastuu kaikesta” mielenkiinnon ylläpitäminen / herättäminen</p>	<p>esimerkkinä oleminen yhteyshenkilö tiedottaja rajojen vetäjä kalustonhuolto turvallisuusvastaava kasvattaja kouluttaja varainhankkija suunnittelija työnohjaaja kouluttajien tuki ja ohjaus ongelmien selvittäminen, neuvottelija lastensuojelunäkökulma erityislusten kouluttaminen / ohjaustavat kiusaamiseen puuttuminen tasa-arvoisuus / oikeudenmukaisuus</p>

Palokuntanuorten ohjaajakoulutuksen tulevaisuus

Liite 6

Erityistarpeiden huomioiminen harjoitusten suunnittelussa

Tulimyyli palokuntanuortenleiri 2013
Kouluttaja koulutus

YliHyväJuttu

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

Mitä tulee huomioida harjoitusta suunniteltaessa

- Ryhmän koko
- Lasten/ nuorten kokemus
- Erityistarpeet
- Kouluttaja määrä
- Harjoituksen tilat (luokka, autohalli, ulkotila)
- Harjoituksen ennakkointiin ja hyvään suunnitteluun panostaminen
- Motivointi

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

Miten opitaan?

- Kuulemalla (auditiivisesti)
- Näkemällä (visuaalisesti)
- Tekemällä
- Vuorovaikutuksessa

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

Lähikehityksen vyöhyke

Mitä lapsi ei pysty tekemään täysin itsenäisesti, mutta johon hän oikeanlaisen johdatuksen ja tuen avulla kykenee. Tätä aluetta lapsen itsenäisen osaamisen ja lapsen avustetun osaamisen välillä Vygotsky nimittää lähikehityksen vyöhykkeeksi.

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

Vuorovaikutus – yhdessä tekeminen

© Händel / TB Härd, Jutta, valmistettu osana osittainlaisia koulutuksia. Päätöksentekijä: Jutta Härdel / TB Härd.

Oppimisen haasteet

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

Oppimista voi vaikeuttaa

- Keskittymisen pulmat
- Puutteelliset taidot ottaa ohjausta vastaan (harjaantumattomuus)
- Hahmottamisen vaikeudet
- Muistin pulmat
- Ymmärtämisen vaikeudet
- Toiminnanohjauksen vaikeudet

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

Kielelliset haasteet (1-7%)

- Puheen ymmärtämisen / tuottamisen vaikeus
  - Vaikeus ymmärtää annettuja ohjeita
  - Käsitteet hankalia
  - "en tiedä"- vastauksia
  - Voi näkyä levottomuutena, ennakkoluuloisuutena tai vetäytymisenä
- Miten voit tukea?
  - Selvät, lyhyet ohjeet
  - Kuvien käyttö
  - Tekemällä oppiminen
  - Huomioi testitilanteessa jos pitää kirjallisesti vastata. Kokeiden "kuvittaminen"

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

Hahmottamisen pulmat

- Kolmiulotteisen hahmottamisen vaikeus (solmut)
- Oman kehon hahmottamisen pulmat
- Silmä-käsiyhteistyön vaikeudet
- Pelien säännöt hankalia
- Kartat, matemaattiset asiat hankalia
- Tukikeinot
  - Kokeilemalla, tekemällä
  - Sanallinen ohjaus voi toimia hyvin
  - Etsiään oma tapa tehdä asioita

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

ADHD aktiivisuuden / tarkkaavaisuuden / impulsiivisuuden häiriö (n. 5% 6-18 vuotiaista)

- Paikalla oleminen on vaikeaa. Istuminen erikoisissa asennoissa.
- Keskittymisen vaikeudet, lyhyttäntäisyyttä, ajatus harhailee
- Ohjeet menee ohi
- Väihtää tehtävää kesken työn
- Spontaani, impulsiivinen toiminta
- alisuoriutuu
- Lyhyet teoria osiot
- Tekeminen
- Liikkumisen salliminen
- Stressilelu
- Ennakointi tulevasta
- Selkeät ohjeet
- Onnistumisen kokemukset
- Ulkoisten häiriötekijöiden minimointi

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

Asperger

- Rutineihin juuttumista
- Täydellisyyden tavoittelua
- Vuorovaikutustilanteiden vaikeutta
- Erityismielenkiinnon kohteita
- Lahjakkuutta
- Selkeä harjoitusohjelma
- Ennakointi
- Haasteiden tarjoaminen
- Hyväksyminen

V. Harju / T. Hämäläinen / J. Järvelin / M. Mäkelä / N. Nieminen / O. Oksanen / P. Peltola / R. Rönkä / S. Saarelma / T. Tervahauta / U. Uusitalo / V. Vuorinen / W. Wirtanen / X. Xanthopoulos / Y. Yli-Vakuri / Z. Zetterström

Oppimisvaikeudet

- Voivat olla kapea-alaaisia tai laajoja
- Vaikeus muistaa oppimaansa
- Uuden omaksuminen hitaampaa
- Toistoja riittävästi
- Muistisääntöjä
- Tekemisen kautta oppiminen

V. Harju / T. Hiltunen
www.vastavirta.fi
Puhelinnumerot: 09-24444444
Lisätietoja: 09-24444444

HARJOITUSSUUNNITELMA

Aiheena Solmut, 1h harjoitus asemalla
Ryhmä 15 nuorta 10 - 16v + 2 kouluttajaa + 2 apokouluttajaa. Aikaa / rasti 12min + siirtymä

- Varusteiden pukeminen 5min + Yhteinen aloitus 5min (taululle rastien sisältö)

1. RASTI perussolmut (Siansorkka, Leivonpää, Puolipolisolmu (myös kiinteään kohteeseen)

- Extra, Alppiperhonen-> malli Youtubesta

2. RASTI kalustonaru (lukitus, kantolokki, kelaaminen

- Extra, letkukiepin nosto

3. RASTI Imujohtoselvitys (Puolipolvet ja Siansorkka) ryhnätoiminta

Varusteiden palautus

Yhteinen lopetus, yhteenvedo, kysymyksiä? Seuraava harjoitus

V. Harju / T. Hiltunen
www.vastavirta.fi
Puhelinnumerot: 09-24444444
Lisätietoja: 09-24444444

HARJOITUSSUUNNITELMA

Aiheena Ensipesä, Tajuttomuus, elottomuus, 112 / 1h harjoitus asemalla
Ryhmä 15 nuorta 10 - 16v + 2-3kouluttajaa
Rastikoulutus 15min / rasti

- Varusteet + yhteinen aloitus, jossa käydään harjoitus läpi 10min
  - **1. RASTI Tajuttomuus**, mitä tarkoittaa (ei herää, hengittää)
    - Potilaan tutkiminen -> kylkiasento
  - **2. RASTI Elottomuus**, mitä tarkoittaa (ei hengitä)
    - Tutkiminen -> elvytys
  - **3. RASTI 112**, voi olla 1 tai 2 rastin sivussa
    - Hätänumero DVD ja / tai hätänumeroon soittoharjoitus pareittain (nuorempi ja vanhempi pareina)
- Tavaroiden paikoilleen vienti + Yhteinen lopetus

V. Harju / T. Hiltunen
www.vastavirta.fi
Puhelinnumerot: 09-24444444
Lisätietoja: 09-24444444

Lähteet

- Oppiminen ja koulutus 1994. Rauste-von Vvright Majjalisa & von Vvright Johan
- Oppimisen vaikeudet. Kuntoutus ja opetus yksilöllisen opetuksen tukena 2001. Ahonen Timo & Aro Tuija (toim.)
- www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo/aspergerin_oireyhtyma
- www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksset/naytaartikkelit/tunnus/hoi50085 <http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa/tietoa-ammattilaisille>
- www.mil.fi/nuortennetti/koulu_ja_tyo/koulu/oppimisvaikeudet/

V. Harju / T. Hiltunen
www.vastavirta.fi
Puhelinnumerot: 09-24444444
Lisätietoja: 09-24444444

- <http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatointa/Palokuntanuoret/Yli-Hyva-Juttu>

V. Harju / T. Hiltunen
www.vastavirta.fi
Puhelinnumerot: 09-24444444
Lisätietoja: 09-24444444

Kouluttajien koulutus: **Erityistarpeiden huomioiminen harjoitusten suunnittelussa**

Palaute- ja kehittämiskysely

Taustatiedot:

1. Vastaajan ikä

- 18 – 25
 26 – 33
 34 – 41
 41 –

2. Olen harrastanut palokuntaa

- alle 5 v.
 5 - 9
 10 - 15
 16 – 20
 yli 20 v.

3. Olen kouluttanut nuoria

- alle 2 v.
 3 – 5
 6 – 8
 yli 9 v.

4. Olen käynyt seuraavat kouluttaja koulutukset

- RJK (ryhmänjohtajakurssi)
 NOK (nuoriso-osaston kouluttajakurssi)
 NOJ (nuoriso-osaston johtajakurssi)
 Varhaisnuorten ohjaajakurssi
 Muuta kouluttaja koulutusta, mitä? _____

5. Siviliammatti _____

6. Mihin Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton toimialueeseen palokuntasi kuuluu?

- a) Pohjois-Satakunta
 b) Porin seutu
 c) Kaakkois-Satakunta
 d) Rauman seutu
 e) Vakka-Suomi
 f) Turun seutu
 g) Salon seutu
 h) Turunmaa

7. Osallistuin Yli Hyvä Juttu koulutukseen 3.6

- kyllä
 en

jatkuu kääntöpuolella ->

Kysymyksiä Tulimylly leirillä pidetystä kouluttaja koulutuksesta.

Valitse 1= asia ei ollut tärkeä ja 5= pidit asiaa todella tärkeänä

8. Hyödyttikö nyt pidetty koulutus sinua kouluttajana yleisesti?
1	2	3	4	5
9. Oliko nyt koulutuksessa tullut tieto **oppimisesta** sinulle ennestään tuttua?
1	2	3	4	5
10. Olivatko **erityislusten koulutukselliset tarpeet** sinulle aikaisemmin tuttuja?
1	2	3	4	5
11. Hyödyttävätkö **malliharjoitusuunnitelmat** kouluttajan työtäsi?
1	2	3	4	5
12. Kouluttaja **koulutuksen tulisi jatkossa sisältää** seuraavia asioita, valitse 1= ei niin tärkeä, 5= erittäin tärkeä aihe
a) uusia koulutusideoita	1	2	3	4	5
b) tietoa oppimisesta	1	2	3	4	5
c) tietoa ohjaamisesta	1	2	3	4	5
d) tietoa lasten kehityksestä	1	2	3	4	5
e) tietoa nuorten syrjäytymisestä	1	2	3	4	5
f) tietoa erityislapsista	1	2	3	4	5
g) toisten kouluttajien tapaamista	1	2	3	4	5
h) vinkkejä tiedottamiseen	1	2	3	4	5
i) yhteistyöverkostoihin tutustuminen	1	2	3	4	5
j) neuvoja perheiden kanssa tehtävään yhteistyöhön	1	2	3	4	5
k) keskustelua palokuntanuorisotyön merkityksestä valtakunnallisesti	1	2	3	4	5
l) muuta, mitä?	1	2	3	4	5

12. Miten palokuntanuorten kouluttaja koulutusta tulisi mielestäsi kehittää?

13. Miten hyvin Yli Hyvä Juttu -toimintamalli sopii teidän palokuntanne palokuntanuorisotyöhön?

- sopii hyvin
- haluaisin lisää tietoa asiasta
- ei sovi
- en osaa sanoa

14. Mitä ajatuksia heräsi Yli Hyvä Juttu -toimintamallista?

28.9.2013 Valakunnallinen palokuntanuorten kouluttajien koulutuspäivä Padasjoella
mietteitä kouluttajien tehtävistä

Liite 8

suunnittelu (koulutus / muu toiminta)	kouluttaja
kalusto ja tilavaraukset	vanhempi
varusteista huolehtiminen	kaveri
kouluttaminen	esimies
leiritoinnatt, kilpailut	tuomari
turvallisuusnäkökulmat	poliisi
aikataulutukset	kasvattaja
ristiriitatilanteissa ”erotuomarina”	esimerkki
esikuva / esimerkki	
ilmoittautumiset	tiedotus
toiminnan kirjaaminen (tilastot, tunnit jne.)	läsnäolijoiden tuntimerkinnot
koulutuksen seuranta /yksilön kehitys / koulutuksen jatkuvuus	liikkuminen, nuorten saapuminen, lähteminen harjoituksista
yhteydenpito vanhempiin/ palokunnan muihin toimijoihin	harjoitusten valmistelu -> siis miten persoonia sinne on tulossa
kouluttajavaraukset ja kouluttajien ohjeistaminen	apukouluttajana toimiminen & kaikkee muuta
varainhankinat	nuorisotyötoimikunnan hommat
osaamistaidon vaihtelun huomioiminen harjoituksissa	huolehtiminen siis esim. nuorten leirivarusteet, eihän ole vain yhdessä t-paidassa lapsi tul- lut
erityisnuorten huomioiminen	

kasvattaja	koulutuksen suunnittelu, aihe, menetelmät
tuki ja turva	kalusto ja tilat
esimerkki	kouluttajaresurssit
luottohenkilö	ryhmän rakenne, erityispiirteet
johtohahmo	turvallisuus
roolimalli	aikataulutus
auktoriteetti	huoltotoimenpiteet
isä/äitihahmo	nuorten vastaanottaminen, ilmapiirin lukeminen
roolimalli	järjestyksen pitäminen, säännöt
suunnannäyttävä	ongelmien selvittäminen
valvoja	oma esimerkki
kysymyksiin vastaaja	yhteistyötahojen, vanhempien, vierailevien kouluttajien, vierailukohteet
innostaja	
rajojen asettaja	
ei pura pahaa oloa nuoriin	
tasapuolisuus	

Liite 9

ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVA
LAPSI / NUORI

YliHyväJuttu

16.11.2013,
Tampere

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

Oppimista voi vaikeuttaa

- Keskittymisen pulmat
- Puutteelliset taidot ottaa ohjausta vastaan (harjaantumattomuus)
- Hämmöttämisen vaikeudet
- Muistin pulmat
- Ymmärtämisen vaikeudet
- Toiminnanohjauksen vaikeudet
- Kodin vaikeudet
- Muut sairaudet, epilepsia, diabetes

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

Erilaisia ongelmien nimiä

- ADHD / ADD
- Kielihäiriö
- Hämmöttöngelma
- Oppimisvaikeudet
  - Ei kielilliset oppimisvaikeudet
  - Matemaattiset oppimisongelmat
- Asperger / Autismi / Tourette
- CP-vamma = liikuntavamma
- Kehitysvamma
- Aivovamma

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

Oppimisen haasteet
ADHD
Kielihäiriö

Ominaisuuksia joita ei voi
itse valita

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

ADHD
tarkkaamattomuus, ylivilkkaus ja impulsiivisuus

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

Tarkkaamattomuus

- *kyvyttömyys keskittyä yksityiskohtiin
- *huolimattomuusvirheet
- *vaikeus säilyttää keskittymiskykyä tehtävien tai leikkien aikana
- *ei näytä kuuntelevan puhuteltaessa
- *vaikeus noudattaa ohjeita (ei johdu kyvyttömyydestä ymmärtää ohjeita)
- *usein kyvyttömyys saattaa loppuun koulutehtäviä, askareita tai muita tehtäviä
- *organisointivaikeudet
- *jatkaa keskittymistä vaativien tehtävien, kuten koulutehtävien tai kotitöiden, välttely tai inhoaminen
- *tarvittavien esineiden toistuva kadottaminen
- *ulkoisista ärsykeistä häiriintyminen
- *unohdalu

V. Hirsola / YliHyväJuttu -seuran puolesta 16.11.2013, Tampere

Ylivilkkauden merkkejä ja oireita:

- vaikuttaa olevan aina liikkeessä
- käsien tai jalkojen liikuttaminen tai tuolilla kiertäminen
- jatkuva paikaltaan nouseminen luokkahuoneessa tai muissa tilanteissa, joissa pitäisi istua paikallaan
- juoksenteleminen ympäriinsä tai kiipeileminen sopimattomissakin tilanteissa
- vaikeus leikkiä tai keskittyä harrastuksiin rauhallisesti
- jatkuva puhuminen

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

Impulsiivisuuden merkkejä ja oireita:

- vastaaminen ennen kuin kysymys on esitetty loppuun
- vaikeus odottaa omaa vuoroa
- muiden keskeyttäminen tai häiritseminen (esimerkiksi tunkeutuminen keskusteluihin tai leikkeihin)

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

Syytä epäillä ADHD:tä	Ei syytä epäillä ADHD:tä
Lapsi ei pysty hallitsemaan impulsiivista tai aggressiivista käyttäytymistä, joka aiheuttaa ongelmia ihmisluokissa.	Oireet ovat satunnaisia, eivätkä ne näkilyö päivittäisissä elämäntilanteissa.
Lapsi pärjää huonosti koulussa, sillä hän ei pysty keskittymään tai ei pysty istumaan hiljaa.	Lapsi pärjää tavallisesti tai lähes tavallisesti.
Oireita esiintyy monissa eri tilanteissa.	Oireita esiintyy vain joissakin tilanteissa (esim. vain koulussa tai vain kotona).
Oireet kokeillut muita hoitamistoja, kuten käyttäytymisterapiaa, mutta ne eivät ole auttaneet.	

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

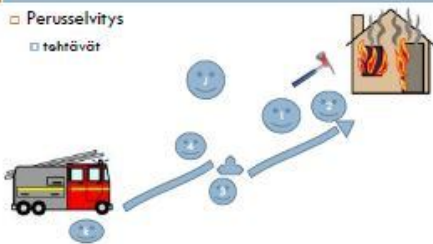
Kielelliset haasteet (1-7%)

- Puheen ymmärtämisen / tuottamisen vaikeus
  - Vaikeus ymmärtää annettuja ohjeita
  - Käsitteet hankalia
  - "on fiidä"-vastauksia
  - Voi näkyä laivottomuutena, annakkolulouisutena tai vätätymisenä
- Miten voit tukea?
  - Selvät, lyhyet ohjeet
  - Kuvien käyttö
  - Takomällä oppiminen
  - Huomioi testitilanteissa jos pitää kirjallisesti vastata. Kokoiden "kuvittaminen"

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

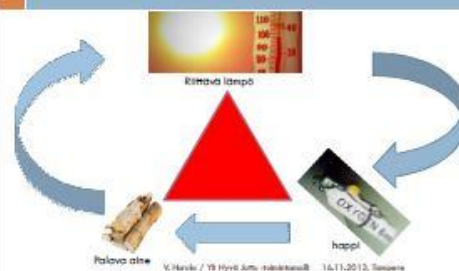
Kuvien merkitys / näönvarainen tuki

- Perusselvitys
  - tehtävät

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

Palaminen

V. Harju / Yli Hyvä Järvi -seminaarit 16.11.2013, Tampere

Lapsi ja nuori

Lastensuojelulaissa (417/2007/6 §)

- alle 18 vuotiasta pidetään lapsena
- nuorena 18- 20 -vuotiasta.

©Kuvasto V.Honda

Lastensuojelu

- Lastensuojelun tarkoitus
- Huolen puheeksi otto
- Lastensuojelulaki
- Lastensuojeluilmoitus
  - Mitä siitä seuraa?

©Kuvasto V.Honda

Ehkäisevällä lastensuojelulla

- edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta.
- ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa mm.
  - äitiys- ja lastenneuvolassa
  - muussa terveydenhuollossa
  - päivähoitossa,
  - opetuksessa
  - nuorisotyössä.
- ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana, lastensuojelulaki 3§ (Finlex).

©Kuvasto V.Honda

- Peruspalvelujen perhetyön saamisen ehtona tai edellytyksenä ei ole lastensuojelun asiakkuus.
- Ehkäisevän lastensuojelun toimintamuotoja ovat mm. avoin päiväkotitoiminta ja perhekeskus-toiminta, erilaiset vanhempainryhmät, vertaisryhmätoiminta sekä lasten ja perheiden loma- ja leiritoinnit.

©Kuvasto V.Honda

Huolen puheeksi otto

EI HUOLTA 1	PIENI HUOLI 2	HUOLEN HARMAA VYÖHYKE 3	4	5	6	SUURI HUOLI 7	
Ei huolta lainkaan	Pieni huoli tai ihmetely käynnissä, ei vielä uuttamista omien mahdollisuuksien valvua.	Huoli tai ihmetely käynnissä, uuttamista omien mahdollisuuksien hyvä.	Ajatus siitä, onko tarvittavaa	Huoli kasvaa, uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.	Huoli tarttuu, omat voimavarat vähenevät.	Seivätkö, uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.	Huoli erittäin suuri, lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot loppussa.
			Mielissä toivomus "säilymään" ja kontrollin tarve.	Uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.	Uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.	Uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.	Uuttamista omien mahdollisuuksien heikenee.

*Kontrollin tarkoitus on turvata lapsen turvallisuuden ja kehityksen edellytykset.

©Kuvasto V.Honda

Lähiyhteisön tulee huolehtia lasten hyvinvoinnista (LSL 25 §:n)

Sen korostamiseksi laissa on määritelty ilmoitusvelvollisuus lapsesta, joka voi huonosti:

- lapsen hoidossa ja huolenpidossa on puutteita
- kodin olosuhteet vaarantavat lapsen kehityksen
- lapsi vaarantaa omalla käyttäytymisellään omaa kehitystään

esimerkkejä huonosti voitavasta lapsesta:

1. liikalihainen ja nälkäinen lapsi
2. pieni lapsi, joka on ulkona yksin ilta- ja yöunoihin
3. toistuvasti itkuinen lapsi
4. lapsen tai vanhempien päihteiden käyttö
5. rikollinen toiminta
6. itsensä tai toisten vahingoittaminen

©Kuvasto V.Honda

Lastensuojelulaki

5 luku 25§

2 mom.
Myös muu henkilö, esimerkiksi **muu työntekijä, naapuri tai omainen** voi tehdä lastensuojeluilmoituksen salassapitovelvoitteiden estämättä.

Rikoslaki 15 luku 10§ Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen
Joka tietää raiskauksen, törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön, törkeän pahoinpitelyn, törkeän terveyden vaarantamisen olevan hankkeilla, eikä ajoissa, kun rikos on vielä estettävissä, anna siitä tietoa viranomaisille tai sille jota vaara uhkaa, on tuomittava... (ei koske sukulaissuhteita)

#Anony V.Honda

Kenelle ilmoitetaan

- Kunnan sosiaalitoimeen (sosiaalitoimisto, lastensuojelu)
- Jokaisen kunnan nettisivuilta löytyy ohjeet ilmoituksen tekemiseen
  - Puhelimitse, kirjallisesti, 5-postilla, tai henkilökohtaisesti.
- Ilmoittaja nimeä ei tarvitse kertoa perheelle
  - Voi tehdä omilla nimisään tai yhteisön nimissä
  - Ilmoittajan nimi kirjataan jos se on tiedossa
- Huoli on hyvä itse tuoda vanhempien tietoon jos se on mahdollista

#Anony V.Honda

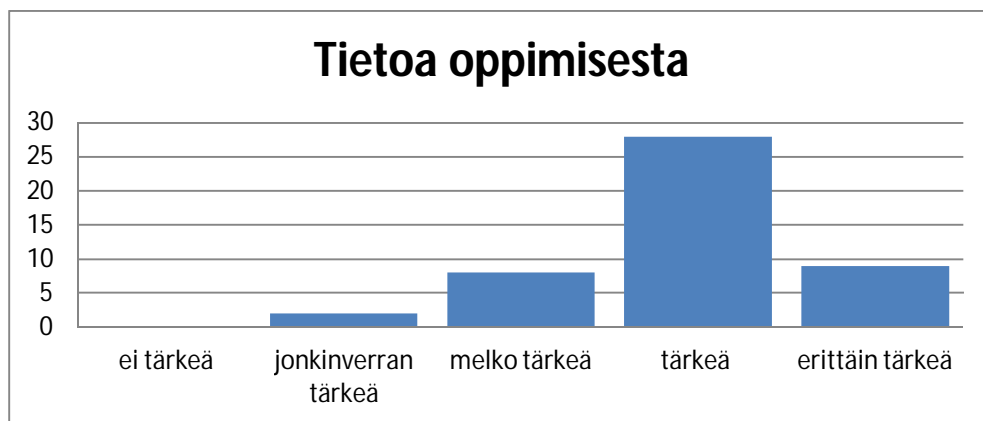
Mitä seuraa?

- 7 vrk sisällä sosiaalityöntekijän on tehtävä ratkaisu onko aihetta käynnistää lastensuojelun selvitystä
- 3 kk kuluessa on tehtävä lastensuojelun tarpeen selvitys
- -> tukitoimista päättäminen

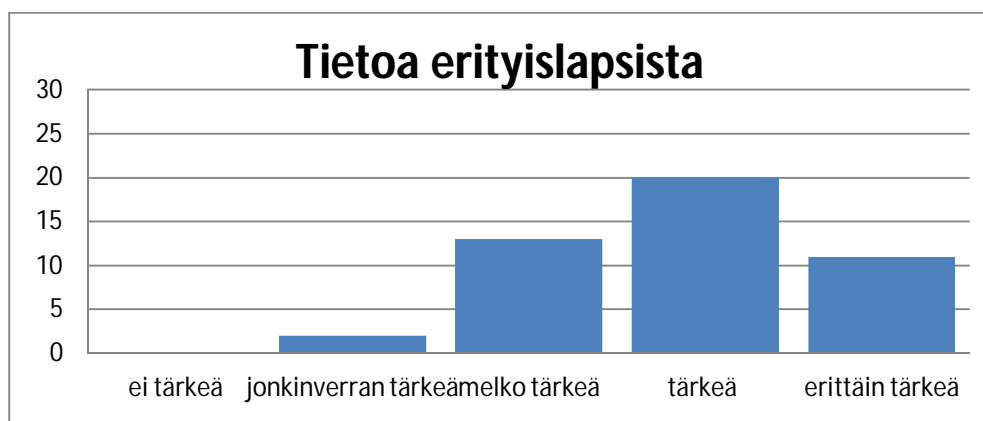
#Anony V.Honda

Liite 11

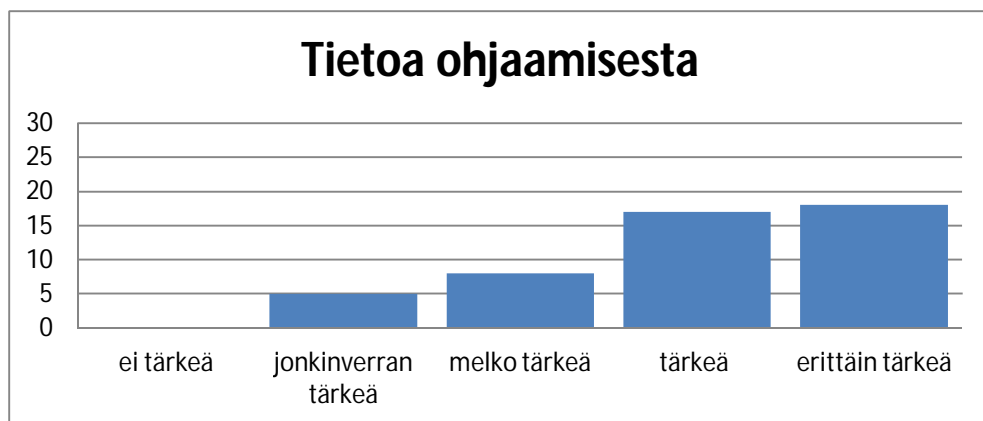
Länsi-Suomen Pelastusalan Liiton kouluttajien toiveita kouluttajakoulutukselle jatkossa. Arviointi asteikolla 1-5 (1= ei tärkeä – 5= erittäin tärkeä). Vastausten tarkempi hajonta kuvioissa 14 - 24.

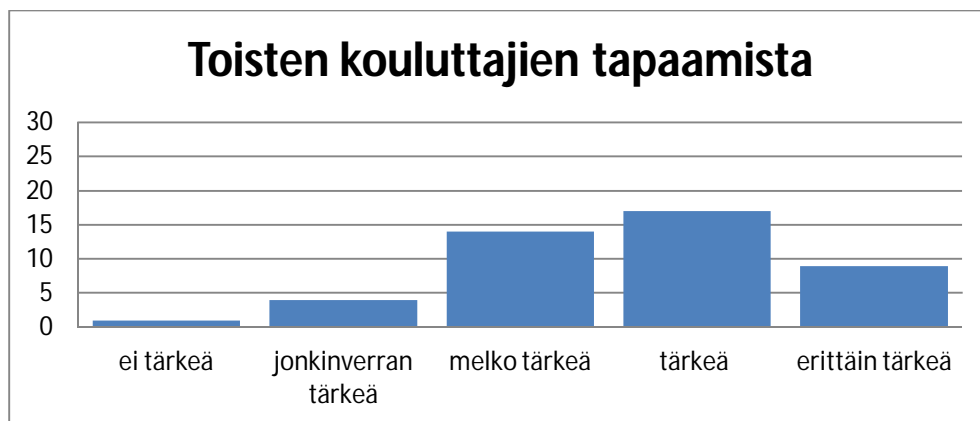
Kuvio 14

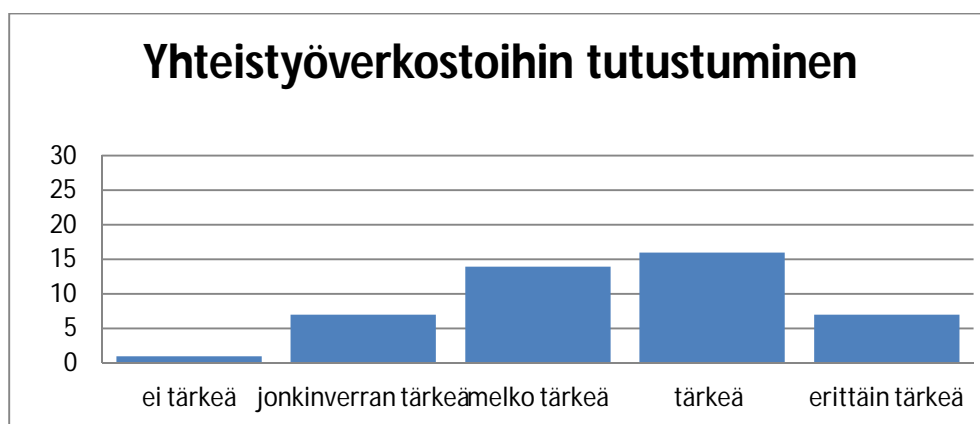
Kuvio 15

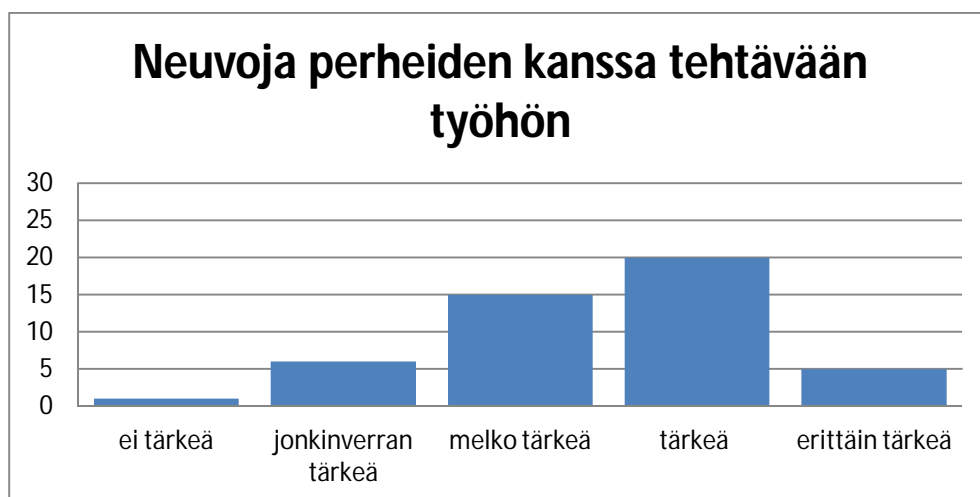
Kuvio 16

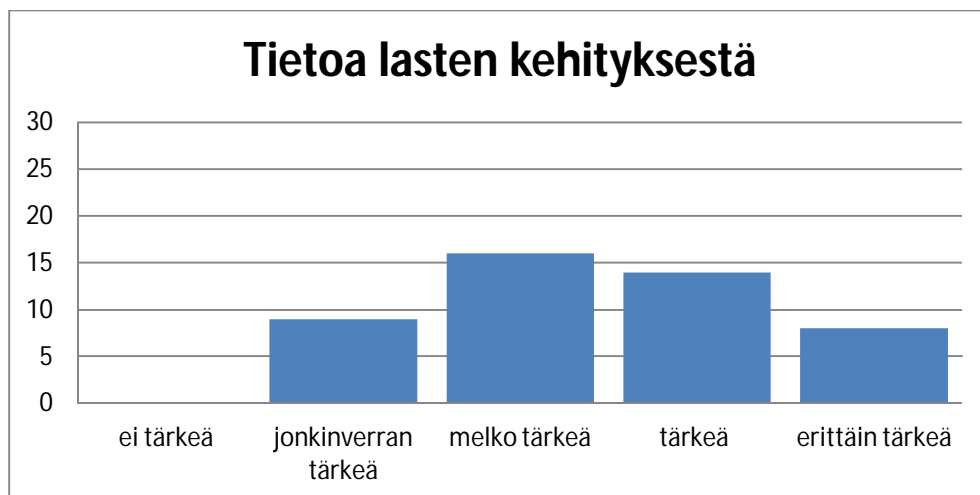
Kuvio 17

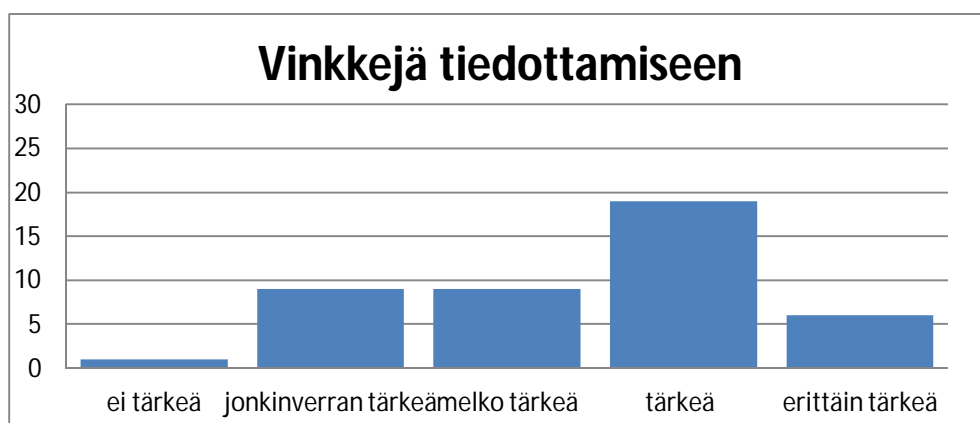
Kuvio 18

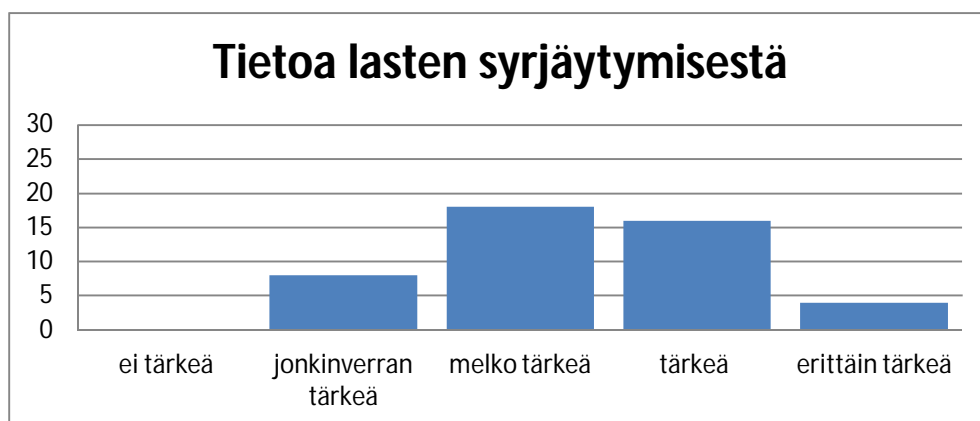
Kuvio 19

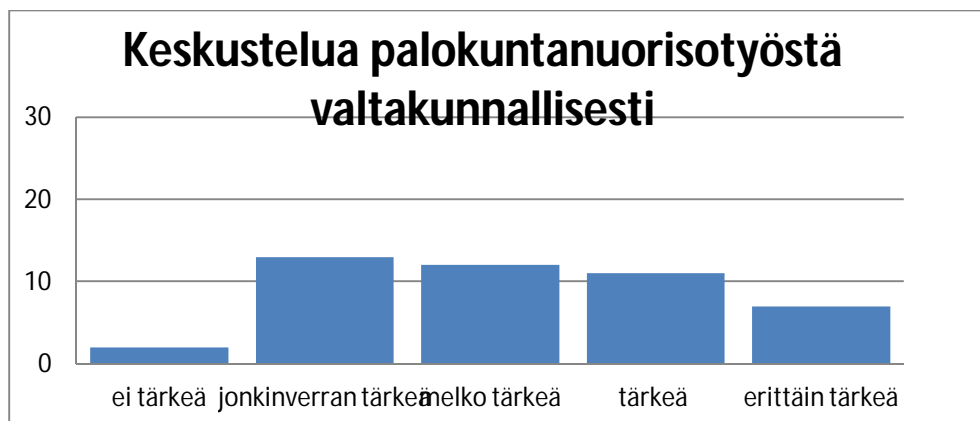
Kuvio 20

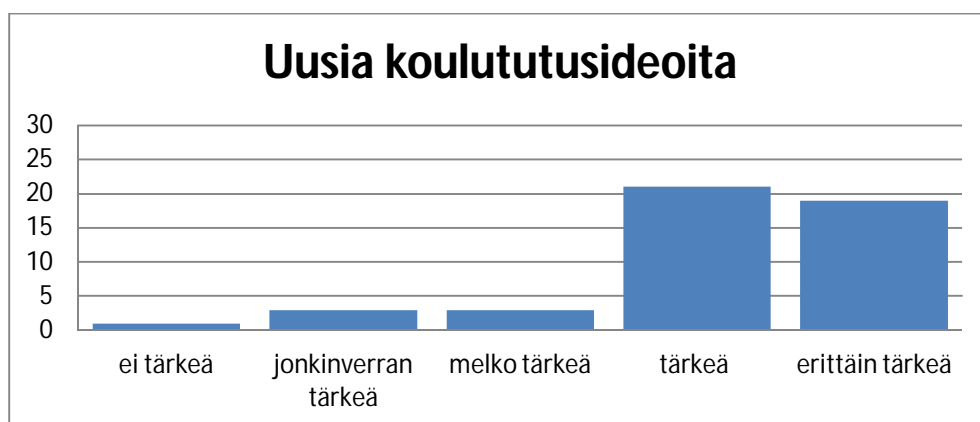
Kuvio 21

Kuvio 22

Kuvio 23

Kuvio 24

Kyselyn avoinkysymys 12

Kouluttajien ideoita uudelle kouluttajakoulutukselle.

Vastaukset on väritetty eriväreillä teemojen mukaan.

Pedagoginen osaaminen

Keltainen= Käytännön koulutusharjoittelu

Turkoosi= Erityislasten tarpeet

Kouluttajien itsensä kehittäminen

Harmaa= Mahdollisuus säännölliseen jatkokoulutukseen

Koulutusmateriaali

Vihreä=materiaali

Väritön=myönteinen palaute kouluttajakoulutus uudistukselle

- Enemmän käytännön harjoittelua, mahdollisuus tuettuun kouluttamiseen (kokemusta on ja koulutusta asiaan)
- Teoriapainotteisesta käytäntöön -> verkko-opiskelu ok, kunhan ei lisää teoriaa
- Huomioida erilaiset tarpeet
- Kouluttajien uusien ideoiden esille tuominen. Ei kangistuta vanhoihin kaavoihin
- Lisää erityistarpeista ja erityislapsista
- Kouluttaja koulutusta lisää
- Jatkokoulutuksia ettei koulutus lopu 18v.
- Uusi kehityssuunnitelma vaikuttaa hyvältä
- Todellisia harjoituksia pidettävä oikeille nuorille koulutuksen aikana
- Pidemmäksi prosessiksi, juuri niin, että se ei ole yksi viikonloppu ja täysi-ikäisyys, jotka tekevät valmiin kouluttajan
- Jatkokoulutus tilaisuuksia / teema koulutuksia
- Uusi ehdotus näytti hyvältä
- Jatkokoulutusta ”jo koulutetuille” kouluttajille olisi hyvä olla.
- Alueellista lisäkoulutusta eri aiheista -> kasvatus/ toiminta
- Hieno asia, antoi lisää tietoa erityislapsista ym.
- Kertausta - mahdollisuus lyhyeen kurssiin -> 10v sitten käyty kurssi ei lämmitä jos pitää taukoa
- Materiaalit sekä sähköisesti, että fyysisesti (paperi, kalvo, cd, tikku)
- Käytäntö!
- Ammatiltaan ja lasten ja nuorten kanssa työskenteleville eri koulutus kuin nuorisohälytysosastosta nouseville kouluttajille> eri tieto ja valmiustaso
- Kaksi suuntaista viestintää
- Monipuolista materiaalia koulutuksien tueksi
- Laajempaa tietoa erilaisten, eri-ikäisten ja tasoisten lasten ja nuorten ohjaamisesta. Nykyinen todellisuus palokunnista kouluttajina vai/ja kasvattajana.
- Käytännön harjoituksia paljon
- Lisätään YHJ koulutukseen -> erityisesti erityislasten kohtaaminen
- En osaa sanoa kun koko toiminta on vielä itselleni niin uutta
- Koulutusta useammin
- Enemmän yhteistä nuorisotyötä
- Kouluttaminen, valmiita pohjia, harjoitustunnin pitäminen koulutuksessa
- Ylläpitävää koulutusta voisi lisätä

